

JAARVERSLAG VAN DEN PARTIJSECRETARIS OVER 1908.

Inleiding. In mijn inleidend woord van mijn voorgaand verslag gaf ik aan, hoe m. i. een verslag, dat door mij, als secretaris der partij, wordt uitgebracht dient te worden opgevat, n.l. niet anders dan te zijn een kleine bijdrage tot de beantwoording der vraag: hoe was de stand der soc. dem. beweging in Nederland in het weldra afgeloopen partijjaar?

Ook nu weder maakt dit verslag er geen aanspraak op iets meer dan dit te zijn. Het geeft een overzicht van de voornaamste verrichtingen van het Partijbestuur en daarnaast en daarbij tracht het een beeld te geven van den toestand der partij. Hierdoor wordt het karakter er van bepaald, n.l. te zijn een objectief verslag; slechts hier en daar een algemeen oordeel uitsprekend.

De indeeling van het verslag is dezelfde gebleven van de vorige, alleen met dit verschil dat de volgorde der onderafdeelingen gewijzigd is en de verslagen van den Brochurenhandel en van de propagandisten als bijlagen er aan zijn toegevoegd.

* * *

Aantal afdeelingen en leden.

Op 31 Dec. '07 was het aantal afdeelingen: 176.
" " " '08 " " " " " " " " 194.

Alzoo een vermeerdering van het aantal afdeelingen met: 22.

In den loop van het jaar 1908 verdwenen de afdeelingen Hekelingen, Terneuzen en Wijhe met een totaal aantal leden op 31 Dec. '07 van 35; waaruit dus blijkt dat het zeer zwakke, kleine afdeelingen waren, wien het niet gelukte niettegenstaande de pogingen daartoe, te groeien tot flinke deelen der partij.

Het aantal afdeelingen daalde daardoor tot: 173.

De afdeeling Lonneker VII verenigde zich met Lonneker V en de afdeeling Knijpe met Heerenveen; hierdoor daalde het aantal afdeelingen tot 171.

Opgericht werden de afdeelingen Dirksland, Emmen, Venlo, Ureterp, Coevorden, Dinxperlo, Oudega, Diemen, Oude-Bildtzijsl, Weidum, Winsum, Peins, Marsum, Wartena, Schoten, St. Jac.-Parochie, Bergen op Zoom, Wolvega, Hattum, Akkrum, Windum, Heer, O. en N. Amstel en Aalten; het aantal afdeelingen steeg daardoor tot: 195.

Van deze afdeelingen verdwenen echter weer Emmen en Diemen; terwijl de afdeeling Arnhem zich splitste in de afdeelingen Arnhem I en II; zoodat op 31 Dec. '08 het aantal afdeelingen 194 bedroeg.

Na 31 Dec. '08 zijn opgericht de afdeelingen Beverwijk, Zuidhorn, Nieuwe-Schans en Alfien a/d Rijn.

De afdeelingen hadden op 31 Dec. '07 een gezamenlijk ledental van 8411; terwijl dit op 31 Dec. '08 bedroeg 8768, zoodat er een stijging was met slechts 357 leden of met 4.24 pCt., tegenover een toeneming van het ledenaantal in 1907 van 12.8 pCt.

De afdeelingen die in den loop van 1908 opgericht hadden op 31 Dec. een totaal aantal leden van 317. De afdeelingen, die het geheele jaar 1908 bestonden, namen dus in ledental toe van 8411—35 tot 8768—317 of van 8376 tot 8451; dit is een ver-

meerdering van minder dan 1 pCt.; terwijl dit over 1907 voor soortgelijke afdeelingen 9.5 pCt. bedroeg.

Volgens de kwartaalstaat was de loop van het ledental als volgt:

31 Dec. '07—8411; 31 Maart 1908—8803;
30 Juni '08—8745; 30 Sept. 1908—8598 en op 31 Dec. '08—8748.

De stijging in het eerste kwartaal 1908 met ongeveer 400 leden is voor de helft het gevolg van de oprichting van nieuwe afdeelingen, voor de andere helft werd zij veroorzaakt door toename van het ledental in verschillende afdeelingen; het tweede en derde kwartaal vertoonden daling, terwijl het vierde kwartaal een stijging met 150 geeft; waarvan een 50-tal komt op rekening van nieuwe afdeelingen in dat kwartaal opgericht.

De groei der partij in 1908, wat het ledental betreft, is in geen geval bevredigend te noemen.

De oorzaken daarvan zijn zeker velerlei en al naar den kijk, die men op de beweging in het algemeen heeft, zal men de een of andere omstandigheid zoo niet als de eenige, dan wel als van den sterksten invloed op den voorgrond schuiven. Zeker is echter, dat de toestand in de Partij zelf een groote factor is geweest om de werfkracht te verzwakken.

Wijzen wij er hier echter op, dat de gang van zaken, wat de loop van het ledental betreft in de vakbeweging vrijwel hetzelfde beeld vertoont.

Ook daar bleek daling te bestaan tegen het midden van 1908, daarna eenigen tijd stilstand en nu weder rijzing.

Bedroeg het gemiddeld aantal leden der afdeelingen in 1907: 49, in 1908 daalde dit tot 45, voornamelijk tengevolge van de toeneming met een betrekkelijk groot aantal afdeelingen; 45 afdeelingen hadden een grooter ledental dan het gemiddelde.

Een groot aantal afdeelingen is gevestigd in kleine gemeenten, zoodat het ledental in volstrekten zin genomen betrekkelijk gering moet zijn; toch is het aantal afdeelingen met 25 of minder leden nog steeds te groot.

Het aantal afdeelingen met 25 of minder leden bedraagt 116 of 59.7 pCt.

Het aant. afd. met	26 tot en met	50 leden	bedr.	37
" " " " 51	" " " 100	" " " "	" " "	22
" " " " 101	" " " 200	" " " "	" " "	11
" " " " 201	" " " 400	" " " "	" " "	6
" " " " meer dan	400	" " " "	" " "	2

Ter vergelijking met het vorige jaarverslag volgen hier de ledentallen voor de 4 grootste plaatsen:

Aantal leden:	31 Dec. '06	31 Dec. '07	31 Dec. '08
Amsterdam	1769	1823	1745
Rotterdam	668	819	789
Den Haag	347	392	372
Utrecht	202	220	253

Alleen in Utrecht bleef de toeneming bestaan; voor de andere drie plaatsen veranderde de toeneming van 1907 in afneming voor 1908.

Het vorig jaar werden voor het geheele land, provinciegewijs en voor de steden boven de

100.000, tusschen de 50 en 100.000 en tusschen de 25 en 25.000 inwoners vergelijkende cijfers gegeven ten opzichte van de verhouding tusschen ledental en bevolkingscijfer. Over 1908 is dit onnoodig, daar het ledental der partij te weinig gestegen is om wijziging van eenige beteekenis in die cijfers te doen ontstaan.

Hieronder volgt een overzicht van het aantal afdeelingen volgens de provincies:

Provincie	Aantal afdeelingen.	
	31 Dec. '07.	31 Dec. '08.
Groningen	18	19
Friesland	35	45
Drenthe	3	4
Overijssel	19	21
Gelderland	17	18
Utrecht	6	5
Noord-Holland	29	30
Zuid-Holland	34	35
Zeeland	8	6
Noord-Brabant	5	6
Limburg	1	3
Totaal	175	193*

*) In Brussel bestaat ook een afdeeling.

Samenstelling van het Partijbestuur en verkiezing van gedelegeerden in het Int. Soc. Bureau. Niet minder dan 15 kandidaten werden gesteld voor lid van het Dag. Bestuur en niet minder dan 23 kandidaten voor lid van het P. B., buiten Amsterdam.

Van de gestelde kandidaten verklaarden 10 een eventueele benoeming tot lid van het P. B. te aauvaarden en 9 verklaarden dit evenzoo voor de overige plaatsen in het P. B.

De uitslag van de stemming in de afdeelingen was de volgende:

a. Dagelijksch Bestuur.

Uitgebracht werden 4226 stemmen, van onwaarde en blanco 38; aantal geldige stemmen: 4188; volstreckte meerderheid 2095. Uitgebracht werden op:

J. C. Ceton	385	stemmen.
H. J. J. Eichelsheim	133	"
J. H. Huijbers	109	"
J. G. van Kuijkhof	3208	"
J. Loopuit	334	"
J. Oudegeest	728	"
J. W. Sleef	1694	"
W. H. Vliegen	3709	"
F. M. Wibaut	1710	"
D. J. Wijnkoop	379	"

Gekozen waren dus Van Kuijkhof en Vliegen; en herstemming moest plaats hebben tusschen Sleef en Wibaut.

Tot voorzitter werd gekozen: Vliegen met 3565 stemmen; terwijl er verder uitgebracht werden op Ceton 18, Eichelsheim 6, Van Kuijkhof 25, Loopuit 14, Oudegeest 22, Sleef 7, Wibaut 117 en Wijnkoop 14 stemmen.

b. Vier leden voor het P. B. buiten Amsterdam.

Uitgebracht werden 4233 geldige stemmen; van onwaarde en blanco 6; aantal geldige stemmen 4227; volstreckte meerderheid 2114.

Uitgebracht werden op:

K. P. W. Besuijen	1901	stemmen.
J. van den Brink	1533	"
W. P. G. Helsdingen	1833	"
W. van Ravesteijn	467	"
M. Mendels	3144	"

J. H. Schaper	3467	stemmen.
H. Spiekman	3055	"
L. de Visser	261	"
R. Vos—Stel	1018	"

Gekozen waren dus Mendels, Schaper en Spiekman, en herstemming moest plaats hebben tusschen Besuijen en Helsdingen.

Eveneens moesten volgens besluit van het congres in 1906 gedelegeerden der Partij gekozen worden in het Int. Bureau; dit besluit toch bepaalt, dat deze verkiezing moet plaats hebben in het jaar, volgende op een Int. Soc. Congres. Een viertal kandidaten werden gesteld voor deze functie, waarvan vier verklaarden een eventueele benoeming aan te nemen.

De uitslag van de stemming in de afdeelingen was de volgende:

Uitgebracht werden 4244 stemmen, van onwaarde en blanco 7; aantal geldige stemmen 4237, volstreckte meerderheid 2119.

Uitgebracht werden op:

H. van Kol	2923	stemmen.
M. Mendels	1160	"
P. J. Troelstra	3342	"
F. M. Wibaut	967	"

Gekozen waren dus Van Kol en Troelstra.

Aan de stemming zoowel voor verkiezing in het P. B. als voor gedelegeerden in het Int. Soc. Bureau werd deelgenomen door 152 afdeelingen en 50 verspreide leden.

Van één afdeeling, nl. Jelsum, kwam de stembrief in, toen de uitslag reeds door het Dag. Best. was vastgesteld.

Van de volgende afdeelingen werd geen uitslag ontvangen: Amsterdam VIII, Abbenbroek, Akkerwoude, Almelo, Baarn, Doetinchem, Diemen, Eibergen, Giesendam, Haaksbergen, Harkstede, Helder, Hilversum, Holwerd, Hoorn, Huizum, Kampen, Kollum, Kr. a/d Lek, Langendijk, Lonneker VII, Losser, Lossersche Veld, Oudega, Purmerend, Schoonhoven, Siddeburen, Smilde, Houtgehage, Surhuisterveen, Tilburg, Uithuizen, Ulrum, Winschoten, Wijnaldum, Zeist, Zevenhuizen (Gron.) en Zwijndrecht.

De uitslag van de herstemming was, dat F. M. Wibaut gekozen werd met 1879 stemmen tegen 1391 op J. W. Sleef, en W. P. G. Helsdingen met 1652 stemmen tegen 1574 op K. P. W. Besuijen.

Aan de herstemming werd deelgenomen door 132 afdeelingen en 36 verspreide leden.

Van de volgende afdeelingen werd geen stembrief ontvangen:

Amsterdam VIII, Abbenbroek, Akkerwoude, Almelo, St. Anna Parochie, Apeldoorn, Arnhem I, Bergum, Blijham, Britswerd, Buiksloot, Barneveld, Couvorden, Dokkum, Doesburg, Doetinchem, Diemen, Eibergen, Eindhoven, Giesendam, Goor, Haaksbergen, Harkstede, Helder, H. I. Ambacht, Hoorn, Ierseke, St. Jacobi Parochie, Kapelle-Krimpen, Kiel-Windeweer, Krimpen a/d Lek, Langendijk, Laren-Blaricum, Lemmer, Lonneker III, Losser, Neede, Nieuwenhoorn, Rhenen, Rotterdam IV b, Schoonhoven, Slidrecht, Slochteren, Kolham, Smilde, Houtgehage, Surhuisterveen, Trijnwalden, Terzool, Uithuizen, Ulrum, Veendam, Vianen, Winschoten, Wijnaldum, Zevenhuizen (Gr.) Zuid- Noordhorn, Zwaagwesteinde, Zwijndrecht.

Van de afdeeling Arnhem I werd de stembrief ontvangen, toen de uitslag reeds was vastgesteld.

Het P. B. was dus voor 1908-09 samengesteld als volgt: W. H. Vliegen, voorzitter, J. van Kuijkhof, secretaris-penningmeester, F. M. Wibaut, M. Mendels, J. H. Schaper, H. Spiekman en W. P. G. Helsdingen.

Den 13en Juni kon het nieuwe P. B. zijn eerste vergadering houden en verkoos toen tot zijn 2en voorzitter J. H. Schaper en tot zijn 2en secretaris F. M. Wibaut.

Op het oogenblik, dat dit verslag wordt uitgebracht, is het P. B. incompleet, door de ontslagname van Mr. M. Mendels, die in het besluit van het buitengewoon congres van den 13en en 14en Februari i.l. reden vond zijn Partij-lidmaatschap op te zeggen.

Aangezien deze vacature ontstaan is binnen de drie maanden, voorafgaande aan het gewone jaarlijksche congres, behoefde voor deze vacature, volgens het daarentrent bepaalde bij het H. R. der Partij, geen verkiezing te worden uitgeschreven.

Dit was niet het geval met de beide vacaturen, ontstaan door het bedanken van J. H. Schaper en W. P. G. Helsdingen. Deze partijbestuursleden konden zich niet vereenigen met het besluit, door het P. B. genomen in zijn vergadering van den 19den Dec., om namelijk niet over te gaan tot het uitschrijven van een buitengewoon congres.

Dit buitengewoon congres werd door hen noodzakelijk geacht ten einde de geheele partij te doen beslissen, welke maatregelen er genomen dienden te worden ten opzichte van de „Tribune“-redacteuren.

Het P. B. had dit niet noodig gevonden, achtte een door de „Tribune“-redacteuren afgelegde verklaring voldoende.

Het P. B. schreef een nieuwe verkiezing uit ter aanvulling van de twee vacatures en tevens een referendum over de vraag, of de partij een buitengewoon congres al dan niet noodzakelijk vond.

Het P. B. verklaarde in zijn advies een buitengewoon congres niet noodig te achten. De uitslag van de stemming in de afdelingen was, dat uitgebracht werden 5571 stemmen; waarvan 312 stemmen blanco waren.

W. P. G. Helsdingen	verkreeg	3416	stemmen.
L. M. Hermans	„	1034	„
R. Kuyper	„	1097	„
G. W. Sannes	„	1041	„
J. H. Schaper	„	3447	„

Schaper en Helsdingen waren dus weder gekozen. Vóór het houden van een buitengewoon congres verklaarden zich 3268 stemmen, er tegen 1719, blanco en van onwaarde waren 577; zoodat de Partij zich verklaarde voor het houden van een buitengewoon congres, dat den 13en en 14en Februari 1909 te Deventer werd gehouden.

Op een andere plaats in dit verslag komen wij op dit congres en wat er aan vooraf ging terug, zoodat wij daarnaar dan ook verwijzen. Hier is dus alleen gememoreerd, wat in verband staat met de samenstelling van het P. B., gedurende het partijjaar 1908/09.

Congres-besluiten en hun uitvoering. Het Congres van 1908 nam de volgende besluiten en nam de volgende moties aan:

a. Commissie voor Geschillen.

Art. 53 van het H. R. is als volgt gewijzigd:

Er bestaat een commissie tot beslechting van geschillen tusschen de redactie van het partijorgaan en inzenders (partijgenooten).

Deze commissie bestaat uit drie personen, gekozen door het Congres, uit een voordracht van zes personen, door het P. B. opgemaakt. Het Congres heeft het recht deze voordracht aan te vullen.

Deze voordracht moet minstens 6 weken vóór

het Congres met de congresvoorstellen gepubliceerd worden. Redacteuren van het partijorgaan kunnen geen lid zijn van deze commissie.

De niet-gekozenen zijn de plaatsvervangers. Zij treden op bij vacatures in volgorde van het door hen verkregen aantal stemmen.

b. Omtrent de oprichting van bladen door personen werd door het Congres de wenschelijkheid uitgesproken, eerst overleg te plegen met de partijleiding.

c. Omtrent de opleiding van propagandistische krachten werd het P. B. in overweging gegeven, na te gaan, wat in dezen zou kunnen worden gedaan.

d. Als plaats van het Congres werd Rotterdam — zoo noodig Leeuwarden — aangewezen.

e. Omtrent de herziening van het gemeenteprogram benoemde het Congres het bestuur der Vereniging van Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden als commissie.

f. Reglement voor den Brochurenhandel. De samenstelling ervan werd verder aan het P. B. overgelaten.

g. Vergoeding-afgevaardigden. Het besluit van 1906, vergoeding der reiskosten van één afgevaardigde, werd nog voor één jaar van kracht verklaard.

h. Contributie-regeling. De bestaande toestand blijft van kracht. Alleen zullen in dit jaar geen nieuwe huishoudelijke reglementen worden goedgekeurd die een maximum contributie inhouden, grooter dan in het P. B.-voorstel genoemd.

i. Motie Kiesrechtactie.

Het congres van 1908,

gezien de omstandigheid, dat de kiesrechtbeweging de laatste jaren uitsluitend is gevoerd door de arbeidersorganisaties en hare organen; de burgerlijke voorstanders van het algemeen kiesrecht zich door het aanvaarden van de blanco-politiek feitelijk aan die beweging onttrokken, en deze elementen voor en na het Comité voor algemeen kiesrecht verlieten;

gezien de resolutie van het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, waarin dit Verbond wel de deelname aan de kiesrechtbeweging verklaart tot plicht der vakorganisatie, doch tevens de meening uitsprekt, dat de leiding dier beweging behoort aan de S. D. A. P.;

is met het N. V. V. van meening, dat in deze omstandigheden het Comité voor Alg. Kiesrecht, waarbij de Partij was aangesloten, zijn reden van bestaan heeft verloren;

besluit daarom, onder het uitspreken van den warmsten dank voor het groote en verdienstelijke werk, in den loop van zijn bestaan voor de zaak van het algemeen kiesrecht verricht, aan dat comité voor te stellen, zich te ontbinden;

aanvaardt met voldoening de medewerking der vakbeweging waartoe het N. V. V. besloot; draagt het P. B. op de leiding der kiesrechtbeweging ter hand te nemen en met zoodanige kracht te voeren, dat zoowel de botte als de listige tegenstand van alle reactionaire elementen zal worden gebroken en tevens de aandacht zal worden gewijd aan alle pogingen der bezittende klasse, om, zoodra men aan de invoering van het algemeen kiesrecht niet meer kan ontkomen, de parlementaire instellingen zóó te verknoeien, dat aan den volkswil, zooals die zich door het alg. kiesrecht uit, nieuwe

hinderpalen in den weg worden gelegd en het wapen in den strijd ter ontvoogding van de arbeidersklasse weer zal worden afgestompt; roept ten slotte heel de Nederlandsche arbeidersklasse op, aan den strijd voor het alg. kiesrecht al haar krachten te wijden.

j. Motie - Vrouwenkiesrecht.

Het congres

overwegende,

dat de arbeidende klasse in den strijd voor hare vrijmaking hare volle kracht moet kunnen ontplooiën en dat daarvoor het algemeen kiesrecht onontbeerlijk is;

dat de toenemende mate, waarin de vrouw als loonarbeidster in het voortbrengingsproces wordt betrokken, haar maakt tot een sociaal voelend, mede-strijdend lid harer klasse, hetwelk zich openbaart in hare toetreding tot de vakorganisatie en politieke beweging;

dat deze sociale en politieke bewustwording der proletarische vrouw in de toekenning van alle politieke rechten hare noodzakelijke bekrachtiging vindt en dat voor die vrouwen, welke nog niet tot die bewustwording zijn gekomen, het bezit en gebruik dier rechten een der krachtigste hulpmiddelen is om daartoe te geraken;

dat het vrouwenkiesrecht dus niet moet worden veroverd als een wapen van de vrouw tegen den man, doch evenals het mannenkiesrecht als een wapen, dat het proletariaat gebruikt tot verovering der staatsmacht op de bourgeoisie, reden waarom elk beperkt vrouwenkiesrecht, als versterkende de macht der bourgeoisie, beslist wordt verworpen;

dat het Internationaal Congres te Stuttgart aan elke kiesrechtbeweging den eisch heeft gesteld van te worden gevoerd op de basis van algemeen kiesrecht voor alle meerderjarigen, zonder onderscheid van sekse, zoowel wat de propaganda als wat het optreden in het parlement betreft,

verklaart in den verderen kiesrechtstrijd, zoowel in als buiten de Kamer, dit standpunt te zullen innemen en roept de vrouwen der arbeidersklasse op met en naast de mannen den strijd voor het kiesrecht en de ontvoogding harer klasse onder het vaandel der Internationale Sociaaldemocratie te voeren.

k. Motie Ongevallenwet.

Het congres der S. D. A. P. van 1908,

overwegende dat de Nederlandsche grootindustrie, georganiseerd in de Vereniging van Nederlandsche Werkgevers, Kamers van Koophandel en Fabrieken en Centrale Werkgevers-Risico-bank, reeds sedert geruimen tijd, zoowel door het optreden van Kamerleden en het zenden van adressen als door middel van de haar ten dienste staande pers, een actie heeft ondernomen om de ongevallenwet te verslechteren, en wel;

a. door het telkens met schromelijke overdrijving spreken van de simulatie¹⁾ en aggraving²⁾ bij de arbeiders om te bewerken, dat voor kleine ongevallen de uitkeering ophoudt en dus de eens verkregen rechten op dit punt aan de arbeiders weer worden ontnomen;

b. door begunstiging van het instituut der Risico overdracht, waarin ligt opgesloten het uitkiezen der beste risico's en het weren der minder voordeelige, de Rijksverzekeringsbank meer en meer te benadeelen en aldus aan de

werkgevers meer en meer invloed op de rente-toekenning te verzekeren;

constateert, dat tegenover de gevallen van simulatie en aggraving, die volstrekt niet bij de arbeiders alléén, maar in alle kringen der maatschappij voorkomen, staan veel talrijker gevallen, dat arbeiders in armoede of zelfs gebrek verkeerden, omdat ze voor de helft, voor één- of voor twee-derde geschikt zijn verklaard voor arbeid, ook al staat het vast dat ze in hun vak nimmer meer kunnen terugkeeren, terwijl op de arbeidsmarkt in de werkelijkheid voor half-invaliden zoo goed als geen werk te vinden is;

constateert verder, dat, in 't midden latende de vraag of er betere contróle kan worden ingesteld en evenzeer of de administratie der Rijksverzekeringsbank aan alle eischen voldoet, alsmede of ten opzichte der medische behandeling de techniek der ongevallenverzekering kan worden verbeterd, de risico-overdracht een allerschadelijkst element moet worden geacht voor de arbeidersklasse, waarvan de toename gelijk zou staan met een verknociing der eenmaal in de Ongevallenwet toegestane rechten en waarborgen;

rekenet op het krachtigst mogelijke verzet der soc.-dem. Kamerleden, tegen dit gevaar, en draagt het Partijbestuur op, in samenwerking met het Ned. Vakverbond, de middelen te beramen om de arbeidersklasse voor dit gevaar te waarschuwen en tegen de aanranding van haar belangen zich te weer te doen stellen.

l. Verkiezingsfonds. Indien bij een tusschentijdsche verkiezing door het P. B. op zich is genomen de risico door de partijkas te doen dragen, dan wordt, indien er een voordeelig saldo is, drie vierden van dit saldo gestort in het Verkiezingsfonds der Partij.

m. Soc.-Dem. Vrouwenclubs. Het P. B. verklaarde zich bereid met het Bestuur van den Bond en Vrouwenclubs in overleg te treden omtrent een vorm van vertegenwoordiging van dezen Bond op het Partijcongres.

Alleen punt I moest aan het referendum worden onderworpen. Het referendum bekrachtigde dit besluit.

Wat nu de uitvoering der besluiten betreft achtereenvolgens zal deze, voor zoover noodig, worden nagegaan.

Commissie van Geschillen. Het congres verklaarde dit besluit onmiddellijk van kracht en tot leden der commissie werden benoemd: J. G. van Kuykhof, W. Matthijsen en C. Thomassen.

In de samenstelling van de commissie kwam geen verandering, als secretaris fungeerde W. Matthijsen.

Op het a. s. Paascongres treedt de commissie af en zal een nieuwe worden verkozen uit een voordracht van 6 personen, door het P. B. op te maken.

Wat haar werkzaamheden betreft de commissie zal daarvan verslag doen aan het congres.

Opleiding van propagandistische krachten. Het P. B. heeft nog geen gelegenheid gehad om aan dit punt bepaalde aandacht te wijden. De gebeurtenissen in den laatsten tijd zijn natuurlijk oorzaak, dat in de behandeling

van deze en dergelijke zaken vertraging is gekomen.

Congres 1909. Daar te Rotterdam een geschikte zaal beschikbaar is, wordt het congres daar ter plaatse gehouden.

Herziening van het Gemeenteprogram. Het bestuur van de vereeniging van Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden is als commissie van herziening opgetreden. Deze commissie is echter met haar werkzaamheden nog niet gereed, zoodat eerst een volgend congres zich met eventuele voorstellen tot wijziging heeft bezig te houden.

Kiesrecht-actie. Nadat de organisaties, aangesloten bij het N. C. v. A. R. zich verklaard hadden voor de opheffing van dit comité, was het de taak van het P. B. de kiesrechtactie te voeren op den grondslag van de resolutie door het congres aangenomen.

De eerste vraag, die het P. B. te beoordeelen had, was deze: zal de vorm voor de plaatselijke actie voor het alg. kiesrecht al dan niet in overeenstemming moeten zijn met den vorm van de actie voor het geheele land, d. w. z. de leiding bij de Partij, de medewerking van de vakbeweging.

Het P. B. besloot als zijn meening te publiceren, dat de federaties en afdelingen der Partij de leiding hebben van de plaatselijke actie; voor betoogingen en meetings enz., kan de steun en medewerking van Bestuurdersbonden en vakvereeningen worden gevraagd.

Het P. B. verklaarde dus hiermede, dat er overeenstemming behoorde te zijn tusschen den vorm van actie voor het geheele land en dien van de plaatselijke actie.

Eveneens verklaarde het P. B., naar aanleiding van een vraag, dat plaatselijke comité's niet behoorden tot den vastgestelden vorm, waaronder de actie zou worden gevoerd.

Het P. B. besloot verder, dat in 1908 op den gewonen tijd een Nationale Betooging zou worden gehouden in Den Haag. Aan alle deelnemende vereeningen werd de verplichting opgelegd één cent per lid te storten tot dekking van de onkosten.

Uit het financieel verslag blijkt, dat deze bijdrage voldoende is geweest.

Van het organiseren van provinciale betoogingen werd afgezien; doch daarentegen werd aan Bestuurdersbonden en vakvereeningen, die meetings hielden voor den 10-arendag, verzocht, daaraan te verbinden de propaganda voor het algemeen kiesrecht.

Het organiserende werk, dat vroeger door den secretaris van het Kiesrechtcomité werd gedaan en voor zoover het betreft het financieele gedeelte door den penningmeester van dat comité, werd nu verricht alleen door het partij-secretariaat.

In hoofdzaak was dit werk gelijk van hetgeen door het N. C. vroeger was gedaan en bestond in een circulaire aan de partij-afdelingen en federaties, verzoekende de propaganda ter plaatse zoo krachtig mogelijk ter hand te nemen. Aan plm. 2000 vereeningen werd een uitnodiging tot deelneming aan de betooging met bijbehorende vragenlijst verzonden; een manifest werd door het P. B. uitgegeven en in 250.000 exemplaren over het

land verspreid; aanplakbiljetten werden over het geheele land verspreid enz. enz.

Het manifest van het P. B. zal als bijlage aan dit verslag worden toegevoegd.

De medewerking van de vakbeweging bestond niet alleen hierin, dat een aantal vakvereenigingsbladen het manifest van het P. B. geheel of gedeeltelijk overnamen en haar afdelingen tot deelneming opwekten, doch het bestuur van het N. V. V. zond aan de hoofdbesturen van de organisaties, waaruit het N. V. V. is samengesteld, een afzonderlijke opwekking tot deelneming.

De betooging, die den 13den September te 's Gravenhage gehouden werd, slaagde uitstekend, de deelneming was grooter dan ooit tevoren.

Ter toelichting volge hier de cijfers omtrent de deelneming in 1907 en in 1908:

	1907	1908
Vertegenwoordigende arbeiders.	67,822	76,850
Waarvan vakvereenigingsleden.	44,445	50,598
Vertegenwoordigende landel. bonden	25	40
Waarvan vakbonden	24	38
Aantal delegaties	620	687
Vertegenwoordigende organisaties.	773	951
Banieren enz.	417	439

Op één punt dient hier nog de aandacht te worden gevestigd. De vergumming tot het houden van de optocht te 's Gravenhage kon alleen verkregen worden op voorwaarde, dat geen militairen in uniform aan de betooging zouden deelnemen.

Alle pogingen om deze voorwaarde te doen vervallen waren vruchteloos.

Het P. B. stond nu voor deze keus: of toegeven aan de gestelde voorwaarde ten einde in Den Haag te demonstreeren of wegblijven en gaan naar een andere plaats, wat de bourgeoisie in Den Haag zeker zeer welgevallig zou zijn.

Het P. B. meende tot het eerste te moeten besluiten.

Vrouwen-kiesrecht en vrouwen-organisatie. Het rechtstreeksche gevolg, dat de resolutie betreffende het vrouwenkiesrecht moet hebben gehad, is zeker wel geweest, dat geen sociaal-democraat, die in den loop van het jaar sprak over het algemeen kiesrecht, zal hebben nagelaten over het vrouwenkiesrecht in dezen zin te spreken. De gevoerde propaganda voor het algemeen kiesrecht omvatte derhalve zoowel de propaganda voor het algemeen mannen- als voor het algemeen vrouwen-kiesrecht.

Bovendien wijdde de Kamerfractie bij de indiening van haar Memorie van Antwoord inzake haar wetsontwerp tot invoering van algemeen kiesrecht in de grondwet het voorgestelde artikel 80 zoodanig, dat de tweede alinea zal luiden:

„Niemand wordt van het kiesrecht uitgesloten om redenen, rechtstreeks of middellijk voortvloeiende uit geslacht of maatschappelijken welstand.”

Op verzoek van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs besloot het P. B. financieele steun te verleenen voor eenige vergaderingen, die in bepaalde plaatsen door de vrouwenclubs in samenwerking met de afdeling of de federatie der partij zou worden belegd.

Omtrent het recht van vertegenwoordiging

op het partij-congres van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs was door het P. B. op het laatste congres toezegging gedaan met het bestuur van dezen bond in nader overleg te treden.

Korten tijd geleden kwam naar aanleiding van deze toezegging van den Vrouwenbond het verzoek een voorstel tot vertegenwoordiging bij het congres in te dienen.

Het P. B. kon zich hiermede vereenigen en zegde een voorstel toe in dezen geest.

Nog zij vermeld, dat uitgegeven werd een blaadje, getiteld: „De Sociaal-Democratie en het Vrouwenkiesrecht”.

Ongevallenwet. Door allerlei omstandigheden, waarvan de vele bezigheden in den laatsten tijd, het verkeerde om verschillende acties gelijktijdig te voeren, de voornaamsten zijn, is aan de opdracht van de laatste alinea in deze motie vervat niet voldaan.

Wel is de vraag omtrent een onderzoek in te stellen naar de werking van de Ongevallenwet ter sprake gekomen.

Het P. B. was echter van meening, dat het beter was, indien hiermee begonnen werd voor een bepaalde plaats, door de plaatselijke organisatie zelve.

* * *

Behalve deze verrichtingen van het P. B., die rechtstreeks voortvloeiden uit de congresbesluiten, zullen nu nog worden nagegaan enkele andere punten, voor zoover deze niet in afzonderlijke rubrieken als de pers, de propaganda enz. ter sprake komen en natuurlijk voor zoover deze van voldoende algemeen belang zijn om in dit verslag te worden gememoreerd.

* * *

Actie-Tienurendag-Nachtarbeid-Kinderarbeid. In het vorig verslag eindigde dit gedeelte met de woorden: op dit oogenblik moet echter het Vakverbond nog eene beslissing nemen, of het tot deze betooging zal overgaan.

Bedoeld werd de betooging voor den 10-urendag enz.

Zooals te verwachten was, nam het Vakverbond het besluit deze betooging te houden in samenwerking met de partij en werd deze gehouden den 28sten Mei te Amsterdam.

Ruim 700 afgevaardigden van plm. 350 organisaties waren aanwezig, die gezamenlijk 70000 personen vertegenwoordigden.

Wat de deelname aangaat door de organisaties, te dien opzichte was de betooging volkomen geslaagd, hoewel de opkomst buiten de afgevaardigden grooter had kunnen zijn.

Tegen den tijd, dat de betooging gehouden zou worden, verscheen „Arbeidersleven in Nederland”, een boek, dat een schat van gegevens bevat omtrent arbeidsduur, kinderarbeid en nachtarbeid. Het boek is een bewerking van het materiaal door het Vakverbond verkregen door zijn onderzoek naar de toestanden in de verschillende bedrijven en naar de wijze, waarop eventueele bezwaren uit den weg konden worden geruimd.

De risico aan de uitgave van dit werk verbonden, wordt gedragen door partij en Vakver-

bond gezamenlijk, zooals trouwens de geheele actie door beide organisaties wordt bekostigd.

In overleg met het Vakverbond werden de volgende middelen van propaganda vastgesteld:

a. Een drietal manifesten, die in de maanden Juli, Augustus en September zouden worden verspreid.

b. Diverse artikelen zouden in de vak- en partijpers worden gepubliceerd.

c. Aan de redactie van „Het Volk” zou verzoekt worden over eenige bepaalde beroepen speciale artikels te geven.

Dit program, om het zoo eens te noemen, is nog niet geheel uitgevoerd; ieder punt slechts voor een gedeelte.

Een manifest verscheen en werd in 65000 exemplaren verspreid. De verschijning van het tweede manifest is uitgesteld door de invalende actie in verband met het Arbeidscontract. Een tweetal artikelen verscheen en werden in vak- en partijpers gepubliceerd.

Bovendien verscheen een brochure van den secretaris van het Vakverbond, getiteld: „Breekt uw Kluisters”.

De motie-Schaper is dezer dagen in de Kamer behandeld. Het resultaat is geweest de aanneming van een gewijzigde motie. De behandeling heeft ons leeren kennen het standpunt der partijen en zij heeft ons een stapje nader gebracht bij het doel. De actie voor den 10-urendag is geplaatst op de agenda van het strijdende proletariaat en zal er niet van verdwijnen, zoolang de gestelde eischen niet tot werkelijkheid zijn geworden.

De a.s. algemeene verkiezingen zullen zeker voor een groot gedeelte beheerscht worden door de vraag al dan niet wettelijke regeling van den arbeidsdag voor volwassen mannen, en voor zoover de arbeidende klasse zich schaart onder de vaan der sociaal-democratie zal zij deze eisch luide doen klinken.

* * *

De Zaaier. In mijn vorig verslag deelde ik mede, dat het P. B. de zelfstandige organisatie der jongelieden aanvaardde, doch dat het meende eenige organisatorische voorwaarden te moeten stellen. Deze voorwaarden, eenigszins gewijzigd tengevolge van een samenspreking met het H. B. van „De Zaaier”, kwamen op het congres van die organisatie den 7en Juni 1908 aan de orde.

De voorgestelde maatregelen waren:

1. In de afdelingen der S. D. A. P. worden commissies gekozen om de afd. van „De Zaaier” zooveel mogelijk bij te staan met het geven van advies enz.

2. In het H. B. van „De Zaaier” neemt een gedelegeerde uit het P. B. plaats.

3. De leeftijd, waarop men „De Zaaier” moet verlaten, wordt vastgesteld op 20 jaar. Wanneer het echter voorkomt, dat er personen in „De Zaaier” zijn, die bij het bereiken van dien leeftijd moeilijk gemist kunnen worden door de functie, die zij uitoefenen, waarvoor nog geen geschikte opvolger gevonden kan worden, dan zou daarvoor in overleg met de commissie van advies uit de partij-afdeeling een uitzondering kunnen worden gemaakt.

Het H. B. van „De Zaaier” verklaarde met de eerste en tweede voorwaarde accoord te gaan, doch met de derde niet.

Ook het congres verklaarde zich tegen de vast-

stelling van een leeftijdsgrens, zoodat daardoor van verdere verbinding tusschen partij en „Zaaiër” geen sprake meer kon zijn.

Vrouwenarbeid. Op het Arnhemse congres werd de beslissing over „Vrouwenarbeid” uitgesteld. Het P. B. besloot in een van zijn eerste vergaderingen om twee zijner leden op te dragen materiaal te verzamelen. In de maand December, zoo ongeveer althans, had men het zich gedacht, zou het P. B. een afzonderlijke bespreking kunnen houden over dit punt. Echter, de vele werkzaamheden, die een gevolg waren van den toestand in de partij, veroorzaakten dat dit punt nog niet nader aan de orde kon worden gesteld.

Alleen in „De Nieuwe Tijd” (maandschrift) had een uitvoerige gedachtenwisseling plaats over dit punt tusschen Wibaut en Spiekman.

Actie-Werkloozen. Door de federatie-Amsterdam kwam bij het P. B. het verzoek in om het plan van actie ten opzichte van de werkloozen, zooals dat door den Amsterdamschen Bestuurdersbond en de federatie was samengesteld, aan andere partij-afdeelingen en federaties in overweging te geven.

Het P. B. kon aan dit verzoek geen gevolg geven. Het plan, zooals het was ingezonden, toezenden zou beteekenen, dat het P. B. niet alleen instemde met alle daarin voorgestelde punten van actie, wat niet het geval was bijv. ten opzichte van werkloozen-optochten, doch bovendien gevoelde het P. B. zeer weinig voor het voorleggen van een schema voor een actie als die, waarvan hier sprake is. Wat in deze gedaan kan en moet worden hangt immers zeer veel af van plaatselijke omstandigheden. Wat het P. B. echter wel kon doen, was de aandacht der afdeelingen er op te vestigen, dat zij de werkloosheid als maatschappelijk verschijnsel op openbare vergaderingen dienden te laten bespreken en dat verder, waar dit nog niet gebeurd was, op steun van gemeentewege moest worden aangedrongen.

Het werkloosheid-debat in de Tweede Kamer verschafte materiaal genoeg om daarop allerwege in het land de aandacht der arbeiders te vestigen; echter het optreden der Tribunisten maakte het zeer moeilijk om van deze gelegenheid voldoende gebruik te maken ten dienste van onze propaganda en organisatie.

Bovenbedoelde opwekking werd aan de afdeelingen toegezonden. Daarenboven werd de actie tegen de werkloosheid op directe wijze bevorderd door het uitgeven van Wibaut's brochure: „Gemeentelijke Zorg voor werkloozen.”

Voorbereiding Alg. Verkiezingen van 1909. Reeds in het begin van October werd aan de afdeelingen en districts-federaties een circulaire gezonden, waarin er op gewezen werd, dat de tijd om met een ernstige voorbereiding voor de verkiezingen een aanvang te maken gekomen was, vooral voor de plattelandsdistricten was een tijdig beginnen zeer gewenscht. Ook verzocht het P. B. een opgave van eenige voorloopige kandidaten, met dien verstande, dat de op nummer 1 geplaatste de meeste gewenschte was, de daarop volgde nummer 2 enz.

Op die wijze zou het mogelijk zijn, dat het P. B. een overzicht kreeg van de verdeling der kandidaten over het geheele land en eventueele wijzigingen zou kunnen aanbrengen, natuurlijk in overleg met de afdeelingen en districten.

Een aantal afdeelingen gaven daaraan gevolg en het P. B. had gedacht voor het einde van 1908 daarmee zoo goed als gereed te zijn.

Echter de toestanden in de partij waren oorzaak, dat deze regeling belangrijk vertraagd werd en op dit oogenblik, al is het dan ook grootendeels, toch nog niet geheel met deze regeling gereed is.

Tribune-kwestie. Het was in de vergadering van den 5en Dec. dat het P. B. naar aanleiding van de toestanden in de partij een zeer uitvoerige discussie voerde. Het optreden van de „Tribune” was zoodanig geworden, dat algemeen in het P. B. geconstateerd werd, dat het zoo niet langer mocht voortgaan, waarom het P. B. besloot de redacteuren van de „Tribune” uit te noodigen tot een samenspreking met het P. B. Het P. B. wenschte de zekerheid te hebben, dat in het optreden der „Tribune”-redacteuren verandering zou komen. Kon het P. B. die zekerheid niet verkrijgen, dan zou het P. B. overwegen, of de bijeenroeping van een buitengewoon congres noodzakelijk was en of het P. B. op dit congres het roeyment dezer redacteuren aan de orde zou stellen, Den 12den Dec. had de samenspreking van de „Tribune”-redacteuren en het P. B. plaats. Door hen werd de volgende verklaring afgelegd:

„Wat de vraag betreft, omtrent onze door het P. B. genoemde aanvallen op organen en personen in de partij, — daargelaten of en hoe die in het verleden waren — willen wij het P. B. gaarne de verzekering geven, dat wij als goede partijgenooten, trouwens in overeenstemming met de aanvankelijke verklaringen door onze redactie reeds in de „Tribune” afgelegd, in het vervolg en vooral gedurende de a.s. verkiezingen ons van aanvallen op partijorganen of partijgenooten zullen weten te onthouden, in de veronderstelling, dat ook tegenover ons een optreden in gelijken geest zal worden in acht genomen.

Het laatste gedeelte van deze verklaring, de woorden: „in de veronderstelling — genomen” werd door het P. B. beschouwd als een voorwaarde, die door het P. B. niet kon worden geaccepteerd en op de weglating er van werd bij de „Tribune” redacteuren ten sterkste aangedrongen. Deze waren daartoe echter niet bereid.

Een beslissing omtrent de vraag, of verdere maatregelen dienden te worden genomen werd in deze vergadering niet genomen, doch uitgesteld tot de volgende bijeenkomsten van het P. B., die den 19en d. a. v. plaats had.

Van de „Tribune”-redacteuren was een schrijven ingekomen, waarin zij hun verklaring verduidelijkten en tevens de woorden: „in de veronderstelling — genomen” vervingen door deze: „in de veronderstelling, dat het P. B. zal weten te voorkomen of te doen ophouden, dat tegen ons wordt opgetreden op onorganisatorische en persoonlijke wijze”.

Het P. B. achtte de verkregen verklaring aanvaardbaar, meende de uitwerking er van te moeten afwachten en dus niet te moeten overgaan tot het bijeenroepen van een buitengewoon congres.

Twee leden van het P. B., Schaper en Helsdingen, vonden in dit besluit van het P. B. aanleiding als partijbestuurders af te treden, zooals reeds werd gemeld.

In zijn nu volgende vergadering van den 27en December besloot het P. B. een verkiezing uit te schrijven ter aanvulling van de beide vacatures en tevens een referendum over de vraag: al dan niet een buitengewoon congres?

Het P. B. kon namelijk een verkiezing zonder

meer niet uitschrijven. Had het dit gedaan, dan zou een herkiezing van Schaper en Helsdingen niet anders had kunnen worden opgenomen, dan als een afkeuring van het beleid van het P. B. en hadden de andere leden van het P. B. moeten aftreden. De toestand in de partij zou dan nog moeilijker zijn geworden. Er was groote onzekerheid omtrent de meening van de partij zelf en het P. B. besloot daarom in deze ernstige omstandigheden de partij zelf te raadplegen.

De moeilijkheden door het uitschrijven van een stemming zonder meer waren niet verbonden aan het daarnaast uitschrijven van een referendum.

In de circulaire aan de partijgenooten zette het P. B. uitvoerig uiteen, hoe het de zaken zag en wat volgens zijne meening diende te gebeuren. Deze circulaire zal eveneens als bijlage aan dit verslag worden toegevoegd.

De uitslag van deze nieuwe verkiezing en van dit referendum is op een andere plaats in dit verslag medegedeeld.

Het buitengewoon congres werd den 13den en 14den Februari gehouden. Van de daar gehouden discussiën is het officieele verslag reeds verschenen, zoodat daarnaar wordt verwezen en hier alleen wordt gememoreerd, dat de volgedde voorstellen van het P. B. werden aangenomen:

a. De partij geve een weekblad uit onder redactie van de partijgenooten Roland Holst en Wibaut.

Dit weekblad zal als bijblad worden verbonden aan „Het Volk”.

De redacteuren oefenen hun functie uit in geregeld overleg met de redactie van „Het Volk” en zij hebben daartoe, teneinde met „Het Volk” een goed geheel te vormen, ook recht van medespreken inzake den inhoud van het dagblad.

b. Het congres spreke als zijn besliste meening uit, dat het bovenstaande besluit tot gevolg behoort te hebben de opheffing van de „Tribune”.

c. Indien de partijgenooten, die de „Tribune” uitgeven, niet tot die opheffing bereid zijn, spreke het congres als zijn meening uit, dat deze partijgenooten van het lidmaatschap der partij vervallen moeten worden verklaard.

Het daarop gevolgde referendum heeft deze congresbesluiten op de volgende wijze bekrachtigd:

voorstel a:

vóór 4730, tegen 415, blanco 246, onw. 68 stemmen;

voorstel b:

vóór 4346, tegen 773, blanco 276, onw. 79 stemmen;

voorstel c:

vóór 3712, tegen 1340, blanco 342, onw. 74 stemmen.

Zoals bekend verlieten met de „Tribune”-redacteuren een aantal partijgenooten de partij, waaronder de partebestuurder Mendels, en gingen over tot de stichting eener nieuwe partij.

In verband hiermee zij er op gewezen, dat voorstel a een gevolg was van een conferentie, die den 31en Januari gehouden is geworden. Op deze conferentie waren aanwezig leden van het P. B., van de redactie „Het Volk” en „De Nieuwe Tijd”, redacteuren van provinciale partijbladen en nog enkele partijgenooten, wier meening het P. B. in deze zeer moeilijke positie van de partij wel wenschte te vernemen.

Het resultaat van een zeer langdurige discussie was, dat de volgende voorstellen werden geformuleerd:

de partij waarborge aan de Marxistische richting volledige vrijheid van meeningsuiting binnen de grenzen der bestaande resoluties;

hiertoe geeft de partij bij „Het Volk” een weekblad onder een Marxistische redactie; de redacteur

maakt tevens deel uit van de collectieve redactie van „Het Volk”;

door de oprichting van bedoeld weekblad heeft „De Tribune” haar reden van bestaan verloren en dient dus te worden opgeheven.

Een uittreding op grond, dat het Marxisme in de partij niet zou worden geduld, of niet voldoende tot zijn recht zou kunnen komen is daardoor onmogelijk geworden; een uittreding is dus alleen mogelijk op grond van het royeeringsbesluit.

Is uittreding een persoonlijke daad, anders wordt het indien die uitgetredenen een nieuwe partij gaan oprichten met het uitgesproken doel daarmee de machtspositie van de partij te verzwakken; dan wordt dit een daad van vijandschap tegen de partij, die het noodig maakt zich zoo krachtig en stevig mogelijk tegen deze nieuwe organisatie te verzetten. De partij zal dien strijd hebben te aanvaarden, niet alleen in haar eigen belang, doch ook in het belang van het Nederlandsche proletariaat, in het belang der sociaaldemocratie.

* * *

Program-Commissie. In den loop van het jaar werd het lidmaatschap dezer Commissie neergelegd door partijgenooten Henr. Roland Holst wegens ongesteldheid; het P. B. benoemde in haar plaats: Jos. Loopuit.

Op het einde van 1908 bestond de commissie uit: Troelstra, voorzitter, Vliegen, Schaper, Spiekman, Bruins, Kuyper, Wibaut, Van der Goes, Mendels, Wiedijk, Jan van den Tempel en Ankersmit, secretaris.

In de plaats van Mendels werd door het P. B. in zijn vergadering van den 27en benoemd W. A. Bonger.

Wat de werkzaamheden der commissie betreft: een rapport heeft de commissie nog niet ingezonden.

In zijn vergadering van den 12den Dec. besloot het P. B. om de Program-Commissie te vragen, hoe het met haar werkzaamheden stond en wanneer zij dacht met haar werk gereed te zijn.

Als antwoord hierop ontving het P. B. de mededeeling, dat de Program-Commissie haar werkzaamheden had geschorst met het oog op de conflicten in de partij.

Het P. B. berichtte daarop de commissie, dat het deze mededeeling niet kon aanvaarden. Het P. B. was van meening, dat, indien een krachtens congresbesluit ingestelde commissie meende haar taak niet te kunnen voorzetten, deze commissie zich in dit geval tot het P. B. had te wenden en dit lichaam dan een beslissing had te nemen.

Intusschen heeft de Program-Commissie besloten haar werkzaamheden weldra voort te zetten.

Diversen. Hiermede hebben wij zeer beknopt de voornaamste verrichtingen gememoreerd. Op enkele andere besluiten zal nog de aandacht kunnen gevestigd worden bij de verschillende onderafdeelingen, doch overigens moeten wij het hierbij laten.

Alles te vermelden is ondoenlijk; tel ik toch het aantal punten, dat volgens de notulen in het afgelopen partijjaar aan de orde is geweest, dan bedraagt dat niet minder dan bijna tweehonderd.

Punten, voor een groot deel betrekking hebbend op de inwendige huishouding en organisatie der Partij: zoo het optreden van het P. B. bij een gemeenteraadsverkiezing te Alkmaar; het zich inlaten met inwendige zaken van de een of andere afdeling; het bevorderen van de oprichting van

afdeelingen; het verstrekken van advies over allerlei organisatorische aangelegenheden enz.

Het P. B. vergaderde sedert het vorige congres 17 maal en het D. B. 40 maal.

Het aantal ontvangen brieven, briefkaarten, telegrammen enz. bedroeg van 31 Dec. 1907 tot en met 31 Dec. '08 7678; het aantal verzonden brieven, briefkaarten, telegrammen enz. 3383 — gelijksoortige zendingen aan de afdeelingen als één zending gerekend.

De Pers. Het aantal bladen werd in den loop van het jaar met één, n.l. „de Voorvechter”, soc-dem. orgaan voor Zuid-Limburg, onder redactie van H. J. van Vorst, vermeerderd. Eigenlijk bestond dit blad al, doch het was tot voor korten tijd niet een bepaald soc-dem. orgaan.

Het blad „de Vonk” werd een blad van enkele afdeelingen in Noord-Holland en de redactie werd na overleg met het P. B. benoemd. Eerst was dit P. Burm, daarna A. G. A. Verstege.

Het blad „De Zaaier” veranderde zijn titel in die van „De Jonge Garde”.

Over den toestand der plaatselijke organen kan niets gezegd worden, daar gegevens daaromtrent mij op dit oogenblik niet ten dienste staan.

In de samenstelling van de redactie van „Het Volk” kwam geen wijziging; de collectieve redactie bleef gehandhaafd.

Omtrent den toestand van het dagblad zullen evenals ieder jaar op het congres de gewone mededeelingen gedaan worden.

Door het aftreden van Henri Polak kwam er in de samenstelling van de Commissie van Beheer deze wijziging, dat in diens plaats Jan v. Zutphen door het P. B. gekozen werd.

Zooals men weet vond Henri Polak in de besluiten van het Deventer congres aanleiding deze functie neder te leggen.

De commissie is nu samengesteld als volgt: J. H. Schaper, F. M. Wibaut en Jan van Zutphen.

Behalve de vaste dag-, week- en maandbladen geven een aantal afdeelingen op ongeregelde tijden, vooral in verkiezingstijden, propagandablaadjes uit, die gewoonlijk in groote hoeveelheden verspreid worden.

Naast deze schriftelijke propaganda verricht de Brochurenhandel der Partij, die in voortdurende samenwerking staat met het Partijbestuur, zijne functie door te zorgen voor propaganda-lectuur van allerlei soort.

Voor hetgeen door deze partij-instelling is verricht en met welke resultaten verwijzen wij naar het hierachter volgend verslag van den Brochurenhandel.

Propaganda en propagandisten. Het spreekt vanzelf, dat de plaatselijke en gewestelijke propaganda zoo goed als geheel moet worden overgelaten aan de afdeelingen, de federaties, de gewesten en de propagandisten; het P. B. kan in dezen alleen helpend en steunend optreden, door voor bepaalde streken, waar de actie bijzonder moeilijk is, omdat organisaties of geheel ontbreken of zeer schamel zijn, de noodige financiële hulp te verlenen.

Alleen voor acties, die het geheele land betreffen, zooals die voor het algemeen kiesrecht, voor den 10-urendag en dergelijke kan het P. B. rechtstreeks optreden.

De rechtstreeksche directe propaganda wordt voor een groot deel gevoerd door de plaatselijke soc. dem. pers. meestal daarbij nog versterkt door den redacteur van het blad, die gewoonlijk ook

optreedt als de propagandist van het woord. Sommige van deze redacteurs-propagandisten zijn rechtstreeks aangesteld door het P. B., of, als dat niet het geval is, dan wordt uit de partijkas subsidie verleend aan het gewest of de afdeeling, die den propagandist aanstelde.

Behalve door deze geheele of gedeeltelijke bezoldiging van propagandisten werd de propaganda financieel gesteund door het verlenen van subsidie aan de federatie Zaanstreek en aan de afdeeling Eindhoven, voornamelijk tot steun van het blad.

De propagandist Leeuwenburg verliet Zeeland en werd door de federatie Twenthe aangesteld als propagandist voor Twenthe. Een deel van het salaris wordt door de partijkas gedragen. Voor Zeeland werd een tijdelijke regeling getroffen, doordat G. W. Sannes de redactie van „De Baanbreker” op zich nam en verder de propaganda voerde voor zoover zijn bezigheden dit veroorloven.

Zooals reeds in een vorig jaarverslag werd medegedeeld kon het P. B. de propaganda in Zeeland steunen, doordat het gedurende een zeker aantal jaren de beschikking kreeg over een jaarlijksch bedrag van f 600 onder voorwaarde, dat hieruit een propagandist voor Zeeland gedeeltelijk zou worden bekostigd. Op welke wijze dit bedrag in 1908 is besteed, blijkt uit de financiële verantwoording, waarheen ik verwijs.

In Maastricht trad als redacteur-propagandist op H. J. van Vorst, die daartoe werd aangesteld door den Bestuurdersbond, buiten eenig bezwaar van de partijkas.

Utrecht verloor zijn propagandist en „De Stem des Volks” haar redacteur door het bedanken van Mendels als lid der partij.

De verslagen der propagandisten Leeuwenburg te Enschede, Muller te Tilburg en Hermans te Arnhem volgen hier achter.

Comité's en instellingen, waarbij de partij is aangesloten. De partij was in 1908 aangesloten bij het Landelijk Onderwijs-Comitee en de Vereeniging Tentoonstelling Huisindustrie en was lid van het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen.

In het L. O. C. wordt de partij vertegenwoordigd door Sleef en Van Kuijkhof; in de Vereeniging Tentoonstelling-Huisindustrie door Sleef.

Internationale Verbinding. De partij bleef deel uitmaken van het Int. Soc. Bureau; als gedelegeerden der partij werden herkozen Troelstra en Van Kol.

Werkzaamheden en toestand der afdeelingen. Evenals vorige jaren werd ook nu weder aan de afdeulingssecretarissen een herinnering gezonden om te voldoen aan het bepaalde in art. 4 van het Huish. Reglement der Partij om vóór den 1sten Januari een verslag toe te zenden van den toestand en de werkzaamheden der afdeelingen.

Ook nu weder lieten een aantal afdeulingssecretarissen weer verschrikkelijk lang op zich wachten, eer door hen aan deze verplichting voldaan werd. Voor velen was een tweede, zelfs een derde circulaire noodig. Niettegenstaande deze pogingen werd van de volgende afdeelingen geen verslag ontvangen: Achtkarspelen, Alkmaar, Aardenburg, Blijham, Bergen op Zoom, Coevorden, Doesburg, Eibergen, Enschede, Giessendam, Gorinchem, H. I. Ambacht, Huizum, Kiel-Windeweer, Krimpen aan den Lek, Krommenie, Lonneker III, Lossersche Veld, Maastricht, Noordhorn, Schoonhoven, Houti

gehage, Tiel, Trijnwalden, Uithuizen, Venlo, Waalwijk, Winkel, Winschoten, Winsum, Zaltbommel, Zevenhuizen, Zwijndrecht.

Een dergelijke laksheid moet ten sterkste worden afgekeurd. Meende ik het vorige jaar hierin verbetering te zien, dit jaar is zeer ten achtere in dit opzicht in vergelijking met het vorige; waren er toen 15 plichtverzakkers, thans zijn het er 33.

Zoo moeilijk is het toch niet aan de hand van de circulaire een verslag op te stellen. Waar dat niet mogelijk is, blijkt de administratie der afdeelingen niet in orde te zijn.

Wordt den afdeulingssecretarissen nutteloos werk gevraagd? Evenmin. De jaarverslagen der afdeelingen worden verwerkt tot een algemeen rapport. En deze rapporten van jaar tot jaar bijgehouden vormen het materiaal, waardoor het P. B. in de gelegenheid is zich steeds op de hoogte te stellen van de belangrijkste dingen, die in de afdeelingen zijn voorgekomen.

Wat nu de ingekomen verslagen zelf betreft, sommige er van zijn zeker al te beknopt, vooral de afdeeling G — algemeene opmerkingen omtrent den toestand der afdeelingen en haar wijze van optreden in het afgelopen jaar — is in zeer vele verslagen uiterst mager behandeld.

En nu nog eens een oude klacht.

Met opzet zend ik een circulaire met de punten, die ik gaarne zag behandeld; op die wijze hebben alle verslagen een zekere gelijkvormigheid en is het mogelijk ze tot een algemeen rapport te verwerken. Niettegenstaande dit zeuden sommige afdeulingssecretarissen een verslag, dat bijv. in September is uitgebracht in de afdeeling, dat dikwijls vele wetenswaardigheden bevat voor de afdeeling, doch van uiterst geringe beteekenis zijn voor het Partijbestuur.

Het algemeen rapport, dat uit de verslagen is opgesteld, is te omvangrijk om te worden gepubliceerd. Hieronder volgt dan ook een zeer beknopt overzicht.

Verkiezingen. In een groot aantal gemeenten werd aan tusschentijdsche gemeenteraadsverkiezingen deelgenomen. In een aantal gemeenten kwamen onze kandidaten in herstemming, in enkele werden zij gekozen.

Ook aan eenige tusschentijdsche Statenverkiezingen werd door de partij deelgenomen, zoo te Amsterdam, Rotterdam, Schoterland, Euschede, Utrecht, Brielle; in enkele was herstemming, zoo te Amsterdam V en Utrecht.

Kamerverkiezing had plaats in de districten Sliedrecht en Tietjerksteradeel; in het eerste district was onzerzijds Spiekman, in het tweede Vliegen gesteld.

De uitslag was de volgende:

Sliedrecht:

Van der Molen (a. r.)	3633	stemmen.
Smissaert (lib.)	2412	"
Spiekman	212	"

Tietjerksteradeel:

Van der Voorst van Zijp (a. r.)	3825	stemmen.
Rink (lib.)	1663	"
Vliegen	1502	"

Propaganda. Omtrent de propaganda door de afdeelingen gevoerd is geen nieuws te vermelden. Over het geheel krijgt men bij lezing der afdeulingsverslagen den indruk, dat er gewerkt wordt naar mate van de beschikbare krachten. Door sommige, vooral enkele groote-stad-afdeelingen, is enorm veel

werk gedaan; zoo bijv. een afdeeling die buiten de verkiezingen 69000 manifesten verspreidde van verschillende soort, 650 biljetten aanplakte, huisbezoek deed bij meer dan 1000 leden van vakverenigingen, goede kiezers enz.

Bovendien in verkiezingsdagen verspreidde 4 maal 10000 kranten, 5000 manifesten en 3000 kaarten, daarbij nog ± 1200 biljetten aanplakte en 7 vergaderingen hield.

Ook van de kleinere afdeelingen deden vele, wat zij konden. Toch wordt volgens mijn meening tusschen de afdeelingen onderling nog veel te weinig overleg gepleegd bij het uitschrijven van vergaderingen, het laten komen van sprekers. Waar federaties bestaan gaat dit vrij goed, waar dat niet het geval is, dienen de afdeelingen er naar te streven, dat beter met elkander te regelen.

Verzoeken en adressen aan openbare lichamen.

Evenals vorige jaren richtten wederom een aantal afdeelingen adressen aan den Raad over allerlei onderwerpen: zooals voorziening in de werkloosheid, in zake de Woningwet, het onderwijs en tal van onderwerpen van plaatselijk belang.

Waar onze partij geen vertegenwoordigers in den Raad heeft, hebben dergelijke verzoeken gewoonlijk niet alleen weinig resultaat, doch worden niet zelden terzijde gelegd. Waar dit wel het geval is, daar zijn deze adressen dikwijls aanleiding voor flink optreden van onze partijgenooten in den Raad en worden zij niet voor notificatie aangenomen.

Algemeene opmerkingen. Het spreekt vanzelf dat de geest, die uit de algemeene opmerkingen, door de afdeulingssecretarissen in hun verslag gegeven, spreekt, niet een geest is van groote opgewektheid; opgesteld als deze verslagen zijn juist in den tijd, dat de conflicten in de partij haar hoogtepunt bijna hadden bereikt.

In een dergelijke omstandigheid ziet men de dingen altijd donkerder dan zij zijn, zoodat van sommige afdeelingen, waar de toestand niet minder is dan vorige jaren, nu gesproken wordt op een wijze, alsof men den ondergang nabij is.

Gelukkig zijn er afdeelingen, die zich niet hebben laten beheerschen door de toestanden, doch deze flink onder de oogen zien en de kracht in zich gevoelen de moeilijkheden te overwinnen.

*
* *

Slot. Partijgenooten, een jaar van grooten strijd wacht ons; wij vertrouwen op U, dat gij allen met lust, opgewektheid en energie aan deze strijd zult deelnemen.

Geen onderling getwist en geharrewar. Mogen wij ook niet allen in elk opzicht dezelfde meening hebben, allen hebben wij hetzelfde doel de verkrijging van de socialistische maatschappij; wij hebben daarvoor te werken met al de krachten waarover wij te beschikken hebben; de versterking van de machtspositie van het proletariaat is onze naaste taak en alles wat deze kan verzwakken hebben wij te vermijden en te bestrijden.

Op socialisten, op, tegen het kapitalisme, voor de sociaaldemokratie! Allen in het gelid, niet één dag, maar dag aan dag, steeds en altijd!

De partijsecretaris,

VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, 13 Maart 1909.

BIJLAGE A.

VERSLAG VAN A. P. LEEUWENBURG.

Propagandist in Twente.

Gedurende vier maanden van dit jaar ben ik werkzaam geweest in Zeeland, de acht overige in Twente.

Omtrent mijn arbeid in Zeeland zij alleen medegedeeld, dat ik, naast het verrichten van 't redactionele werk aan de „Baanbreker”, in tien openbare vergaderingen als spreker of debater ben opgetreden, terwijl tevens in dien tijd een Bestuurdersbond voor Vlissingen is opgericht.

Buiten Zeeland heb ik gedurende twee weken deelgenomen aan den verkiezingsstrijd in Tietjerksteradeel.

In Twente vond ik ons partijblad „De Nieuwe Tijd” snel in abonnentental achteruitgaande. Wel het grootste deel van vrije tijd heb ik besteed aan de propaganda voor ons blad. Ik heb 't trachten te maken tot een werkelijk „Twentsch” orgaan, in deze beteekenis, dat 't de gebeurtenissen uit 't Twentsche industriële leven in haar rijke verscheidenheid, in bespreking heeft genomen en den strijd tegen het anarchisme en de christelijke vakbeweging krachtiger dan te voren heeft gevoerd. Als gevolg van mijn propaganda voor 't blad is dan ook het abonnentental met bijna driehonderd vaste lezers toegenomen en nog steeds stijgende. De colportage-verkoop wisselt, maar wordt nog steeds aangehouden. Eenigen tijd geleden is „De Nieuwe Tijd” in vergroot formaat verschenen, wat het invoeren van meerdere verscheidenheid in den inhoud heeft mogelijk gemaakt. Er is voor ons blad nog zeer veel te doen en den eersten tijd zal in deze richting nog krachtig moeten worden gewerkt.

Verder heb ik getracht door herhaald persoonlijk bezoek op de hoogte te komen van 't afdelingsleven. De vergaderingen der drie groote afdelingen heb ik bijna zonder uitzondering, die der kleinere afdelingen zoo dikwijls mogelijk bezocht.

In 't geheel heb ik 39 bestuurs- en 45 ledenvergaderingen bijgewoond. Het valt niet te ontkennen, dat in verschillende, vooral ook in de kleinere afdelingen een nieuw, opgewekt leven is ontstaan, terwijl ook in eenige het ledental stijgende is. Een der grootere afdelingen, Almelo, heeft ook flink de propaganda ter hand genomen, in het bijzonder die met het blad.

Als gevolg van een openbare vergadering in Oldenzaal is het ons gelukt een aanknoopingspunt te vinden in enkele personen, zoodat binnen korten tijd een afdeling daar zal kunnen worden opgericht.

In den loop der laatste acht maanden ben ik aangewezen als 1e secretaris van de federatie-Twenthe, tot lid van het afdelingsbestuur van Euschedé en tot voorzitter van de raadscommissie, die is ingesteld.

In het geheel trad ik op in 40 openbare vergaderingen als spreker en debater, waarvan ook eenige buiten Twente.

Het gaat bezwaarlijk aan, het innerlijke propagandawerk in een jaarverslag te omschrijven.

Mijn indruk van den toestand onzer partij in Twente is dat te weinig-beslist naar verschillende zijden is stelling genomen, wat niet heeft nagelaten invloed uit te oefenen, niet alleen op de stemming onder onze partijgenooten, maar meest ook op den groei onzer beweging, die niet is gekomen tot de uitbreiding, die in zulk een industrieel gebied mogelijk is. Niet het minst belangrijke deel van mijn werk heeft zich dan ook bewogen in de

richting van verheldering en verscherping van onzen strijd.

In deze acht maanden is op verschillend terrein in de partij strijd gevoerd, die op den duur tot versterking van onzen invloed, onze werfkracht zal moeten leiden, naar mijne meening.

Ten slotte is het mij een groot genoegen de partijgenooten in Twente dank te brengen voor de krachtige medewerking mij verleend en voor het vertrouwen, dat mij in mijn arbeid heeft gesteund. Met hun aller hulp is er voor de sociaal-democratie in Twente nog een breed terrein te veroveren.

* * *

BIJLAGE B.

VERSLAG VAN L. M. HERMANS.

Propagandist voor Gelderland.

Toen ik verleden jaar aan mijn overzicht een kort woord toevoegde over mijn aanvankelijke indrukken, deelde ik daarin mede dat die indrukken zeer gunstig waren en dat is zoo gebleven... tot op dezen dag zou ik kunnen zeggen. Het werk is hier moeilijk, moeilijk omdat een groot gedeelte van Gelderland zeer kerkelijk en zeer achterlijk is, maar ook tevens zeer prettig, omdat de partijgenooten flink medewerken en vertrouwen in mijn optreden stellen.

Over de moeilijkheden waarmede men hier te worstelen heeft, is ook vooral te rangschikken het weigeren van zalen. In de katholieke streken is het onmogelijk een zaal, ook al is de eigenaar protestant of paganist, te huren. Bij deze onderdrukking door de geestelijkheid komt de onderdanigheid voor de aristocratie, die gewoonlijk niet gesteld is op het bezoek van roode gasten. Zoodoende stampt men hier waarlijk de afdelingen niet uit den grond, maar heeft men maanden werk om gelegenheid te krijgen op een dorp te spreken, laat staan, dat men in de menschen nog de durf kan doen ontwaken om, als zij het wenschen, een afdeling op te richten. Waar een vleugje industrie, een klein of grooter fabriekje is, gaat het soms, maar mist men dat, dan is het een verbaazend moeilijk werk. Zoo is het dan ook maar gelukt om van 1 Maart vorig jaar tot nu toe, drie afdelingen, Hattem, Aalten en Velp, te stichten. Daarbij zijn de bestaande afdelingen niet achteruit, maar gestadig en hier en daar heel mooi in ledental vooruitgegaan. De meerdere bloei van de vakbeweging houdt daarmee gelijken tred. Onze hoofdstad Arnhem ging vanaf mijn komst een kleine honderd leden vooruit. Wat ons blad betreft, „De Arbeid”, de oplaat was, toen ik mijn taak aanvaarde, ongeveer 1000 exemplaren, nu varieert de oplaat tusschen de 2100 en 2300 ex. Eens zelfs steeg het tot bijna 3000. De meeste afdelingen doen voor het blad uitstekend hun best. Het abonnentental is nog stijgende, natuurlijk niet met zulke groote sprongen als toen de gang er pas in kwam, maar toch nog boven onze verwachting. Een paar weken geleden werden in een week 25 nieuwe lezers aangebracht en geregeld is het 8 à 10 per week. Het blad is met 1 Juli 1908 zeer vergroot geworden, een verbetering die uitstekend gewerkt heeft voor de meerdere verkoopbaarheid.

Ik ben vanaf 1 Maart 1908 tot 1 Maart 1909 opgetreden als volgt: 94 maal in openbare en feestvergaderingen, 19 maal in cursussen, 8 maal in debat met verschillende tegenstanders, 5 maal in huishoudelijke vergaderingen wegens organisatorische zaken en 15 maal buiten de provincie. Te

zamen dus 141 maal. Ik schreef verder een propagandabrochure, Mooi Gelderland, uitgegeven door de afdeling Arnhem in een oplage van 2000 ex. en de afdeling Arnhem van den Centralen Bond van Bouwvakarbeiders gaf een mijner redevoeringen uit. De verkiezingen van a. s. zomer waarborgen mij dat er ook wel weer wat te doen zal zijn.

Ik mocht tot dusver in de beste harmonie samenwerken met de Geldersche partijgenooten, speciaal met de Arnhemsche. Van een kwestie, ook nog zoo'n kleintje, is geen sprake. Dat alles maakt mijn arbeid tot een zeer plezierige.

Ik meen met deze opsomming mijner werkzaamheden te kunnen volstaan, wat ik heb opgedaan aan terreinkennis schreef ik reeds in mijn brochure Mooi Gelderland. Ik eindig met het uitspreken van den wensch dat ik nog vele jaren mijn tegenwoordige functie mag blijven waarnemen, tot verbreiding van de sociaal-democratische beginselen

* * *

BIJLAGE C.

VERSLAG VAN A. F. MULLER.

Propagandist te Tilburg.

Wij begonnen dit jaar de propaganda in het teeken en onder den druk van de heerschende crisis, die, alhoewel wij op vooruitgang kunnen wijzen, de gevolgen van ons werken zeer heeft tegengehouden. Dat de crisis daarvan de oorzaak is, blijkt het best, als we de propaganda onder het spoor- en tramwegpersoneel vergelijken met de propaganda onder andere arbeidersgroepen. De eersten bemerkten van de crisis zoo goed als niets; de bezuinigingsmaatregelen troffen niet hen, daar zij zijn in vasten dienst met vast loon. Hun propaganda voerden zij zoo goed als geheel zelfstandig en met goede resultaten, zoo zelfs, dat zij de kerkelijke organisaties reeds ter zijde zijn gestreefd.

Daarentegen waren de resultaten van de propaganda onder de andere groepen van arbeiders veel geringer.

Over het algemeen stak de reactie feller dan gewoonlijk haar monsterekop omhoog, traden ondernemers en geestelijken bruter dan gewoonlijk tegen de arbeiders op, waarnaast de arbeiders, meer nog dan in gewone omstandigheden in deze streken, met vrees bezielde, verder van ons verwijderd bleven en minder gemakkelijk door ons te bereiken waren.

Openlijk kwam de reactie tot uiting, van geestelijke zijde in 't bekende „Eendracht” en „Voorvechter”-verbod, van de zijde der ondernemers inzake de aanbieding van contracten, de zwarte lijsten opgehangen in fabrieken, met de namen van de slachtoffers van „De Beer” en de onverbidde broedeloosmaking van allen die slechts verdacht worden met de moderne arbeidersbeweging in connectie te staan. Zoo is het in Tilburg, en elders niet veel beter.

Als wij echter met het oog op de ons ongunstige omstandigheden onze rekening opmaken, vinden we redenen tot tevredenheid, zoowel voor de vakbeweging als voor onze partij: een flinke ledenaanwinst in Tilburg, zoowel in vakbeweging als in S. D. A. P.; de stevige vermeerdering van ons stemmencijfer bij verkiezingen; de gestadige vooruitgang in Breda;

het doordringen tot zelfs in donkere hoeken als Valkenswaard; het stijgende „Eendracht”-abonentental.

De propaganda werd door mij vooreerst schriftelijk gevoerd en wel als redacteur van ons Brabantsch partijweekbladje „De Eendracht”, waaraan Jansen uit Eindhoven en J. v. d. Brink uit Breda hun vaste medewerking verleenden.

De schriftelijke propaganda werd verder aangevuld door de volgende door mij geschreven vlugschriftjes: „Christendom en Sociaal-Democratie”, „Crisis en Vakorganisatie”, „Een Woord tot Verstand en Hart”, geschreven voor rekening van de Central Verbände der Maurer und Bauhülfsarbeiter Deutschlands, in hoofdzak voor 't groote aantal in Westphalen werkende arbeiders uit het Zuiden van ons land, en „De Blijde Verwachting”.

Voorts verschillende manifesten voor diverse aangelegenheden. De mondelinge propaganda had ik gelegenheid te voeren op 63 vergaderingen, waarvan 13 cursus-, 41 openbare en 9 debatvergaderingen, debatvergaderingen hoofdzakelijk tegen anarchistische of vrijzinnige tegenstanders; de christelijke tegenstanders hielden of zorgvuldig de deuren gesloten voor ons of belegden heelemaal geen openbare vergaderingen meer, in tegenstelling met vroeger, toen wij er nog niet waren en de openbare bijeenkomsten tot de wekelijksche gebeurtenissen behoorden.

Ook werden door mij verschillende vergaderingen georganiseerd, waar zoowel ondergeteekende als andere sprekers optraden.

Voor de propaganda had ik met personen en organisaties een 18-tal conferenties.

Van de in verschillende plaatsen aangevande pogingen om afdelingen onzer Partij op te richten, hadden alleen de pogingen in Bergen op Zoom succes, waar ik een afdeling onzer Partij kon oprichten.

Voorts mochten wij er in Tilburg in slagen een afdeling van „De Zaaier” op te richten, die, vergissen we ons niet, ook goede levenskracht heeft.

In het afgelopen jaar kwam in Tilburg een Bureau voor Arbeidsrecht tot stand.

Bij de tusschentijdsche raadsverkiezing te Tilburg kregen wij gelegenheid onze denkbeelden onder de arbeiders te brengen, waarvan wij een zoo goed mogelijk gebruik maakten en niet zonder succes.

Verder werd door mij de propaganda ter hand genomen door middel van de colportage met „De Eendracht” en het doen van huisbezoek.

Door de vele avonden, die ik door vergaderingen etc. bezet had, kon echter aan dit laatste voortreffelijke propagandawerk niet de noodige aandacht geschonken worden.

Ten slotte nam ik nog de functie waar van secretaris voor den Tilburgschen Bestuursbond en ambtenaar van het Bureau voor Arbeidsrecht, waarvoor één avond per week zitting gehouden wordt.

Ik wil besluiten met te zeggen datgene in het belang onzer grootsche zaak te hebben gedaan, wat mogelijk is en voeg daarbij de wensch, dat wij bij het schrijven van een volgend overzicht op meer resultaten zullen kunnen wijzen.

* * *

BIJLAGE D.

VERSLAG OVER DEN BROCHURENHANDEL.

1 Jan. 1908—1 Jan. 1909.

Algemeene opmerkingen. Het jaar 1908 is voor den Brochurenhandel niet zoo goed geweest als ik meende te mogen hopen. Wel is het cijfer van den omzet, vergeleken bij 1907, met f1315.17, of ruim 25 pCt. gestegen, maar het eindresultaat is in financieel opzicht althans, minder gunstig dan over het vorig tijdvak. Dit is, ten deele althans, een gevolg van het feit, dat men ons met een groot aantal „Arbeidersscheurkalender 1909” heeft laten zitten. Ook zagen wij ons genoodzaakt dit jaar voor een bedrag van f205.38⁵ aan oude en verouderde brochures af te schrijven. Het cijfer van den omzet had nog heel wat grooter kunnen zijn als ook dit jaar de koopkracht der arbeiders, vooral wat lectuur betreft, niet zooveel te wenschen had overgelaten. Op plaatsen en in afdelingen waar een vorig jaar redelijk wat aan lectuur werd omgezet, was nu veelal de omzet gering. Slecht heeft ook de crisis in de Partij gewerkt, die verlamdend werkte op ijver en werklust van velen. Ons pogen, hier en daar, om door conferenties met besturen van afdelingen tot een betere regeling en intensiever schriftelijke propaganda te komen, stuitte meestal af op het bezwaar dat men geen menschen had om dat nu eens flink aan te pakken.

Ik vertrouw, dat nu de oude ijver en werklust weer ontwaken zal in de afdelingen en dat men zich, vooral dit jaar, nu eens met hart en ziel op de schriftelijke propaganda zal toelleggen. In elke afdeling moet, voor zoover nog niet aanwezig, een brochurencommissie worden benoemd, met een partijgenoot voor het zakelijk en financieel beheer en die commissie moet zorgen, dat er, overal waar zulks maar even mogelijk is, met onze brochures gecolporteerd wordt. Deze plicht wordt door vele afdelingen nog verwaarloosd, zeer tot schade van haar eigen propaganda. Men vergeet maar al te veel, dat een goede en doelmatige verspreiding van onze brochures, ook onder onze partijgenooten zelf, beslist noodzakelijk is.

Nieuwe uitgaven. De volgende nieuwe uitgaven zijn in 1908 bij ons verschenen:

- WIBAUT.** Slechte tijden.
- SPIEKMAN.** Loonslavernij.
- Arbeidersleven in Nederland.
- Idem (2e druk).
- VLIEGEN.** Het Arbeidscontract.
- Idem (2e druk.)
- Idem (3e „)
- Congressverslag.
- MENDELS.** De Soc.-dem. en het Vrouwenkiesrecht.
- SCHAPER.** Koloniaal wanbeheer.
- VLIEGEN.** Klanken van strijd.
- KAMERFRACHTIE.** Memorie van Antwoord inzake Wetsontwerp Alg. Kiesrecht.
- Arbeidersscheurkalender 1909.
- OUDEGEEST.** Breekt uw kluisters.
- Idem (2e druk.)
- SCHULZ.** De Moeder als opvoedster.
- Arbeidersjaarboekje 1909.

Dus totaal 17 uitgaven, waaronder enkele zeer belangrijke. Zoo bijv. het boek „Arbeidersleven” en de brochure „Breekt uw kluisters”, van welke beide uitgaven spoedig een herdruk noodzakelijk was. Wel een bewijs, dat de eisch van den tien-urendag in breeden kring weerklink gevonden heeft.

Teekenend is ook, dat van Vliegen's boekje over „Het Arbeidscontract” in 1908 — dus reeds geruimen tijd vóór de invoering der wet — drie groote oplagen, elk van 5000 ex. moesten verschijnen, terwijl nadien nog een vierde en vijfde druk op de pers gelegd moest worden.

Neemt men in aanmerking, dat bij verschillende uitgevers tal van soortgelijke werkjes over het Arbeidscontract zijn verschenen, dan blijkt afdoende hoezeer deze wet de arbeiderswereld in beroering heeft gebracht. De vlugschriftjes van Mendels en Schaper, over „Vrouwenkiesrecht” en „Koloniaal Wanbedrijf”, vonden slechts zeer matigen afzet. Wibaut's brochure „Slechte Tijden” daarentegen liep uitstekend.

Hoe het met den Kalender 1909 geloopt is, heb ik reeds vermeld. Kwamen wij het vorig jaar 1500 ex. te kort, dit jaar liet men ons met bijna 2000 ex. zitten, juist het aantal dat wij meer dan het vorig jaar hadden laten drukken. De aardigheid is er blijkbaar al af. De over den kalender geuite klachten zijn vele, vooral wat de uitvoering van het schild betreft. Ook eischt men vrij algemeen het bedrukken van den achterkant der blaadjes, terwijl alle advertenties natuurlijk absoluut geweerd moeten worden. Ook moet de kalender nog veel goedkooper worden, de provisie veel grooter enz. enz.

Partijgenooten, dat gaat niet. Mijn indruk is, dat wij aan den kalender steeds grooter strop zullen krijgen. De omstandigheden, waaronder wij zoo'n uitgave tot stand moeten brengen, zijn lang niet gelijk aan die van gewone kalender-uitgaven. Aan alle wenschen en verlangens in dit opzicht tegemoet te komen gaat niet. Van zóó groot propagandistisch belang, dat wij daarop jaarlijks eenige honderden guldens mogen toelleggen acht ik deze uitgave niet. Ik steun dus het voorstel om voortaan geen kalender meer uit te geven van ganscher harte.

Commissiegoed. De levering van lectuur in commissie, d.i. met recht van terugzending, hebben wij dit jaar, op grond van de beschouwingen in ons vorig verslag, zoo veel mogelijk beperkt. Onze veronderstelling, dat dit niet van slechten invloed zou zijn op het totaal-cijfer van den omzet, is bewaarheid. De totaal-omzet in 1908 bedroeg f6427.71 tegen f5112.54 in 1907, dus een stijging van ruim 25 Ct.

Op 1 Jan. 1909 stond nog voor een bedrag van f91.09 uit aan commissiegoed, grootendeels bij boekhandelaren, waarmee wij in jaarrekening staan.

Betalings-conditiën. Over het algemeen valt verbetering waar te nemen in de wijze waarop onze afdelingen en colporteurs aan hunne financiële verplichtingen jegens den brochurenhandel voldoen. Toch waren wij, in enkele gevallen, waar men betaling al te

lang meende te mogen uitstellen, verplicht uitvoering van nieuwe bestellingen te weigeren, zoolang niet de oude schuld was afgedaan. Wij gingen, met het oog op de propaganda, niet dan in het uiterste geval, tot dezen maatregel over, doch achten ons verplicht in de toekomst meer en meer vast te houden aan het beginsel dat op tijd moet worden afgerekend.

Het gaat eenvoudig niet aan dat men het voor verkochte brochures ontvangen geld voor andere partij-doeleinden gebruikt en ons maar laat wachten. Dat financieel wanbeheer in sommige afdelingen kunnen en wenschen wij niet te bevorderen. De brochurenhandel moet zijn financieele verplichtingen jegens drukker en leveranciers ook op tijd kunnen nakomen.

Waar mogelijk en wenschelijk hebben wij levering tegen contante betaling zooveel mogelijk bevorderd. Leverden wij gedurende het tijdvak 1 Oct. 1906—1 Jan. 1908 voor een bedrag van f 612.88⁵ à contant, in 1908 steeg dit cijfer tot f 1609.77. Ook dus in dit opzicht een flinke vooruitgang.

Schulden en bezittingen. De volledige Balans met Winst- en Verliesrekening zal op het a.s. congres ter inzage liggen voor de afgevaardigden. Wij volstaan hier dus met het geven van enkele cijfers, zooals deze waren op 1 Jan. 1909.

Van de leening groot f 4000 bleef één aandeel à f 50 in portefeuille. Aflossing had niet plaats. Over 1906—1907 moet nog aan rente worden betaald f 12 en over 1907—1908 nog f 32, waarover op 1 Jan. nog niet was beschikt.

Nog te betalen aan drukker en diverse leveranciers, advertentiën etc. f 2810.50³. Nog door ons te vorderen voor geleverde brochures f 2881.15⁵, waarbij inbegrepen de som van f 91.09 nog uitstaand commissiegoed. Nog door ons te vorderen aan advertentiegeden f 107.50. Kasgeld op 1 Jan. f 580.65. Balanswaarde van den voorraad boeken en brochures f 2890.41⁵. Hierop zal echter, in verband met den tegenslag in de kalender-nitgave, het volgend jaar minstens f 300 moeten worden afgeschreven.

De inventariswaarde (meubilair en kantoorbehoeften) bedraagt f 272.

Besluit. Alles bij elkaar genomen, heeft 1908 ons dus niet gebracht wat ik meende te mogen verwachten. Toch mag ook dit jaar het resultaat bevredigend worden genoemd. Ik vertrouw, dat onze partijgenooten steeds meer het groote belang van onze brochure-colportage en verspreiding zullen inzien, opdat 1909 voor den brochurenhandel, dus voor de geheele Partij, een goed jaar wordt.

Partijgenooten, de algemeene verkiezingen staan voor de deur, laat ons zorgen dat niet alleen ons gesproken, doch ook ons geschreven woord de massa bereikt!

De administrateur van den Brochurenhandel:

W. H. MEIJER.

BIJLAGE E.

Aan het Nederlandsche Proletariaat!

Medeburgers!

Krachtens besluit van het jongste Partijkongres der Sociaaldemocratische Arbeiderspartij in Nederland, genomen mede op wensch van de jaarvergadering van het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, en gesanctioneerd door het besluit van het Algemeen Kiesrecht-Comité om zich te ontbinden, is de leiding der beweging tot het verkrijgen van het algemeen kiesrecht, overgegaan in handen der S. D. A. P.

Die taak is door ons aanvaard, omdat onze partij er hare eer in stelt het wapen te zijn, waarmee de arbeidersklasse voor hare politieke rechten strijdt. Die taak is door ons aanvaard, omdat ook wij erkennen, dat in het huidige stadium dit de meest praktische regeling was, wijl toch de weinige burgerlijke elementen, die in ons land van de beweging voor algemeen kiesrecht zich iets aantrokken, voor en na zijn afgevallen en het proletariaat dit stuk strijd, als zoovele andere, voortaan met eigen kracht heeft te voeren.

Daarom aanvaardt de S. D. A. P. de leiding dezer kiesrechtbeweging en belooft hare beste krachten te zullen geven om het Nederlandsche proletariaat ten spoedigste te doen deelen in het voornaamste politieke recht, in Nederland tot nog toe door de regeerders met blijkbare weerzin aan slechts een deel van onze klasse gegeven, doch met evenveel hardnekkigheid aan honderdduizenden arbeiders, en aan alle vrouwen, onthouden.

Arbeidersklasse in Nederland! Konden wij het vorig jaar hoopvol er op wijzen dat de tegenstand tegen de verleenning van het kiesrecht aan onze klasse, door de in de kringen der regeerders heerschende verwarring, voor een goed deel gebroken was en onder de toen regeerende partijen het besef begon te leven, dat het niet langer vol te houden was de arbeidersklasse in Nederland lager te schatten dan in de meeste andere landen der beschaafde wereld geschiedt, de verwisseling van regeerders die wij sindsdien hebben gehad, dwingt ons tot nog grootere waakzaamheid en krachtiger strijd

Bovendien staan wij het volgend jaar voor de algemeene verkiezingen, waarbij onzerzijds het eerste parool zal moeten zijn: Hier met het kiesrecht!

De kiesrechtsteen rolt, doch de pogingen om hem tot stilstand te brengen ontbreken niet.

Het een met het ander maakt dat het dringend, zeer dringend, noodig is dat de stem van de arbeidersklasse thans duidelijker klinken dan ooit te voren. En daarom richten wij dit jaar een nog dringender oproep tot u om mede te werken aan de groote demonstratie voor het Algemeen Kiesrecht, die dit jaar zal gehouden worden te 's-Gravenhage, op Zondag 13 September a.s.

De demonstratie zal bestaan uit een openluchtmeeting, waarna optocht.

Twaalf sprekers zullen het woord voeren. Meeting en optocht zullen door tal van muziekkorpsen opgeluisterd worden.

Arbeidersklasse in Nederland! Deze demonstratie, gehouden in de plaats waar de regeering is gevestigd, moet een kolossale zijn. De wil der arbeidersklasse moet zich zóo manifesteren, dat niemand het meer wagen durft langer de verantwoordelijkheid op zich te nemen van de onmondigverklaring van honderdduizenden medeburgers, die door ge-

mis aan politieke rechten moeten boeten voor de misdaad arm te zijn.

Wij, arbeidersklasse, hebben het kiesrecht noodig om het in den politieken strijd te gebruiken voor de verheffing onzer klasse uit armoede en bestaansonzekerheid, haar te redden uit onkunde en uitbuiting. Wie dat hooge ideaal wil dienen, voor dat verhevene doel strijden, hij spanne zijn krachten mede voor de verkrijging van het eerste politieke recht: het kiesrecht, aan mannen en vrouwen!

Met te meer klem eischen wij thans de kiesbevoegdheid, omdat het nu waarlijk lang genoeg heeft geduurd dat de regeeringen haar volslagen machteloosheid doen blijken op sociaal gebied. De eene treedt af en de andere op en zelfs aan de ergste misstanden wordt niet geraakt. Zelfs weet men den ergerlijken toelag der bezittersklasse om de bestaande sociale wetten, als de ongevallenwet en woningwet, te verknoeien en onuitgevoerd te laten, niet te weerstaan en dreigt thans op sociaal gebied eer reaktie dan dat er krachtigen vooruitgang voor de deur staat.

De arbeidersklasse heeft tegenover dat stelsel van stilstand en onwil haar eigen wilen wenschen te stellen, doch met de macht er achter om ze door te voeren. En om die macht te vormen is het algemeen kiesrecht noodzakelijk.

Op dus, ten strijd voor de politieke vrijmaking der arbeidersklasse!

Op, naar Den Haag! Toont door met duizenden en duizenden te komen, uwe eenheid van willen en kunnen!

Komt uit Noorden en Zuiden, van Westen en Oosten, komt en laat 't klinken, onweerstaanbaar en onverbiddeijk!

Wij eischen onze burgerrechten!

Wij willen Algemeen Kiesrecht!

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:

W. H. VliegEN, Voorzitter.

J. G. VAN KUIJKHOF, Secretaris.

W. P. G. HELSDINGEN.

M. MENDELS.

J. H. SCHAPER.

H. SPIEKMAN.

F. M. WIBAUT.

Amsterdam, 25 Juli 1908.

* *
*

BIJLAGE F.

Aan de Partijgenooten!

In zijn vergadering van 27 Dec. j.l. heeft het Partijbestuur zich ernstig rekenschap gegeven van de situatie waarin de partij tengevolge van de laatste gebeurtenissen is geraakt en is tot het besluit gekomen die situatie nog eens voor de partijgenooten uiteen te zetten en aan hun oordeel te onderwerpen.

Het P.B. ziet den toestand volstrekt niet moeilijk en in 't geheel niet ingewikkeld, mits het veronderstellen kan dat ieder zich voor rustige overweging laat vinden en voor één oogenblik personen en zaken uit elkaar houdt.

Hoe is de toestand?

Een groep partijgenooten, die kan aangeduid worden als de „Tribune"-groep, had met zijn aanvallen op partijorganen en partijgenooten, vooral op vertegenwoordigers der partij in vertegenwoordigende lichamen, de Utrechtsche en Haarmsche kongres-resoluties, in zake de partije-

schillen genomen, derwijze overtreden, en daardoor in de partij groote ontstemming gewekt.

Herinneren wij nog even den inhoud van die resoluties. Deze was, kort saamgevat, aldus:

Te Utrecht (1906) werd gekonstateerd dat er twee stroomingen in de partij zijn, die aldus worden omschreven, dat de eene meer den nadruk legt op de theoretische en principiële propaganda, de andere meer op den praktischen arbeid, dat deze opvattingen meebrengen een zekeren eigen kijk op de zaken bij deze beide stroomingen, doch dat het partijbelang eischt dat beide elementen als gelijkwaardig zullen worden beschouwd, en in goede harmonie samenwerken.

Deze resolutie is met algemeene stemmen aangenomen.

Een tweede resolutie, bij deze aansluitend, en een blaam inhoudend in de eerste plaats aan het adres van de groep die zich de „Marxistische" noemt, wijl deze zich naar het oordeel van het kongres had schuldig gemaakt aan het stelselmatig op sommige partijgenooten drukken van het stempel van beginselzwakheid, werd met $\frac{2}{3}$ meerderheid aangenomen.

Op het daaropvolgende kongres te Haarlem (1907) werd, weer met algemeene stemmen, een resolutie aangenomen, waarin de vrijheid van kritiek als een van zelf sprekend recht van ieder partijgenoot werd erkend, doch den partijleden werd opgelegd eventueele kritiek zóó te voeren dat onnoodige bitterheid vermeden en het belang der Partij in voldoende mate in het oog zou worden gehouden.

Het geheele partijbestuur was het er over eens, dat deze resoluties door de „Tribune"-redacteuren overtreden zijn. Met de lankmoedigheid, in onze Partij tegenover zulke overschrijdingen gebruikelijk, heeft het dat langen tijd laten gaan, doch in zijn vergadering van 5 Dec. j.l. besloot het in te grijpen en de overtreders voor het feit te stellen hun wijze van optreden te veranderen, hun aanvallen te staken.

Weigerden zij dat, dan zou de konsekwentie daarvan zijn dat het P. B. zou moeten overwegen een buitengewoon kongres bijeen te roepen, waarop hun roeyement aan de orde zou worden gesteld.

Het bij zich ontbieden van deze partijgenooten was voor het P. B. een onafwijsbare plicht. Het was tot nog toe nooit gebeurd; het P. B. besloot voor 't eerst om op grond van deze resoluties tegen partijgenooten op te treden. Toch is op dat ontbieden kritiek geoefend. Sommige partijgenooten schijnen den eisch te stellen dat het P. B. onmiddellijk tot roeyement zou overgaan, zonder de betrokken ook maar één keer te waarschuwen. Het P. B. kan dat niet aanvaarden. Het moest een poging doen de overtreders, door hen op de noodwendige gevolgen te wijzen, tot rede te brengen. Het zou zeker tegen den geest der betreffende kongresresoluties geweest zijn, indien het anders had gehandeld.

Intussehen had die ontbieding zekere konsekwenties. Weigerden de „Tribune"-redacteuren elke verandering van houding, dan werd een buitengewoon kongres noodzakelijk. Aanvaardden zij echter den roep tot de orde, beloofden ze, zich in het vervolg te zullen houden aan de kongres-resoluties, dan moest daaruit logisch volgen dat tot roeyement geen stappen werden gedaan.

Het laatste nu is gebeurd. De „Tribune"-redacteuren legden de volgende verklaring af:

„Wat de vraag betreft omtrent onze door het P. B. genoemde aanvallen op organen en personen in de Partij — daargelaten of en hoe die in het verleden waren — willen wij het

P. B. gaarne de verzekering geven, dat wij als goede partijgenooten, trouwens in overeenstemming met de aanvankelijke verklaringen door onze redactie reeds in „De Tribune” afgelegd, in het vervolg en vooral gedurende de aanstaande verkiezingen ons van aanvallen op de partijorganen of partijgenooten zullen weten te onthouden, in de veronderstelling, dat het P. B. zal weten te voorkomen of te doen ophouden, dat tegen ons wordt opgetreden op onorganisatorische en persoonlijke wijze.”¹⁾

Is deze verklaring nu voldoende of niet? Verschil van meening is daarover mogelijk en outstond dan ook in het P. B. Doch één ding had daarbij zeker vast moeten staan en dat is dit: de meeste stemmen gelden. Verklaarde de meerderheid van het P. B. de verklaring, zool niet geheel bevredigend, dan toch van genoegzame beteekenis, dan werd het er mede gedaan. Men kan het oordeel over zoo'n verklaring niet laten uitmaken door een minderheid, het is nooit een eisch geweest in onze partij dat eenig besluit met algemeene stemmen genomen moest worden.

Welnu, het Partijbestuur besloot, na van de verklaring en van een begeleidend schrijven²⁾ kennis te hebben genomen, geen termen te zien om een buitengewoon kongres bijeen te roepen.

Royement van partijgenooten is een ernstige principiele zaak, die in de sociaaldemokratische partijen, van welk land ook, schier nooit voorkomt,

¹⁾ Oorspronkelijk luidde deze slotzin: „in de veronderstelling dat tegenover ons in gelijken geest zal worden gehandeld.”

²⁾ Dit begeleidend schrijven luidde:

Amsterdam, 19 December 1908.

Aan het Partijbestuur der S. D. A. P.

W. P.

Alhier.

Naar aanleiding van de misvattingen, welke blijken te bestaan omtrent den inhoud onzer verklaring, meenen wij het P. B. nog de navolgende verduidelijking daarvan te moeten geven:

Voorop stond bij ons de vrijheid, die het recht is van ieder partijgenoot, om onze opvatting van beginselen en taktiek in de Partij te blijven propageeren.

Waar het P. B. echter meende, dat de „Tribune” aanvallen op personen en organen bevatte, verklaarden wij volkomen bereid te zijn, zoo dit al in het verleden mocht zijn geschied, ons voor het vervolg van dergelijke persoonlijke aanvallen te onthouden.

Voorwaarden zijn door ons niet gesteld. Wij zeiden slechts, dat dit ons, naar mij meenden, onmogelijk zou kunnen zijn, wanneer anderen toch persoonlijke aanvallen op ons richtten.

Het P. B. verklaarde in zijn bijeenkomst, dat, naar de woorden van het résumé, dat voorkomt in „Het Volk” van 15 Dec. j.l., „het zijn taak was eventueel in te grijpen, om ongeoorloofd optreden tegen partijgenooten, ook tegen de hier aanwezigen (redacteuren van de „Tribune”), te voorkomen of te doen ophouden”.

Wij meenen derhalve het laatste deel van onze verklaring te kunnen vervangen door de woorden: „in de veronderstelling, dat het P. B. zal weten te voorkomen of te doen ophouden, dat tegen ons wordt opgetreden op onorganisatorische en persoonlijke wijze”.

Namens de redactie van de „Tribune”:

(w. g.) J. C. CETON.

en die alleen dan moet geschieden wanneer ze onvermijdelijk is. In het onderhavige geval zou royement bovendien een sterken schijn hebben gehad een uitwerping om der wille van meeningsverschil te zijn. Dit zou het P. B. niet verhinderd hebben den beslissenden stap te doen, indien hij noodig was, doch de vraag of hij noodig was, kon, toen meeningsverschil zich toonde, alleen bij stemming worden uitgemaakt. Dit geschiedde en de meerderheid besliste in bovenvermelden zin.

Naar de overtuiging van die meerderheid kon de partij nu werkelijk een beteren toestand verwachten. Immers, de „Tribune”-redacteuren hebben zich door hun verklaring gebonden en juist wie van oordeel is dat zij de bron van onrust waren, dat de aanvallen in den regel van hen uitgingen en hetgeen tegen hen geschreven en gesproken werd, in den regel niet anders was dan verweer, die kan met des te grooter vertrouwen verwachten dat zij zich nu in acht zouden nemen. Bovendien ligt in hun verklaring de erkenning dat die aanvallen niet noodzakelijk zijn, dat het dus niet de taktiek en de geest zijn waarin de partij werkt, die hen verplichten zóo op te treden als zij deden.

Wij achten dat grooter winst voor de partij, dan hun verwijdering door royement. Dit laatste middel is toch eigenlijk niet meer dan een geweldmiddel, waarvan weinig overtuigingskracht kan uitgaan. Royement is een uiterste en moet een uiterste blijven.

Wie de geschiedenis van den strijd in de partij sinds het Utrechtsche kongres, nog even in zijn herinnering wil roepen, die zal het volgende moeten waarnemen.

Na het Utrechtsche kongres een ernstige verdeeldheid, een aantal vooraanstaande partijgenooten bedankten voor de leidende functies, wilden niet in pers en vergaderingen propageeren, weigerden in een programkommissie zitting te nemen, enz. Het was het jaar der z.g. dienstweigering, en het was toen een ernstige vraag of het volgende kongres te Haarlem (1907) geen scheuring brengen zou. Dit geschiedde echter niet. Voor een groot deel werd het geschil bijgelegd en het jaar dat volgde was voor de partij een goed jaar, een jaar van sterken groei. Kort vóór het kongres van Arnhem (1908), vooral na oprichting van de „Tribune”, trad echter een aantal partijgenooten weer heftig op, wat te Arnhem weer scherpe debatten bracht. Doch lang niet de geheele „Marxistische” groep deed daaraan mede.

Sinds het Arnhemsche kongres is in den afgekeuren geest alleen nog opgetreden door de „Tribune”-groep in engeren zin.

Thans heeft deze laatste groep zich bereid getoond tot het afleggen van bovenstaande verklaring. Al behoort men tot hen die door de vroegere houding van deze groep geneigd zouden zijn haar verklaring sceptisch te beschouwen, dan nog is er alle reden om de werking ervan af te wachten. Want nog niet zoozeer in de woorden der verklaring ligt de allergrootste beteekenis, de beteekenis ligt vooral in het feit dat deze partijgenooten deze verklaring gaven, die de toezegging bevat van een andere dan hun vroegere houding.

Waarom zouden zij die gegeven hebben, indien zij niet van plan waren hun houding te wijzigen? Om in de partij te kunnen blijven? Maar dat is niet aan te nemen, hun royement zou immers onmiddellijk onafwendbaar worden, wanneer ze hun gewraakte aanvallen hervatten!

De vraag is gedaan waarom het P. B. niet de eisch heeft gedaan de „Tribune” op te heffen. Hierop moeten wij antwoorden dat het P. B. daartoe

de bevoegdheid niet had, nadat het kongres te Arnhem geweigerd heeft een voorstel tot afkeuring van het bestaan der „Tribune” aan te nemen.

Het P. B. is gebonden aan de kongresbesluiten.

De zaak stond op 19 December, toen het P. B. het besluit genomen had met de verklaring voorschijn te nemen, naar zijn oordeel zóó dat de Partij nu verzeerd kon wezen deze krisis te boven te zijn, en dat de verkiezingstijd, waarin alle huns aan dek moet staan tegen den vijand, naar binnen een tijd van ongestoorde samenwerking zijn kon.

Doch wat gebeurde nu?

De partij-bestuursleden Schaper en Helsdingen, die van den beginne af aan sterke voorstanders waren van onmiddellijk roeyment en weinig neiging hadden betoond met welke verklaring dan ook, genoeg te nemen, die reeds het ontbieden van de „Tribune”-redacteuren vernederend voor het P. B. hadden genoemd, en er zich tegen verzet, verklaarden nu aan het genomen besluit zich niet te kunnen onderwerpen en als partijbestuurders hun ontslag te nemen. Zij doen dit met de blijkbare bedoeling om door dit uittreden uit het P. B. een crisis te verwekken, die de vraag van het roeyment der „Tribune”-redacteuren toch nog voor een buitengewoon kongres zal brengen.

De beide uittredenden motiveerden hun ontslagname met een stuk waarin zij hun mede-partijbestuurders van slapte en gebrek aan doortastendheid beschuldigden en waarin ze zelfs zoover gingen de strekking van een manifest van het P. B., dat nog niet verschenen was, te stempelen als „misleidend en onwaar”. Tegenover dergelijke insinuaties — die zeer zeker vallen onder de soort critiek die het Haarlemsche kongres op het oog had, toen het afkeurde critiek waarbij onnodige scherpte en bitterheid niet voldoende in het oog gehouden wordt, zullen wij niet polemiseren. Wij volstaan met een ernstig woord van protest.

De zaak zelf komt hierop neer dat de beide uittredenden het met de meerderheid van het P. B. oneens zijn; verder niets. Waar moet het echter heen met een partij, waarin op een zeker oogenblik een deel der bestuursleden zich niet onderwerpt aan een tegen hun zin genomen besluit en dan de partij stelt voor den eisch te kiezen tusschen hen en de meerderheid? Wat willen Schaper en Helsdingen? In hun stuk zeggen ze het niet. Willen zij een bloote vernieuwing van hun mandaat? Dat kan de bedoeling niet zijn. De bedoeling zal zijn het Partijbestuur zóó samengesteld te krijgen dat het bereid zal zijn op de door hen gewenschte wijze tegen de „Tribune”-redacteuren op te treden. Doch moet nu in de Sociaal-democratische Arbeiderspartij een verkiezing voor het P. B. worden gevoerd onder zóó'n leuze? Ieder partijgenoot moet bij even nadenken gevoelen dat zulks de partij onwaardig zou zijn. Het P. B. heeft nog andere dingen te doen en moet met het oog op andere zaken worden samengesteld.

Wij kunnen de bedoeling van de beide demissionaire partijgenooten niet anders begrijpen dan dat zij door hun daad de partij willen pressen tot het bijeenroepen van een buitengewoon kongres en dat kongres dan voor de keus stellen: kiest tusschen de „Tribune”-redacteuren en ons.

Partijgenooten! Deze wijze van doen is geen besturen meer. Dat heeft meer van regeeren. Dat is niet meer het aanwenden van den rechtmatigen invloed die deze beide invloedrijke partijgenooten onder ons hebben, dat is de partij het mes op de keel zetten. Voor zulke pressie mag de partij niet

wijken, op straffe van zich zelf te degradeeren. De partij heeft de zeven partijbestuurders gekozen om naar hun beste weten de zaken der partij te behartigen, ze kan, mag en moet deze partijbestuurders verantwoordings vragen op het kongres, doch ze mag zich niet door twee van de zeven laten pressen de andere vijf af te vallen of weg te jagen. En indien dat de bedoeling niet is, wat beteekent dan de eisch, door Schaper en Helsdingen gesteld in hun artikel in „Het Volk” van 23 Dec., waarin zij vragen dat er zij „een eensgezinde partijleiding”? Wil dat zeggen een partijbestuur uit één richting samengesteld, dan zal toch eerst de kongresresolutie betreffende de gelijkberechtigting der beide elementen moeten worden ingetrokken. En verder blijkt uit het feit dat in het tegenwoordige partijbestuur menschen van gelijke richting verschillend denken over het onderhavige geval, dat de eensgezindheid, zooals deze partijnooten ze verlangen, ook door eenheid van richting niet wordt gewaarborgd. Deze soort „eensgezindheid” is voor een sociaaldemocratische partij een onmogelijke eisch.

De ontslagname van deze partijgenooten maakt echter dat velen die anders tegen de handelwijze en het besluit van het P. B. niets zouden hebben ingebracht, opschrikkend van dit gevolg, nu roepen om alsnog de verklaring der „Tribune”-redacteuren onvoldoende te verklaren en alsnog tot roeyment over te gaan.

Wij waarschuwen de partij ernstig tegen deze zienswijze. De verklaring is afgelegd en door het P. B. geaccepteerd. Door het feit dat aan deze partijgenooten is gevraagd of ze een verklaring wilden geven, heeft men zich op het standpunt geplaatst dat men een eventueele verklaring op haar innerlijke waarde beoordeelen zou.

Het P. B. heeft dat gedaan. Het had daartoe, als orgaan, geroepen tot uitvoering van de kongresbesluiten, de bevoegdheid. In zijn besluit moet geen wijziging worden gebracht doordien een minderheid zich niet aan de meerderheid onderwerpt.

Wij zijn overtuigd dat, indien Schaper en Helsdingen dezen stap niet hadden gedaan, de partij de beslissing van het P. B. kalm zou hebben geaccepteerd en de naleving of niet-naleving door de betrokkenen hebben afgewacht en dat ook thans nog het beste is.

Maar het partijbestuur bevindt zich door dit alles in een toestand van onzekerheid, die pijnlijk is, en hinderlijk, voor zoóver zijn vermogen betreft om de hoogst gewichtige zaken die het P. B. tusschen nu en het optreden van het Paaschkongres te kiezen partijbestuur, te behandelen heeft, af te doen. Dit toch is de tijd dat de verkiezingen grootendeels georganiseerd moeten worden. Tegen dat het nieuwgekozen P. B. optreedt, staan de verkiezingen vlak voor de deur.

Het tegenwoordig P. B. heeft, als het met twee leden wordt aangevuld, geen bezwaar aan het werk te gaan, doch voelt zich in zoóverre bezwaard dat het niet geheel zeker ervan is of het de meerderheid der partij in deze achter zich heeft. En het wenscht de partij niet te besturen indien deze meent dat in deze zaak Schaper en Helsdingen terecht de verantwoordelijkheid van het gebeurde afwezen, indien de partij dus meent dat het tegenwoordig P. B. in de zaak der „Tribune”-redacteuren onverantwoordelijk gehandeld heeft.

Hieromtrent moet het P. B. zekerheid hebben. Het kon er echter niet toe besluiten uit eigen initiatief een buitengewoon kongres bijeen te

roepen, omdat het op dat congres niets voor te stellen heeft. De bedoeling van de partij, toen ze aan het P.B. het statutaire recht gaf om een buitengewoon congres bijeen te roepen, was natuurlijk dat het P.B. zulk een congres bijeen zou roepen, als het iets van groote urgentie te behandelen had. Dat is thans niet het geval, het P.B. heeft voor een buitengewoon congres geen enkel agendapunt.

Zij die een buitengewoon congres willen zijn over 't algemeen diegenen die de beslissing van het P. B. in zake de „Tribune”-redacteuren afkeuren en die zaak zóó gewichtig, zoo allesbeheerschend vinden dat zij de groote moeiten en kosten van zoo'n congres, zoo voor de afdeelingen als voor de partijkas, willen spandeeren om een beslissing in hun geest te krijgen.

Zijn zij die dit wenschen, de meerderheid? Het P. B. weet het niet en moet het toch weten.

Daarom besloot het, krachtens art. 10 der partijstatuten, een spoed-referendum uit te schrijven over de vraag: wil de Partij dat het P.B. een buitengewoon congres bijeenroept, ja of neen?

Uitdrukkelijk zei het hier nog eens gezegd: het P. B. zelf acht een buitengewoon congres niet noodig. Het vraagt aan de Partij of zij al dan niet van dezelfde meening is. Het P. B. schrijft tegelijk met dit referendum een verkiezing uit voor de twee vacante plaatsen in het P. B.

Eenvoudige vervulling van die twee vacatures naast de uitspraak dat de Partij een buitengewoon congres niet verlangt, zou naar het oordeel van het P. B. het meest geëigende middel zijn om de zaken weer in de normale bedding te brengen en het P. B. in de gelegenheid stellen de organisatie der verkiezingen onverwijld ter hand te nemen.

Verlangt de Partij aan het incident met de „Tribune”-redacteuren niet meer tijd, moeite en geld te besteden dan noodig, zij beslisse in onzen geest.

Mocht de beslissing anders uitvallen, dan zal het P. B. onverwijld het buitengewoon congres uitschrijven en daar zijn gedragslijn weten te verdedigen.

Vetrouwend dat de partijgenooten dit alles kalm zullen overwegen en zonder opwinding beslissen, dringt het P. B. er op aan dat allen aan de stemmingen zullen deelnemen, opdat de uitspraak der Partij zoo zuiver mogelijk zij.

Het Partijbesluit,

W. H. VLIEGEN, Voorz.
J. G. v. KUIJKHOF, Secr.
M. MENDELS.
H. SPIEKMAN.
F. M. WIBAUT.

Amsterdam, 30 December 1908.

Finantieel Verslag der S. D. A. P. over 1908.

A. STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN.

ONTVANGSTEN.	
a.	Aan kassaldo op 31 Dec. 1907. f 308.20
b.	„ contributies der afdeelingen „ 4482.65
c.	„ „ verspreide leden „ 293.79½
d.	„ Partijfonds „ 4076.18½
e.	„ vrijwillige bijdragen „ 240.94½
f.	„ verkoop diplomaboekjes en zegels „ 329.01½
g.	„ manifesten-Staten verkiezingen (1907). „ 56.25
h.	„ manifesten-crisis „ 156.10
i.	„ verkiezingsfonds „ 3596.97
j.	„ oude schuld Brochurehandel „ 13.01
k.	„ fondspropagandist Zeeland „ 500.—
l.	„ fonds gebouw Venlo „ 95.—
m.	„ „ Veenendaal „ 2.50
n.	„ restitutie kosten Congres „ 343.24
o.	„ betooging 28 Mei. „ 501.80
p.	„ fonds propagand.-Gelderland „ 141.23
q.	„ terug-voorschotten „ 28.—
r.	„ rente obligaties-brochurehandel „ 82.—
s.	„ kiesrechtbetooging „ 2065.06
t.	„ saldo N. C. v. A. Kiesrecht. „ 1177.27½
Totaal . . . f 18489.22½	

UITGAVEN.	
a.	Per salarissen f 4566.34
b.	„ propaganda „ 646.65½
c.	„ archief „ 100.24
d.	„ congres 2 Maart 1907 „ 83.50
e.	„ gewone vergaderingen P. B. „ 308.65
f.	„ buitengewone „ „ 253.15
g.	„ huur kantoor „ 200.—
h.	„ vuur,licht,schoonhouden kantoor „ 200.—
i.	„ onderhoud kantoor „ 60.58
j.	„ contributies en subsidies „ 881.13
k.	„ verkiezingsfonds „ 564.08½
l.	„ afbetaling schuld aan Mase-reeuw & Bouten „ 750.—
m.	„ deposito's „ 4200.—
n.	„ congres 1908 „ 1154.45
o.	„ betooging 28 Mei 1908. „ 608.57
p.	„ drukwerk „ 1005.14½
q.	„ B. te W. „ 97.50
r.	„ kiesrechtbetooging „ 1675.72½
s.	„ bijgepast steun Russen. „ 53.50
t.	„ voorschotten „ 210.50
u.	„ telefoon „ 90.10
v.	„ kantoorbehoeften, kruiersloon, belasting, verzekering „ 78.74
w.	„ porto's, verzending drukwerken, telegrammen „ 494.73½
x.	„ kassaldo op 31 Dec. '08 „ 205.93
Totaal . . . f 18489.22½	

B. FINANTEELE TOESTAND OP 1 JANUARI 1909.

I. In kas	f 205.93
II. Nog te vorderen :	
a. Aan contributie der afdeelingen	f 402.92½
b. „ contributie verspr. leden	136.67½
c. „ gel. dipl. boekjes en zegels	91.27
d. „ verpl. bijdr. reisk. afgev. (hierbij inbegr. f2.27½ voor congres 1907).	34.08
e. „ bijdr. partijf.	128.67½
f. „ manif. Statenverkiez. ('07)	21.25
g. „ manifesten crisis ('08)	17.50
h. „ debiteuren Brochurenh.	243.36½
i. „ tweem. rente leening B. H.	13.66½
j. „ vooruitbetaald telefoongeld	30.—
h. „ rente depos.'s	70.15
l. „ voorschotten	182.50
m. „ deelneming kiesrechtbet.	86.72
n. „ N. V. V. betoog. 28 Mei	385.85
	<hr/>
	f 1844.62½
III. Inventaris :	
Meubilair	f 50.—
Voorraad dipl. boekjes en zegels	52.50
	<hr/>
	f 102.50
IV. Overige bezittingen :	
41 obligaties à f50 leening Brochurenh.	f 2050.—
Deposito's	4200.—
10 obligaties à f100 „Het Volk”	P. M.
	<hr/>
	f 6250.—
Totaal	f 8403.05½

De Partijsecretaris-penningmeester :
VAN KUIJKHOF.
A'dam, 25 Maart 1909.

I. Nog te betalen :	
a. Masereeuw & Bouten	f 1500.—
b. Dito schuld drukw.	250.—
c. Achtersterst. contributie I. S. B.	213.60
d. Drukkerij „Vooruitgang”	53.35
e. Brochurenhandel	11.80
f. Betooging 28 Mei	407.91
g. „Het Volk”	8.—
	<hr/>
	f 2444.66
II. Vooruitbetaalde contributie der afdeelingen	f 17.38
Vooruitbetaalde zegels	0.60
„ contributie verspreide leden	27.45
Verkiezingsfonds	3046.14
Saldo kiesrechtcomité	1177.27½
	<hr/>
	f 4268.84½
III. Afschrijving oninbare vorderingen br. handel	150.—
IV. Fondsen gebouw	97.50
Saldo	1442.05

Totaal f 8403.05½

De Commissie van Contrôle:
J. VAN EIZENGA.
H. J. WEGERIF.

d. Gebouw Venlo.

Nog in kas op 31 Dec. '08 . . f95.— (zie Balans).

Toelichting bij het Financieel Verslag.

A. STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN.

I. Ontvangsten :

b. en c. Aan contributies van afdeelingen en verspreide leden werd over 1907 een bedrag van f4338.63 ontvangen; over 1908 een bedrag van f4776.44½; derhalve een stijging van f437.81½, overeenstemmende met de stijging van het ledental.

Hieronder volgt weder een staatje van de ontvangsten contributies in de jaren:

1900	f 802.21½	1905	f 3626.37
1901	- 1199.—	1906	- 3838.87½
1902	- 1533.43	1907	- 4338.63
1903	- 2342.42½	1908	- 4776.44½
1904	- 3062.69½		

C. Overzicht van gedurende het jaar 1908 ontvangen bijdragen voor diverse doeleinden.

a. Voor Krommenie.

In kas op 31 Dec. '07	f 107.02
Ontvangen in 1908	- 1692.31½
Totaal	f 1799.33½
Afgedragen in 1908	- 1799.33½
In kas op 31 Dec. '08	nihil.

b. Voor de Russen.

Ontvangen in 1908	f 52.75
Bijgepast uit de partijkas	- 53.50
Totaal	f 106.25
Uitgegeven in 1908	- 106.25
In kas op 31 Dec. '08	nihil.

c. Gebouw Veenendaal.

Nog in kas op 31 Dec. '08 . . f 2.50 (zie Balans).

Het aantal leden, waarvan door de afdelingen contributie verschuldigd was, bedroeg:

31 Dec. 1907	8411	30 Juni 1908	8745
31 Maart 1908	8803	30 Sep. 1908	8598

Het gemiddeld aantal leden, waarvoor contributie betaald moest worden, bedroeg derhalve 8639. Dit geeft een contributiebedrag der afdelingen van $8639 \times 52 \text{ cent} = f 4492.28$. Er werd gestort $f 4482.65$; welk verschil veroorzaakt wordt door afschrijving enz.

d. Dat het partijfonds dit jaar weder zou dalen, vreesde ik wel; doch ik had gehoopt, dat ik meerdere medewerking voor het partijfonds zou hebben, dan ik verkreeg. Dit is niet zoo geweest. Er zijn tal van afdelingen waar niets voor het partijfonds wordt gedaan. Eu toch, zonder het partijfonds kunnen wij er niet komen.

Een woord van dank aan alle partijgenooten, die in 1908 het onaangename werk van agent van het partijfonds hebben waargenomen.

e. Deze post omvat die bijdragen, die niet van te voren zijn toegezegd en op bepaalden tijd geind kunnen worden, zooals de bijdragen, waaruit het P. F. bestaat. In dit bedrag is ook begrepen het bedrag van $f 153.29\frac{1}{2}$, uitgekeerd door de coöperatie De Dageraad als winstaandeel over het boekjaar 1906-'07.

i. Het grootste gedeelte van dit bedrag is afkomstig uit het Indische Verkiezingsfonds, n.l. 3000; de overige bedragen zijn ingekomen voor bepaalde verkiezingen, zooals voor de verkiezing in Tietjerksteradeel $f 248.57$; voor Sliedrecht $f 5$; voor II en V $f 7142$ en teruggestort door Franeker $f 262.50$.

t. Van het N. C. v. A. K. werd als saldo overgenomen een bedrag van $f 1155.15$; wat vermeerderd met enkele nagekomen ontvangsten en verminderd met een nog gedane betaling, een eindsaldo opleverde van $f 1177.27\frac{1}{2}$.

II. Uitgaven.

a. Op deze post komen $f 125$, die volgens de balans van het vorige jaar geboekt hadden moeten worden op 31 Dec. '07, doch in het nieuwe boekjaar werden uitbetaald. Het werkelijke bedrag, dat over 1908 aan salarissen en toelagen aan propagandisten werd uitgekeerd, bedraagt dus $f 4441.34$.

Ter nadere specificatie volge hier dit:

Salaris secretaris-penningmeester $f 1500$; Muller $f 699$. Muller heeft een gedeelte van het jaar $f 12$ per week en een ander gedeelte van het jaar $f 15$ per week ontvangen; ook gedurende eenige weken $f 7.50$; omdat hij toen tevens werkzaam kon zijn voor zijn vakbond. — Leeuwenburg ontving $f 574.92$. Het eerste halfjaar ontving L. uit de partijkas een toelage van $f 800$ per jaar; het tweede halfjaar kreeg hij bij zijn salaris, dat Twenthe hem betaalde, een toeslag uit de partijkas, groot $f 350$, per jaar. Mendels $f 300$; Hermans $f 800$ en G. W. Sannes $f 100$.

Wat deze laatste post betreft, het volgende: Zooals uit de Staat van Inkomsten blijkt, ontving de partijkas voor het fonds propagandist-Zeeland $f 500$.—; uitgegeven werd voor het gewest Zeeland $f 566.62$, benevens hetgeen aan Leeuwenburg vergoed moest worden voor reiskosten en wat door de afdelingen zelf betaald kon worden.

Het loon van den bediende bedraagt $f 8$.— per week.

Het overige geld werd uitgegeven aan vacantiëgeld en extra loon.

b. Het bedrag propaganda omvat ook hetgeen aan subsidie is uitgekeerd aan de Zaanstreek en aan Eindhoven. Verder bevat deze post vergoeding

onkosten propagandisten, steun afdelingen enz.

j. Deze post bestaat uit: Studieclub $f 100$, Vereeniging van S. D. Gemeenteraadsleden $f 100$, N. C. v. A. K. $f 283.58$, C. B. v. S. A. $f 20$, Tentoonstelling Huisindustrie $f 22.50$, L. O. Comité $f 5.05$ en Int. Soc. Bureau $f 350$ ($f 200$ jaarcontributie en $f 150$ afbetaling oude schuld aan contributie).

k. Aan Verkiezingsfonds is meer ontvangen dan uitgegeven $f 3032.88\frac{1}{2}$. Zooals uit mijn vorig verslag bleek moest een bedrag van $f 13.25\frac{1}{2}$ gereserveerd worden, zijnde het bedrag, dat in den loop der jaren meer ontvangen dan uitgegeven is.

Op de balans komt nu een post aan de debetzijde, groot $f 3046.14$ voor Verkiezingsfonds.

m. Het saldo van het N. C. v. A. K. bedraagt met het Verkiezingsfonds iets meer dan $f 4200$; zooals blijkt is dit gedeponeerd. (Zie Balans.)

n. Uitgaven.

1. Zaalhuur, versiering, uitgaven Congrescommissie, reis- en verblijfkosten, diversen	f 383.85
2. Drukken Beschrijvingsbrief	113.62
3. Steun aan 85 afdelingen à $f 3$	255.—
4. Restitutie aan afdelingen voor reiskosten	583.55
Totaal	f 1336.02

Ontvangsten.

1. Restitutie van afdelingen in de congreskosten	f 524.81
2. Uit de partijkas	811.21
Totaal	f 1336.02

Opmerking: zie Balans.

o. De uitgaven bedroegen in 1908 $f 106.77$ meer dan de inkomsten. Uit de balans blijkt, dat nog te ontvangen staat van het N. V. V. $f 385.85$ en nog te betalen aan drukwerk $f 407.91$; zoodat deze betooging de partij en het Vakverbond, ieder afzonderlijk, zal kosten $f 128.83$.

p. Deze post omvat restant rekening van 1907, groot $f 578.73\frac{1}{2}$; het overige op rekening over 1908. Voor de overige toelichting zie men de toelichting bij B.

B. FINANTIEELE TOESTAND OP 31 DEC. '80.

II. Nog te vorderen.

a. Tegenover een ontvangen bedrag aan contributies van de afdelingen, groot $f 4482.65$ nog te vorderen $f 402.92\frac{1}{2}$ of 9.2 pCt.; het vorige jaar was dit $10\frac{1}{2}$ pCt., derhalve vooruitgang.

b. Deze post was het vorige jaar, na afschrijving $f 523.76\frac{1}{2}$; tengevolge van afbetaling en verrekeningen bedraagt deze post nu $f 243.36\frac{1}{2}$.

c. Deze post omvat een voorschot van $f 100$ en van $f 59$ aan twee afdelingen, verder een voorschot van $f 26.50$ aan de stichting-Tak en $f 25$.— voorschot voor een steunfonds. Afbetaald was hier- taal op 31 Dec. $f 28$.—, (zie staat van inkomsten.)

Nog te betalen.

a. en b. De oude schuld drukwerk-Brochurenhandel is nu gedaald tot $f 1500$.— en die voor drukwerk $f 250$. In 1909 zal weder afgedaan worden $f 500$ en $f 250$.—

c. De achterstallige contributie aan het I. S. B. is ook dit jaar weder gedaald met $f 150$.—; ook dit jaar zal weder $f 150$.— worden afbetaald.

d. Deze post is thans zeer beduidend gedaald in vergelijking met het vorige jaar. Wel is post f. ook drukwerk; doch deze wordt gedekt bijna door het bedrag wat nog te vorderen staat van het N. V. V.

De partijsecretaris-penningm.

Amst. 25 Maart '09. VAN KUIJKHOF.

(Vereenvoudigde spelling.)

VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN DER SOSIAAL-DEMOKRATISE KAMERFRAKTIE OVER HET JAAR 1907.

I. ALGEMENE POLITIEK.

Het jaar begon met een krisis: in 't laatst van 1907 was de begroting van Oorlog verworpen door de Rechterzijde, de s. d. en de helft der v. d. Het sprak van zelf, dat de militaire kwestie een van de eerste onderwerpen was, door de nieuwe, doch kerkelijke Regering ter hand te nemen. Ook, dat er geen ingrijpende hervormingen te wachten waren; daartoe waren de wezenlike verschillen tusschen Rechts en Links op dit gebied te onnozel.

Evenmin kwam er grote verandering op ander gebied. Daartoe had het aan de Liberale ministers te veel aan democratische wil ontbroken, ondanks het voorstel tot Grondwetsherziening, dat trouwens ook nog slechts een blanko-artikel in uitzicht stelde. Grote dingen hadden zij anders niet aan de orde gesteld en niets van sociale waarde voor de openbare behandeling gereed gekregen. Ook het jaar 1909 werd, nu onder leiding van de heer Heemskerk, met kleine dingen zoek gebracht.

De leiding was in andere handen overgegaan, maar zowat dezelfde gebleven. Minister Wentholt, van Marine, overgenomen uit het vrijzinnige ministerie is er het levend bewijs van.

Met dat al lagen er weer een aantal plannen tot verbetering van de toestand van het arbeidende volk in duigen, zoals Schaper opmerkte in zijn rede naar aanleiding van het optreden van 't nieuwe kabinet. Hij toonde aan, dat de Regeringen elkaar afwisselen, zonder wat voor 't volk te doen.

De ziekwet is weer ingetrokken; de boerenarbeiders krijgen geen Ongevallenwet. Dit doet nu de kerkelijke Regering, maar het is de schuld der Liberalen zelf: zij hebben de beloften van 1905 geschonden, zozeer dat hun eigen voorman, de heer Thomson, tegen de begroting van Oorlog moest stemmen. Die oorlogsbegroting was niet lager, gelijk was beloofd, maar met twee miljoen gulden gestegen!

Spreker stelt nu de vraag, of het nieuwe kabinet eigenlijk wel een rechts ministerie is. De minister van Marine schijnt op politiek gebied roer noch kompas te bezitten; die van Oorlog heet ook liberaal en die van Buitenlandse Zaken schijnt zelf niet te weten; of hij. Kristelik-Histories is. Dit bewijst, hoe zwak de scheiding is tussen de burgerlike partijen. De programrede van minister Heemskerk bevatte dan ook niets principiëel Kristeliks, zó weinig, dat Schaper aan de heer Talma wat Kristelikheid toewenste bij het ontwerpen van de Pensioenwet voor arbeiders. De Grondwetsherziening is ingetrokken, maar wij zullen zorgen, dat de strijd om 't A. K. krachtiger dan ooit gestreden wordt.

En al wat deze Regering voorstelt, zullen wij, gelijk we steeds gedaan hebben, zakelijk beoordelen. Is het in 's volks belang, dan kan ook dit kabinet op onze steun rekenen. Dit

nieuwe Kabinet is er nu. Maar een juiste oplossing der krisis is het niet. Die zou gekomen zijn door Kamerontbinding; dan hadden de kiezers hun oordeel kunnen uitspreken over de oorlogsbegroting en de vermindering van 't blijvend gedeelte. Nu betekent het nieuwe, kerkelijke ministerie versterking van 't militarisme; de militaire dwangwet is reeds ingediend; de Raad van Defensie op komst. Doch ook daarover zal de groeiende tegenstand van het volk zegevieren! De ministers hebben te bedenken, dat zij niet regeren krachtens de wil der natie, doch slechts een bevoorrechte groep vertegenwoordigen. En het zou zeer nodig zijn, dat de heren rechts zich eens duidelijk uitspreken over het Algemene kiesrecht, het middel, waardoor de schromelik verwaarloosde toestand van 't arbeidende volk alleen afdoende verbeterd worden kan. (11 en 12 Maart).

* * *

Bij de Algemeene Beschouwingen (18 November) had Troelstra gelegenheid het gehele Regeringsbeleid sedert 1905 te overzien. Hij wees op de „krisis van impotentie”, waarin de burgerlike politiek verkeert; de liberale en de klerikale koalitie wisselen elkaar af en 't volk wordt het slachtoffer van hun spel.

Na de uitbreiding van 't kiesrecht in 1887 kwamen de arbeids- en de veiligheidswet en verbetering in de belastingen; na de kieswet-Van Houten in 1896 de persoonlijke dienstplicht, ongevalwet, woningwet en leerplicht. Maar Dr. Kuyper en De Meester brachten zo goed als niets meer tot stand, en wat de een nog voorstelde en voorbereidde, werd door de ander in de papiermand gegooid. Alleen in 1903 waren rechts en links het een ogenblik eens — tegen de arbeiders!

Vervolgens staat de spreker stil bij de pas in de Memorie van Antwoord weer te voorschijn gehaalde antithese, die bij 't optreden van Heemskerk in Maart nog te zoek was, maar weer dienst moet doen bij de verkiezingen van 1909. Spreker heeft wel reeds in 1905 gekonstateerd, dat er zelfs bij de subsidie aan het bijzonder onderwijs geen specifiek kristelik beginsel aan de orde was, maar men moet iets hebben, dat aan de Linkerzijde niet is. Ook bij de leesalen, bij de opleiding der onderwijzers, bij de eedskwestie of bij 't kiesrecht is geen antithese in het spel, voortvloeiende uit de kristelike beginselen. Evenmin bij 't militarisme! De Kristusnaam is het uithangbord voor een firma geworden, die in politiek doet en zeer konservatief is.

Tegenover die valse antithese stelt spreker die fussen kapitaal en arbeid. Hij dringt aan op de invoering van Algemeen Kiesrecht voor mannen en vrouwen en komt dan op tegen minister Talma, die 't ouderdomspensioen wil laten wachten op de herziening der Ongevalwet en op de Ziekteverzekering. Hij stelt

weer de oude eis: Staatspensioen zonder premiebetaling.

Dan waarschuwt hij voor de verwezenlijking van het Unie-rapport op schoolgebied; voor de financiële politiek dezer Regering, die de sociale hervormingen betalen wil uit de beschermende rechten. Hij dringt er op aan, om nu de motie-Treub in zake de werkloosheid ook uit te voeren.

Ten slotte stelt hij de bezuiniging op het onderwijs en de andere onderdelen van Binnenlandsche Zaken tegenover het opdrijven der militaire, vooral der Marinelasten en de dure plannen voor „Oorlog“.

Zo is er aan de malaise bij de Regering geen einde. Maar in het volk komt verandering. De vakbeweging, de kooperatie, de S. D. A. P. ontwikkelen zich; het Algemeen Kiesrecht is de voorwaarde voor verdere vooruitgang op maatschappelijk en politiek gebied geworden.

In zijn replyk kon Troelstra wijzen op de verklaring van de heren Ferf en Reyne, die zich vóór het Staatspensioen hadden uitgelaten, terwijl het debat ook de Regering voor de noodzakelijkheid geplaatst heeft, het Deense en 't Engelse stelsel te onderzoeken.

Dan richtte hij zich tegen de heer Lohman, die een gedeelte aanhaalde van een artikel van Gorter en dan aan de vrijzinnigen vroeg: gevoelt ge u bij zulke beginselen veilig? De heer Lohman had onze partij niet aansprakelijk moeten stellen voor die uiting; wij zijn het niet met Gorter eens, dat eerlijkheid en goede trouw niet zouden gelden tegen een vijand van onze klasse. Marx schreef trouwens ook het tegendeel in de statuten der oude Internationale. En zo denken wij ook: al voeren wij de klassenstrijd, wij erkennen de hogere zedelijkheid der ganse mensheid. En de heer Lohman verzuimt er op te wijzen, dat Gorter zelf die oorlogsverhouding tussen de klassen niet goed vindt, doch ze constateert als bestaande. Met hem konstateren ook wij, dat het kapitalisme die hogere zedelijkheid in de weg staat. (20 Nov.)

Tegenover de Regering en verschillende sprekers van rechts en links handhaafde spreker met nieuwe feiten zijn beschouwing over de burgerlike onmacht tot hervorming, waaraan geen eind zal komen zonder de invoering van het Algemeen Kiesrecht.

* * *

In de loop van het jaar, na de intrekking van de voorstellen tot Grondwetsherziening van het ministerie-De Meester, behandelde de Kamerklub de Memorie van Antwoord op onze eigen voorstellen; het stuk kwam tegen het nieuwe werkjaar 1908—1909 gereed, zodat onze fraksie geheel slagvaardig is, om met de zaak zelf in de openbare zittingen aan te vangen. Het eindverslag is er echter door de Kommissie van Rapporteurs nog niet over uitgebracht, en deze wacht blijkbaar, tot ook de heeren V. D. met hun M. v. A. gereed zijn.

Zo heeft de vertegenwoordiging van het arbeidende volk rustig doorgewerkt aan haar taak, om de stem der oplevende arbeidersklasse in het Parlement te doen horen. In die zin mocht dan ook haar voorzitter, daartoe geprikkeld door de houding van de Kamer, de verklaring afleggen, dat de mededeling van minister Heemskerck omtrent de te verwachten

blijde gebeurtenis geen reden voor ons was om de verantwoordelijkheid mee op ons te nemen voor de demonstratie, die daaraan door de Kamer werd verboden. (22 Dec.)

* * *

II. BUITENLANDSE ZAKEN.

Schaper kwam op tegen de voorstelling van de minister, alsof loonsverhoging voor de gezanten zou uitgaan van de aandrang der Kamer. Die heren genieten nu al van f 20.000 tot f 30.000 salaris, de minimum-lidders van f 12.000 tot f 19.000 daargelaten en 't zijn net politie-agenten: als er iets ernstigs gebeurt, zijn ze net weg! En als zij er toevallig bij zijn, zooals de heer De Reus in Venezuela, dan doen ze de zaken verkeerd! (24 Nov.)

Verder bewees spreker uit de woorden van de minister, die met de neutraalverklaring van Nederland zelf de draak stak, dat traktaaten met andere mogendheden niet veel meer zijn dan scheurpapier, en dat het niet de moeite waard is, aan dergelijke komedie mee te doen.

* * *

III. JUSTITIE.

Hugenholtz stelde aan de minister enige vragen over de „Papendrechtse gruwel en“; de heer Nelissen antwoordde, dat hij bezig was met een ernstig onderzoek. (20 Maart).

Tot ergernis van de heer Lohman legde de heer Nelissen tegen de begroting het gehele dossier aan de Kamer over. Troelstra vatte (27 Nov.) de zaak op. Het betreft voor de zoveelste maal mishandeling van burgers door de politie. Spreker noemt een aantal nieuwe voorbeelden, o. a. de mishandeling van een 12-jarig kind te Apeldoorn.

Hij dankt de minister voor 't overgelegde rapport. Maar daaruit is het nodige licht nog niet te verkrijgen. Het gerechtelijk onderzoek is op niets uitgelopen; nu had de minister een disciplinair onderzoek moeten instellen. Misschien wil hij dat, maar in ieder geval heeft hier de Kamer een plicht te vervullen; zij moet de minister een wenk geven, opdat de politie eens en voor goed weet, dat het uit moet zijn met mishandelingen.

Spreker kan op de zaak zelf niet ingaan; ook hij moet nog op de plaats zelf nader onderzoeken en komt dan wellicht er mee terug.

Maar 't moet hier niet weer lopen als bij de Indise begroting, toen de debatten op niets uitliepen, omdat geen kommissie van Kamerleden de stukken had onderzocht en er geen konkluzie was voorgesteld.

Dat moet nu wel gebeuren en daarom stelt spreker de volgende motie voor:

De Kamer besluit,

dat de door de regeering overgelegde bescheiden betrekkelijk het optreden der politie te Papendrecht een bepaald onderzoek vorderen.

en gaat over tot de orde van den dag.

De bedoeling is, dat de voorzitter een kommissie van 5 leden zal benoemen, die het hele dossier bestudeert, en daaruit konkluzies trekt.

De motie wordt ondersteund door de socialisten, en de heren Limburg, Thomson, Treub.

Verschillende leden der Kamer, ofschoon overtuigd dat de zaak niet in orde was, hadden bezwaar tegen een dergelijk onderzoek, en

daarom werd de motie aldus gewijzigd:

De Kamer, overwegende dat naar de vraag, of in het algemeen de politie te Papendrecht aan redelijke eischen voldoet, een ambtelijk onderzoek gewenscht is, gaat over tot de orde van den dag.

De minister, die eerst zich tegen een nader onderzoek had verzet, verklaarde zich nu bereid, een ambtelijk onderzoek in te stellen, of de Papendrechtse politie aan redelijke eisen voldoet. Daarop werd de motie met algemene stemmen aangenomen.

* * *

Bij de begroting (25 Nov.) deed Hugenholtz uitkomen, dat ook bij „Justitie” onder deze minister zich de „antithese” niet vertoont. Zo poogt hij de moeilijkheden op te lossen, waarin de rechter zich bevindt tegenover gedeeltelijk ontoerekenbare misdadigers. Spreker toonde met voorbeelden aan, hoe allertreurigst de wet in dit opzicht nog is.

Hij dringt aan op voorwaardelijke veroordeling; op de instelling van voorrechten voor gevangenen, als een prikkel tot goed gedrag; op een gevangeniskrant; op beter vakonderwijs.

Veel in de plannen van deze minister is spreker sympatiek, maar op andere punten moet hij eerst nader de plannen kennen, b.v. ten aanzien van de bestrijding der openbare zedelijkheid.

Ten slotte verdedigt hij tegenover de heer Blooker het posten van de A. N. D. B. tegen de klandestiene leerlingkwekers en toont hij aan, dat dezen op hun beurt, om het posten in miskrediet te brengen, dit toepassen op anderen, die met de hele zaak niets te maken hebben. —

* * *

Een zeer ernstige redevoering werd door Hugenholtz gewijgd aan de

Klassejustitie.

Hij wees daarbij op de zware straffen voor schending van 't eigendomsrecht tegenover de nietige voor overtreding van arbeids- en veiligheidswet. Het is niet waar, dat ook de armste recht kan krijgen. En dat er geen gelijk recht is, werd opnieuw bewezen door het vervoer naar de gevangenis van Jhr. de Geer, terwijl arme gevangenen geboeid worden weggebracht. Ook door de behandeling der Amsterdamse rijwioldiefstallen. Zo gaat het in zeer veel gevallen: een arbeider wordt voor 't zelfde feit zwaarder gestraft dan anderen. Spreker geeft daarvan een aantal zeer ergelijke voorbeelden.

Ook wordt er nog gedurig zwaarder gestraft als de overtreding in verband staat met een staking, zoals weer te Krommenie is gebleken.

De klassejustitie kan geschieden geheel te goeder trouw; de rechters weten niet anders, of het hoort zo! Maar bewuste klassejustitie komt toch ook voor, met name bij stakingen. Staking geldt geregeld als verzwarende omstandigheid.

Sprekers grief is niet, dat iemand als De Geer humaan werd behandeld, maar hij wenst deze humane behandeling voor allen. (26 Nov.)

* * *

Hugenholtz dringt aan op lotsverbetering van ondergeschikt personeel bij de rechterlijke macht (o.a. op inkoop van zijdelingse diensten), van rijksveldwachters en beambten bij gevangenis en werkinrichtingen. (27 Nov.)

* * *

V. BINNENLANDSE ZAKEN.

Helsdingen hield een interpellatie over het optreden van de fabrikant Verwer, bij wie een staking was uitgebroken, als waarnemend burgemeester van Krommenie. Hij betoogde, dat het een zeer ongewenste toestand is, dat een werkgever onder die omstandigheden als burgemeester optreedt en kwam er met kracht tegen op, dat de heer Verwer van zijn macht misbruik had gemaakt, door een arbeider met brodeloosheid te bedreigen, niet alleen in zijn gemeente, maar in heel Nederland. (2 April.)

Spreker wijst er op, dat deze vrijzinnige werkgever nu bezig is, kristelijke arbeiders te zoeken, en dat er tergende politie-maatregelen genomen zijn tegen de stakers, gevolgd door zware veroordelingen, terwijl de onderkruipers weer als lievenheersbeestjes behandeld zijn.

De heer Roodhuijzen wilde zulk een werkgever niet meer erkennen als lid van de liberale partij.

Schaper vroeg, of alle liberalen er zo over dachten en diende met Helsdingen een motie in, waarbij het optreden van de heer Verwer werd afgekeurd. Deze wordt verworpen met 45 tegen 19 stemmen, — nadat door de heer Roodhuijzen een motie was voorgesteld tot wijziging der Gemeentewet op dit punt, die met algemeene stemmen aangenomen werd.

* * *

Bij de begroting kwam Schaper op tegen de benoeming van burgemeesters tegen de wil der ingezetenen en tegen enkele burgemeesters, die buiten hun boekje gegaan waren, door verspreiding van manifesten of vergaderingen der S. D. A. P. tegen te werken.

Spreker dringt aan op de verbetering der kieswet, opdat arbeiders, die in een andere gemeente moeten gaan stemmen, daartoe ook het wettelijk verlof van twee uur bekomen. (30 Nov.)

Bij de afdeling Volksgezondheid behandelde Van Kol de bestrijding van cholera, geslachtsziekten, malaria, mazelen en oogziekten. Hij wenste een betere opleiding van 't verplegend personeel in ziekenhuizen en Regeringshulp tegen de onrustbarende kindersterfte, o.a. door levering van kindermelk van gemeentewege en aanleg van waterleidingen.

En ten slotte hield hij een pleidooi, om het apotekersvak te maken tot een tak van Staatsdienst, hetwelk tevens een oplossing zou zijn van het vraagstuk van 't onderzoek der levensmiddelen. (1 Des.)

Schaper behandelde de reorganisatie van de Centrale Gezondheidsraad; kwam op tegen de uitsluiting van soc.-dem. uit dergelijke lichamen en vroeg spoediger openbaarmaking der verslagen.

Krachtig kwam spreker op voor de uitvoering en de verbetering der

woningwet,

waarbij hij tegen de heer Van den Biesen uit de Eerste Kamer goede bouwverordeningen in de gemeenten verdedigde en opruiming

van krotten eiste in 't belang der volksgezondheid. Hij toonde de onjuistheid aan van het praatje, dat de slapte in het bouwbedrijf 't gevolg zou zijn der bouwverordeningen.

Tot zijn genoegen zijn er in de laatste tijden heel wat rijksvoorschotten gegeven voor de bouw van arbeiderswoningen. Er moet echter nog veel meer gebeuren.

En men moet ook niet langer zo verschrikkelijk licht denken over de daklozen, waarvan spreker enkele voorbeelden gaf. (1 Des.)

Op 2 Dec. verdedigde Schaper het amendement om aan de Centrale Vereeniging tegen de

Tuberculose

niet f 75.000, maar f 100.000 subsidie te geven. Dit vooral, om aan de herstellingsoorden wat meer te kunnen doen, zoals ook de vereeniging zelf wenste. Het voorstel werd door minister Heemskerk overgenomen.

Bij de post voor drankbestrijding kwam Ter Laan tegen de heer Schokking op, die alleen rijkssubsidie wilde geven aan vereenigingen, die uitsluitend van drankbestrijding haar werk maken. (2 Des.)

Schaper verdedigde het amendement, om aan de

Openbare Leesalen

weer dezelfde subsidie te geven als in 1908, — dat hij echter moest intrekken na de verklaring van minister Heemskerk, dat hij zou streven, de zaak tot oplossing te brengen. Aanneming van het amendement toch werd hierdoor verijdeld en verwerping zou voor de zaak, die het gold, een averechtse werking hebben. (8 Des.)

Helsdingen verklaart zich vóór de uitbreiding der

Landsdrukkerij

en wil ook al het bindwerk daar laten verrichten, dat nu wordt uitbesteed aan firma's met lage lonen en huisindustrie en schromelijke kinderarbeid.

Van Kol betoogde, dat de Regering veel meer moet doen aan gezins- en kolonie-verpleging van krankzinnigen. (23 Des.)

* * *

VI. ONDERWIJS.

Ter Laan verdedigde bij de begroting de volledige vrijheid voor de vrouw om te studeren tegen een aanval van de heer Brummelkamp. Hij bepleitte nog eens betaling naar draagkracht, ook voor de Universiteiten, en wilde dat de arme patiënten in de Akademische Ziekenhuizen niet tegen hun wil aan proefnemingen worden onderworpen. — Verder wenste spreker eene ruimere en betere toekenning van de Rijksbeurzen aan werkelijk onbemiddelden. (2 Des.)

Van Kol vroeg opnemng van de technische en sociale hygiëne in het leerplan der Delftse hogeschool. (3 Des.)

Bij het middelbaar onderwijs kwam Ter Laan op voor de pensionering van de leraren aan ambachtsscholen enz. Hij betoogde verder, dat er nog altijd te weinig gedaan wordt aan vakonderwijs; het is geheel verkeerd, dat hier de Overheid eerst eens afwacht, of partikulieren de hand aan de ploeg slaan. Hij wijst op de geld- en krachtsverspilling, nu er overal

tot zelfs tekenscholen toe, sekte-inrichtingen worden gesubsidiëerd; vraagt opleiding van leraren voor 't Handelonderwijs en ook subsidie voor gemeentelike ambachtsscholen. De minister had tegen dit laatste geen bezwaar.

Schaper vraagt en verkrijgt wat meer subsidie voor de ambachtsschool te Appingedam.

Lager onderwijs.

Ter Laan toont aan, met welk een langzaamheid nu sedert 1878 aan de verbetering van 't Volksonderwijs wordt gewerkt. Ook tussen de ministers Rink en Heemskerk blijkt tot heden weinig verschil.

Spreker dringt aan op beperking van de ontzettende kinderarbeid, die steeds toeneemt; op verpligte schoolvoeding en -kleding en lichamelijke verzorging; op de stichting van goede bewaarscholen; op verbetering van 't herhalingsonderwijs en van de opleiding der onderwijzers. Daarna gaat hij de werking der leerplichtwet na en komt weer met de eis: leerplicht tot 14 jaar.

De openbare school is een der grootste nationale belangen en elke aanval daarop dient te worden afgewend. Een zeer ernstige aanval is de aantasting der neutraliteit, zooals men die geprobeerd heeft te Groot-Amers. De O. L. S. moet neutraal blijven, anders komt men tot de onderdrukking der minderheden.

Met groot genoegen heeft spreker van de heer Bos vernomen, dat deze ook vóór de absolute neutraliteit en tegen standenschoolen is. Die verklaring was hoog nodig na het optreden van deze afgevaardigde bij 't Vakonderwijs en in de vereeniging „Volksonderwijs”, zowel als in het Nut.

Spreker verdedigt verder de kosteloosheid van het Lager Onderwijs en behandelt eindelijk de uitingen van vrijzinnigen als de heeren Roessingh, Rink, Borgesius en Lieftinck, die heenwijzen naar een streven om een modern-godsdienssekte-school, met uitsluiting der sos. demokratise onderwijzers. Dat streven is een politiek streven en gaat in tegen de eisen van een goede opvoeding; dat is in wezen een klerikaal streven.

Wij staan daar vierkant tegenover met onze eis om de neutrale openbare school te behouden en uit te breiden (met volledige vrijheid voor de bizondere school) en met onze eisen om beter onderwijs, om algemene ontwikkeling van 't ganse volk. (4 Des.)

Vóór de replieken nam Troelstra 't woord, om op te komen tegen de heeren Bos en Schokking, die hem in 't debat betrokken hadden naar aanleiding van een uiting van hem bij de Algemene Beschouwingen over het optreden der onderwijzers, waarin hij er tegen opkwam, dat men zich kante tegen socialistise onderwijzers op grond, dat zij, uit de arbeidersklasse voortgekomen en slecht bezoldigd, zich niet uitdrukken op de wijze van welvoldane bourgeois.

Tot de heer Bos zegt ook spreker, dat deze op gevaarlijk terrein is met zijn raad, om vrijzinnige bizondere scholen op te richten; de openbare gemcenteschool dient de hoofdzak te blijven en deze zal met de eties-pedagogiese scholen, zoals ook de heer Riedel zich die denkt, lelik in het gedrang komen en hoogstens nog armenschool blijven.

Bij de replieken komt Ter Laan op tegen de wijze, waarop het aantal kinderen voor de

subsidie voor de bijzondere scholen berekend wordt; ook tegen de manier, waarop nu militairen in de Drentse scholen gymnastiek onderwijs gaan geven, dat sedert 1889 verwaarloosd is, maar nu in eens op de voorgrond treedt, nu „Oorlog” het nodig acht.

Tot de minister richt spreker het verwijt, dat deze de grote onderwijsbelangen zo lichtzinnig behandelt.

Tot de vrijzinnigen de waarschuwing, dat, zodra men begint met de bijbel op de openbare school, onmiddellijk het verschil in belijdenis zich doet gelden en de school uiteengescheurd wordt. Het dogma alleen zou in staat zijn, de O. L. S. te vernielen; alle andere middelen hebben gefaald en zullen falen.

Ook daarom dient de absolute neutraliteit te worden bewaard en geleidelik verder doorgevoerd.

En daarnaast dient onze schoolstrijd gevoerd, die een einde zal maken aan de verwaarlozing van het arme schoolkind en door de kosteloosheid van het gansen Lager onderwijs de scholen open zal stellen voor ieder kind, al naar zijn aanleg en behoefte. — (7 Des.).

* * *

Bij de behandeling der artikelen kwam Ter Laan op voor een betere regeling van het schooltoezicht en van de normalessen. Hugenholtz bepleitte salarisverbetering voor de onderwijzers aan de Maatschappij van Weldadigheid. — (8 Des.).

* * *

VII. Werkloosheid.

De opnieuw dreigende werkloosheid gedurende de komende winter noodzaakte de fractie tot het uitlokken van Regeringsmaatregelen. Op 24 September vroeg Troelstra een interpellatie aan, die op 14 Oktober een aanvang nam. Spreker drong aan op uitvoering van werken, vermindering van te lange arbeidstijd of andere eigen maatregelen en daarnaast op steun aan gemeentebesturen, die geld nodig hebben ter bestrijding der werkloosheid.

Spreker begon met de opmerking, dat tot heden de Regering zelfs de vragen der s. d. over de werkloosheid onbeantwoord gelaten had. Maar nu moet er wat worden gedaan; reeds deze zomer was er gebrek in tal van gezinnen; de toestand in de grote steden is zeer zorgwekkend; in 20 jaar was de bedelarij niet zo erg. Ook van 't platteland komen slechte berichten en in 't buitenland is evenmin werk.

De hulp daarentegen was onvoldoende, en zal deze winter, met de heersende crisis, nog minder zijn. Al is een nauwkeurig beeld der werkloosheid niet te verkrijgen, er zijn redenen te over voor Regeringsbemoeiing.

Spreker geeft nu de gegevens, die hij heeft, van 't N. V. V. over tal van vakken en deze geven de indruk van grote ernst. De vakverenigingen maken pas een eerste begin met haar werklozenfondsen en die helpen nog alleen de georganiseerden, een klein getal.

De heer Heemskerk heeft zijn bekwaamheid getoond in 't oplossen van een politieke crisis; wat zal hij doen tegenover deze economise? Met liefdadigheid komt men er niet, en de arbeiders willen ook geen liefdadig-

heid. Neen, de Staat, die voor de heersende klasse het maatschappelijk stelsel handhaaft, moet ook in de gevolgen voorzien. Immers is de werkloosheid een noodwendig gevolg van de kapitalistische voortbrengingswijze; ja, elke crisis is met meer of minder zekerheid te voorzien. En toch laat men, ten aanzien van het allerergste, Gods water over Gods akker lopen!

Voor een zeer onwaarschijnlijk geval van oorlog heeft deze zelfde Regering pas een half miljoen weggegooid; voor de mobilisatie tegen de sociale noden moet de eerste stap nog gedaan worden! Voor nu dus dadelijke hulp; voor later keunis van 't verschijnsel en voorkoming van de nood!

Het antwoord van minister Heemskerk was in één woord cynies. Troelstra noemde zich er door verbijsterd (15 Oktober), omdat de Regering zelfs de plicht ontkent, om de slachtoffers te helpen. De minister geeft toe, dat duizenden tot de bedelstaf gebracht worden, maar hij verwijst ze naar de partikuliere liefdadigheid. Eerst als er een hongersnood komt als in Rusland, zal de Regering iets doen. De minister van Arbeid, de heer Talma, nam niet eens de moeite, de debatten bij te wonen.

Het is dezelfde lichtzinnigheid als omstreeks 1890, toen men als enig geneesmiddel militair geweld gebruikte. Op deze wijze brengt de Regering niet alleen het kapitalisme, maar ook het parlementaire stelsel in het allerkwaaadste daglicht.

De minister zinspeelde op proteksie, bij de verkiezingen zal het proteksionisme brutaalweg worden uitgespeeld als het redmiddel tegen werkloosheid. Of er in de beschermde landen als Duitschland en Amerika ook werkloosheid is, dat zal daarbij niets hinderen!

Men wil geen steun geven, omdat dan de partikulieren minder zouden doen. Maar bij de bijzondere scholen heeft men daar wel een middel op gevonden. De zaak is, dat men er eenvoudig 't geld niet voor over heeft! Wel voor de Brusselse wereldkermis; toen heette het van de heer Talma: „hier is geld voor”. Ook voor marine en voor oorlog.

Wij willen echter niet wachten, tot de toestand is als in Rusland. Spreker stelt de volgende motie:

„De Kamer, overwegende dat blijkens de mededeelingen der Regeering, deze op grond van ingewonnen berichten, van meening is dat ten opzichte der heersende werkloosheid de toestand thans ongunstiger is dan het vorig jaar;

van oordeel dat op dien grond de regeering maatregelen behoort te nemen ter voorziening in den nood;

gaat over tot de orde van den dag.”

Door Van Kol werden een groot aantal wijzen van werkverschaffing genoemd. Daarbij moet een algemeen plan opgesteld worden door een bijzonder hiervoor in te stellen commissie. (16 Okt.)

* * *

In zijn repliek (op 20 Oktober) toonde Troelstra aan, hoe het optreden van de heren Passtoors en De Visser beheerst werd door hun die de gelegenheid van 't werklozen debat had was dit evenwel het geval bij de heer Treub, anti-sociaal-demokratise politiek. Nog veel erger uitgezocht, om de gehele sociaal-demokratie voor de zoveelste maal te verslaan en die

dan ook door de burgerlijke partijen als de redder uit de nood was begroet. Hij immers beweerde, dat het kapitalistische stelsel niet verantwoordelijk is voor de werkloosheid, omdat die er blijven zal in de socialistische maatschappij. En de heer Borgesius juichte al tegen de kerkelijken: Uw minister heeft het in de socialistendoderij niet ver gebracht; onze professor, dat is de man!

Maar het ongeluk voor Treub is, dat hij wel beweert, dat de Marxistische krisis-theorie door de feiten is weersproken, maar het niet bewijst. Maar al ware dat bewijs geleverd, dan nog zou daarmee de sociaal-democratie niet zijn verslagen. Spr. hecht zelfs meer aan de verbetering dan aan de verslechtering van den toestand der arbeiders. Hij wijst er op, dat de economische grond der sociaal-democratie, de bedrijfsconcentratie, in verband met de organisatie en machtsvorming der arbeidersklasse, naar het socialisme zullen voeren, ook al mocht niet het bewijs zijn te leveren, dat de krisissen zich zullen verscherpen en economies de kapitalistische produktie niet perse onmogelijk is. Dus, ook al ware niet reeds de heer Treub door Saks wetenschappelijk weerlegd in de „N. T.”, hij heeft niets gezegd tegen de kracht en de toekomst der sociaal-democratie.

Intusschen blijkt juist in de krisis de onhoudbaarheid van het kapitalisme wel het sterkst.

De heer Treub beweerde wel, dat de krisissen niet wortelen in het kapitalisties stelsel, maar 't gevolg zijn van kredietshokken. Welnu, is het hele kredietstelsel niet een uitvloeisel van 't kapitalisme?

Maar ook, wat het Kamerlid Treub gezegd heeft, is geheel in strijd met het boek van... dezelfde professor Treub, waar de krisissen „een speciaal kapitalisties verschijnsel” heten!

En als er ooit één krisis 't gevolg geweest is van overproduktie, dan is het wel deze, waaronder wij nu leven, die dan ook in 't begin van 1907 reeds werd voorspeld, ja door Rockefeller reeds in Sept. 1905.

Bij zijn bewering, dat er in een socialistische maatschappij ook werkloosheid zal zijn, beriep de heer Treub zich o. a. ook op Bernstein, maar liet er een stuk van weg, dat in zijn beoog niet paste. En wel juist dat gedeelte, waarin Bernstein opmerkt, dat, als er ook dan werkloosheid mocht komen, de gemeenschap in de eerste plaats in de gevolgen daarvan zal voorzien! En dat wordt nu juist nagelaten!

Nadat spreker met de heer Treub had afge-rekend, wendde hij zich tot de minister, die zijn eis, dat eerst de partikuliere liefdadigheid zich uiten moet, handhaafde. Ja, die met opzet van Regeringswege niets wou doen, omdat dan de partikuliere liefdadigheid zich niet uiten zou. Spreker spoort aan, om dan aan die partikuliere liefdadigheid een eis te stellen, b.v. voor Amsterdam 2 ton, en dan het nog ontbrekende bij te passen.

Wil de minister dat niet, dan zal er in de praktijk niets van Regeringshulp komen. Die is nu echter, in 's ministers tweede rede, toegegeven en daarom is sprekers motie taans niet meer ongewijzigd vol te houden. Met de motie van de heer Treub kan spr. zich niet tevreden stellen, daar deze het partikulier initiatief voorop stelt, zodat dan de Regering de gelegenheid krijgt, om veel langer met Rege-

ringshulp te wachten, dan ook aan de heer Treub lief is. Ook voor de Gemeenteraden, die de zaak nog te behandelen zullen krijgen, werkt dat beginsel verkeerd. Spreker stelt daarom een nieuwe motie:

„De Kamer,

overwegende, dat hetgeen omtrent de omvang en de vooruitzichten der heersende werkloosheid bekend is geworden, de mening wettigt, dat de toestand op dit ogenblik zeer ongunstig is;

van oordeel, dat in het bijzonder de gemeentebesturen voor zoveel nodig dienen te worden ondersteund, om met of zonder medewerking van partikulieren de nodige maatregelen ter bestrijding der werkloosheid en haar gevolgen te nemen,

gaat over tot de orde van de dag.”

Door te stemmen over deze motie zal de Kamer zich alleen uitspreken over de ogenblikkelijke nood en over de Regeringsplicht, om die te helpen lenigen.

De minister verklaarde deze motie even onaanneemelijk als de eerste.

Op 21 Oktober had de stemming plaats. Zij verkreeg, behalve die der s. d., alleen de stemmen van de heren Thomson, De Klerk en Nolting. De motie-Treub in hare gewijzigde vorm werd daarop zonder stemming aangenomen. De minister had nogmaals verzekerd, dat alle leiding in handen van partikulieren moet blijven, zodat zelfs de grootste konservatieven geen gevaar meer zagen. De werklozen bleven aldus aangewezen op de hulp der bezittende klasse in de vorm van liefdadigheid.

* * *

VIII. MARINE.

Bij de wijziging van de Bevorderingswet voor officieren toonde Hugenholtz, dat er te veel hoofdofficieren zijn wegens wijziging in het materiëel. In plaats van nu de organisatie in te krimpen, geeft men deze heren brantjes aan de vaste wal! Desniettemin wordt het wetsontwerp met 55—13 stemmen aangenomen. (14 Oktober.)

* * *

Hugenholtz verklaarde bij de begroting (9 Dec.), dat hij deze met verontwaardiging gelezen had. Er is f 10.000.000 te kort; op alle hoofdstukken wordt bezuinigd, maar de militaire uitgaven van Marine gaan f 1.200.000 omhoog en de minister vraagt f 4.200.000 voor nieuwe aanbouw. Verder f 4.500.000 voor de verwapening der drie „Kortenaers” en naast de grote schepen klein materiëel. Die „Kortenaers” hebben nog maar 5 jaar te leven!

Op 't gebied der onderzeeboten moet de minister ook al een nieuwe hebben; en dan moeten nu de eerste twee van 6 torpedojagers voor Indië gebouwd worden.

Een vast plan is er helemaal niet en iedere minister doet het weer anders. 't Enige, wat doorgaat, is het weggoeien van geld. De laatste begroting van min. Ellis was f 16.7 miljoen; die van Stuart f 17.6 miljoen; nu is Wentholt aan 't fabelachtige bedrag van f 19.7 miljoen gekomen.

En nog is onze hele vloot verouderd; de „Evertsen” b.v. is na de stranding bij IJmuiden bijna 3 jaar in reparatie geweest! De pantserdekschepen konden nooit snel varen. En

het bedrag, dat al deze schepen aan onderhoud kosten, is ongelofelijk; alleen de dode schepen, die toch geen dienst meer doen, kostten in 1906 aan onderhoud f1.633.781, met de bemanning mee meer dan f4.000.000. En als er oorlog kwam, dan zouden wij van al die schepen niet meer hebben dan 2 pantserschepen, 4 torpedoboten en 1 onderzeeër.

Wat het personeel betreft, de nieuwe salarisregeling is een teleurstelling.

Spreker komt op tegen het geweld, dat nog altijd aan de politieke overtuiging van veel matrozen wordt aangedaan; zij mochten de Haagse kiesrechtmeeting niet bezoeken; zij mogen noch „Het Anker”, noch socialistische bladen lezen.

Aan de bezwaren tegen de kinderwerving is eindelijk gehoor gegeven; spreker kan nu zijn motie daaromtrent intrekken. De Matrozenbond heeft in dit opzicht dus weer gelijk gekregen. Maar waarom dan nog altijd zo scherp opgetreden tegen die Bond? Waarom nu het verbod, om de Bondsmarinegebouwen te bezoeken, niet opgeheven?

Na de redevoering van de minister, die met grappen kwam in plaats van met argumenten, verklaarde Troelstra, dat de s. d. zouden stemmen tegen de voorgestelde 10 opsenten op de Bedrijfs- en de Vermogensbelasting, die toch maar moeten dienen voor de verwapening der Kortenaers en dergelijke. (11 Dec.)

Hugenholtz beantwoordde de verschillende sprekers; hij stelt de Kamer, die sedert 1897 alles heeft toegestaan, wat de ministers vroegen, mee verantwoordelijk voor de ontredderde toestand.

Hij wijst op de zware straffen aan boord. De marine, die niets waard is tegen een buitenlandse vijand, speelt branje bij werkstakingen als die te Rotterdam; het is eenvoudig een geweldig klassewapen. Op de belangen der minderen bij de Marine wordt niet gelet; — de zedelijkheid denkt men, opgezag van de heren hier, die er het monopolie van menen te bezitten, te bevorderen door het inhouden van nachtpermisatie en zulke maatregelen. Spreker ontken niet, dat er onzedelijke toestanden bestaan, maar die zijn 't gevolg van 't maatschappelijk stelsel en worden op deze wijze niet weggenomen.

De verwapening der Kortenaers wordt aangenomen met 48 tegen 42 stemmen; de torpedojagers met 51 tegen 36 stemmen; de onderzeeboot met 82 tegen 6 stemmen (alleen de socialististen).

* * *

Bij de artikelen bracht Hugenholtz een ergerlike inkwizitie aan 't licht aan 't Departement, waar ambtenaren hebben moeten opbiechten, of ze ook inlichtingen (over de salarisregeling nog wel!) gaven aan s. d. Kamerleden.

Hielsdingen verzet zich tegen het gebruiken van onbezoldigde volontairs aan het Departement; Hugenholtz vraagt beter loon voor de bakkers.

Daarop komt de gehele begroting in stemming, die aangenomen wordt met 48 tegen 25 stemmen. Bij die 48 waren weer niet minder dan 11 liberalen, die aldus hun vertrouwen schonken aan een partijgenoot, overgelopen naar de kerkelijken, en die aldus minister had kunnen blijven. (11 Dec.)

* * *

IX. FINANSIEN.

Schaper komt op tegen de verpachting van de Zalmvisserij op de grote rivieren, die uitbuiting en levensgevaar voor de arme vissers meebrengt. De Staat moest deze visserij in eigen beheer nemen.

Even verkeerde toestanden bestaan op het kroondomein in 't rentambt Hulst, waar de voorwaarden voor de pachters ook veel te ongunstig zijn. De rentmeester is daar bovendien nog tevens burgemeester en schoolopziener!

Troelstra verklaarde, dat overeenkomstig het debat van verleden jaar, de toestand voor de krommiezen te Rotterdam was verbeterd; hij dringt alsnog op verschillende verbeteringen aan. Verder komt hij op voor de partikuliere en Rijksklerken.

Op de begroting was een nieuwe post van f1500 uitgetrokken voor een predikant te Rotterdam. Op voorstel van Troelstra wordt deze post ingetrokken tot gunstiger tijd, als de Kamer gelegenheid heeft, zich in beginsel over deze zaak uit te spreken.

Ten slotte betoogt Troelstra, dat er bij de Pensioenraad nog vrij wat meer kan worden bezuinigd. (9 Des.)

* * *

Op 23 Desember kwam het voorstel, om 10 opsenten te heffen op de Bedrijfs- en de Vermogensbelasting aan de orde. Het werd aangenomen met 62 tegen 7 stemmen (de S.D. en de heren v. Doorn en v. Idsinga).

X. OORLOG.

De liberale minister Van Rappard had een deel van 't blijvend gedeelte naar huis gestuurd, zodat sedert Desember 1907 de kazernes niet helemaal vol meer waren. Dat was de aanleiding geweest, om de oorlogsbegroting te verwerpen, voor de kerkelijke leden. Het nieuwe kerkelijke bewind gevoelde zich nu verplicht, om als eerste maatregel voor te stellen, de kazernes weer te vullen en riep daartoe vrijwilligers op van f120 de man. Ter Laan deed opmerken, dat daar ook om een andere reden haast bij was; als men daar één winter over heen liet gaan, dan zou al te duidelijk blijken, dat de dienst dit overtoollige volk in de kazernes niet eiste. (24 Maart.)

Hij noemde het bespottelijk, dat deze 2200 man zouden moeten opkomen, omdat „het vaderland in gevaar is”.

Scherp kwam hij er tegen op, dat de milisiens, die niet „vrijwillig” zich aanmeldden, zouden worden opgeroepen. Aldus was dit wetsvoorstel terecht een „dwangwet” genoemd, te meer omdat de bemiddelde zich ook van deze dienst afkopen kon.

Spreker verzet zich tegen een geheime behandeling van het voorstel; zolang de liberale minister er nog was, traden de kerkelijke leden op als beschermers van de milisiens; laten zij nu maar eens openlijk zeggen, waarom diezelfde milisiens nu in eens wel dienen moeten. En openlijk ook behoort men deze verzwarende lasten van bijna een half miljoen verdedigen, die al weer het gevolg is van de instelling van 't blijvend gedeelte, door onze partijgenoten in 1901 zo heftig bestreden.

Toch werd tot het comité-generaal besloten, en het eind van het lied was, dat de geldverspilling aangenomen werd met 54—41 stemmen. Deze politieke zet tegen de vorige, liberale, regering werd bekrachtigd door 6 oud-liberalen. (26 Maart.)

Ook in de Ie Kamer, die in een paar dagen met dit ontwerp gereed was, stemden 4 liberalen vóór. (31 Maart.)

* * *

En op 2 na stemden alle liberalen vóór de eerste oorlogsbegroting van de kerkelijke regering. Deze beliep voor 't eerst de ontzaglijke som van 28½ miljoen gulden, het gevolg van stijging onder de ministers Bergansius, Staal, Van Rappard en nu weer Sabron.

Ter Laan wees op het reactionair streven van deze nieuwe minister: de f120-mannen; de verlenging der herhalingsoefeningen in 1908; de versterking van 't blijvend gedeelte; de uitbreiding van 't aantal generaals; de weigering van inperking van de eerste oefentijd; de vele en zware straffen; de instelling van de Raad van Defensie; de opvoering der uitgaven tegenover de weigering van een Bezuinigingskommissie. Spreker toont aan dat de Raad van Defensie een uitvindig is van de heer Lohman, die daardoor „Oorlog” buiten de politiek hoopt te brengen. Hij bestaat uit hoge militairen voor 't merendeel; dezen zullen de uitgaven opdrijven; de minister zal zich op hun advies beroepen en menig kamerlid evenzeer. De sociaal-demokraten willen juist het omgekeerde: het volk zelf moet oordelen over zijn grote belangen.

Spreker handhaaft de eisen: verkorting van dienst; afschaffing van 't blijvend gedeelte, van alle voorrechten der meergegoeden en van de militaire rechtspleging en bezuiniging. (26 Juni.)

In zijn repliek op 2 Juli wees hij er op, dat er bij de debaters van rechts in 't geheel niet en van links zo goed als niet over de hoofdzaak: bezuiniging, was gesproken, terwijl toch minister Sabron nog verdere stijging der oorlogsbegroting voorstelde als de natuurlijkste zaak van de wereld. Tegenover deze minister verklaarde spreker, dat het niet aangaat met de verkorting van de eerste oefening te wachten tot de lichamelijke opvoeding der jeugd beter resultaten heeft gebracht.

Bij de voorbeelden, door de heer Thomson genoemd, van rechteloosheid in het leger, voegt hij nieuwe en ten slotte eist hij ook voor sociaal-demokraten en anderen vrijheid van lektuur en gelijke rechten in de kazerne.

Helsdingen kwam op voor betere bezoldiging en behandeling der muzikanten (26 Juni); Ter Laan tegen het geven van gymnastiek-onderwijs op de scholen door militairen. (2 Juli.)

Ter Laan kwam op tegen het K. B. van 9 Maart, waarin eenvoudig, ondanks de aangenomen begroting, de herhalingsoefeningen voor 1908 werden verlengd. De begrotingspost daarvoor was niet verhoogd en de Kamer werd er aldus buiten gehouden. Toch werd het ingediende amendement met 55 tegen 27 stemmen verworpen.

Verder bepleitte Ter Laan lotsverbetering voor de hoefsmeden en andere militaire werklieden; kwam hij op tegen willekeur bij de toekenning der schadevergoedingen aan milisiens en Landweermannen, en vroeg hij vergoeding van reiskosten voor degenen, die ten onrechte worden opgeroepen of die worden afgekeurd.

* * *

Het eerste, wat de nieuwe Regering te doen had, was een poging om de kwestie van het blijvend gedeelte tot oplossing te brengen. Voorgesteld werd nu, om de 4 maanden te brengen op twee. Dit werd, in afkorting, door de fractie aanvaard; wij mochten de verkorting van de dienst met 2 maanden en de ruim 4 ton bezuiniging niet

weigeren. Wat geboden werd, was immers juist aan onze eigen aksie te danken: 10000 man zullen nu twee maanden korter dienen.

Maar tevens werd bij deze gelegenheid nogmaals een poging aangewend om van 't gehele blijvend gedeelte af te komen; het daartoe strekkende amendement werd verworpen met 54—25 stemmen.

De bepaling van de 2 maanden verkorting, eerst alleen een ministeriële belofte, werd in de wet opgenomen. Ondanks deze verkorting van dienst werd het w. o. door de heer Marchant namens de v. d. bestreden, die daarbij gelegenheid vond om tegenspraak te ontdekken tusschen de redaksie van „Het Volk” en de Kamerfraksie der s. d. Schaper wees hem op zijn eigen besluiteloze houding en op de omstandigheid, dat bij de gewichtigste stemmingen de heren v. d. in twee gelijke helften uiteenvallen.

Ter Laan diende een amendement in, om de nakomers niet nog tot in het volgende jaar op te roepen; het werd verworpen met 38—37 stemmen; van de linkerzijde stemde alleen de heer Reijne tegen.

Een ander amendement, om te beletten dat de Regering tegen de wet in ieder jaar de milisiens 14 dagen te lang houdt, werd afgewezen met 40—33 stemmen.

Een vierde amendement, om, nu het blijvend gedeelte niet wordt afgeschaft, althans de nummering daarvoor niet langer toe te staan, gaat naar de kelder met 51—28 stemmen.

Daarop volgt de poging, om de derde herhalingsoefening bij de wet afgeschaft te verkrijgen. De Regering had al enigszins toegegeven en plaatste in de wet een gezamenlike duur van 9—12 weken, maar hield vast aan de drie oefeningen; Ter Laan stelde daartegenover hoogstens 8 weken in 2 keer; Dit wordt, behalve door de Regering, ook door de heer Thomson bestreden en valt met 58—23 stemmen. (23 Oktober.)

Door deze reeks van amendementen had de s. d. fraksie blijk gegeven van haar ernst, om reeds aanstonds tot verdere verkorting van dienst, verbetering van toestanden en bezuiniging over te gaan.

Er was nu niet meer te verkrijgen dan de verkorting met twee maanden van de dienst van 't blijvend gedeelte, dat is in de praktijk evenveel als minister Van Rappard had bedoeld, die de tijdsduur op 4 maanden liet, doch 't aantal milisiens op de helft bracht. Het wetsontwerp werd aangenomen met 62—12 stemmen. De tegenstemmers waren de liberalen Plate, Thomson, Verhey, Eland en alle aanwezige v. d. — (23 Oktober.)

* * *

Op 14 Desember begon de behandeling van de begroting voor 1909. Ter Laan erkent, dat de minister een verkorting van diensttijd met afschaffing van 1 herhalings- en 1 L.W. oefening in uitzicht stelt, maar het is, om de lasten op het volk nog zwaarder te kunnen maken; de heer Sabron zal komen met een jaarlijkse lichte van 22000 man in plaats van de 17500 man nu! En dan denkt hij ook nog als een echte militarist aan de Landstorm.

Intussen is die verkorting van diensttijd en die vermindering van oefening de krachtigste rechtvaardiging van 't socialisties verzet sedert 1901.

De meerdere uitgaven tengevolge van dit plan — dat ook minister Staal reeds liet doorschemeren — zullen minstens f2000000 bedragen. En dan wil hij nog de vergoedingen aan de kostwinners weer intrekken! Dat is buitengewoon reaktionair, evenals zijn voornemen, om meer vrijwilligers te lokken door verhoogde premies. Ook de 4-maanders gaan weer uit de wet.

XI. RIJKSWERKLIEDEN.

Tegenover deze verzwaren houden wij vast en aan bezuiniging en aan verkorting van de eerste oefentijd en aan de afschaffing van 't blijvend gedeelte.

Verder komt spreker op tegen de overdreven eisen, ook dit jaar weer aan de milisiens gesteld; tegen de onredelijke straffen, ook nu weer uitgedeeld en tegen de bevoorrechtiging van milisiens uit de bezittende klasse, o. a. blijkende uit de behandeling van een zoon van een der leden van de Staten van Friesland.

Opnieuw dringt spreker op verschillende verbeteringen aan, o. a. op intrekking van de nieuwe bepaling omtrent de nakomers.

Het steeds stijgende eindsijfer der begroting, in 1901 f 21.000.000, met de plannen van Sabron weldra over de 30.000.000, om niet eens te gewagen van de onzinnige voornemens omtrent de kustverdediging, maakt het nodig, dat de kiezers zich duidelijk uitspreken vóór vermindering van lasten. (14 Des.)

Bij zijn repliek (14 Des.) komt spreker op tegen de politiek van de heren Marchant en Thomson, die verkorting van dienst niet aanvaardden, zonder dat eerst aan hun andere eisen wordt voldaan, en voor de vereniging van onderofficieren „Ons Belang”, die door den minister op onwaardige wijze aangevallen was.

En naar aanleiding van de verwijten van liberalen aan de kerkelijken en omgekeerd: de pot verwijt de ketel, dat hij zwart is, en allebei hebben gelijk.

* * *

Na de wijziging van de Militiewet deed de fractie een poging, om de derde herhalingsoefening ook reeds voor 1909 te schrappen, temeer daar het nu de lichte 1902 geldt, die in het stakingsjaar al vast voor niets 3 maanden heeft overgediend. Het amendement werd verworpen met 58—23 stemmen. (16 Des.)

Helsdingen verdedigde de wens der Rijkskleermakers en der sergeant-vuurwerkers aan de Hembrug, Ter Laan die der hoefsmeden en der marechaussee, welk gehele korps hij liever volledig wilde overbrengen bij Justitie.

Ter Laan kwam op tegen de uitgave van twee miljoen gulden voor de overbrenging van de huzaren van Limburg naar Brabant en voor 't bouwen van nieuwe infanteriekazernes in Limburg. Het amendement verkreeg behalve van de 5 S.D., alleen de stemmen van de heren Thomson en Reijne. (16 Des.)

Daarop was Van Kol aan het woord tegen de vestingbegroting en vóór het s.d. amendement, om daarop f 270.000 te schrappen. Hij noemde tal van dwaasheden op, aan de stelling Amsterdam verbonden, en herinnerde er aan, hoe de kerkelijke heren voor een deel het stellingfonds bestreden hadden, toen 't van de Liberale Regering voorgesteld werd.

Ook dit amendement werd verworpen: 45 stemmen tegen, 21 voor. Daarop ging de gehele begroting van Oorlog met 48—17 stemmen onder de hamer door. (16 Desember).

Toen kwam nog een rekening van f 16.600, aangeboden door de gemeente Rotterdam, die militairen gevraagd had tijdens de werkstaking van 1907. Ter Laan kwam tegen deze post op; het gebeurt maar al te vaak, dat de politie eerst de stakers bemoeit en woedend maakt en dan heet het, dat de orde en de rust verstoord zijn, zoodat er soldaten moeten komen.

* * *

Op 27 Mei kwam de afzonderlike bespreking van de toestand der Rijkswerklieden, naar aanleiding van de motie door Troelstra en verschillende andere leden in Desember 1906 ingediend. In die 17 maanden had de Regering niets gedaan, doch nu, juist één week vóór de behandeling, was er plotseling een Staatskommissie ingesteld. Helsdingen wees daarop, doch het was voor hem geen reden, om niet te zeggen wat hij te zeggen had, vooral over de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug. Hij drong aan op verbetering van het loon en op opruiming van een groepsvertegenwoordiging, die de vakvereniging in de weg staat. Spreker toonde aan, dat die hele groepsvertegenwoordiging niets anders is dan één groot paskwil en eiste medezeggenschap der arbeiders bij de vaststelling der arbeidsvoorwaarden. Hij kwam er tegen op, dat er weer geen enkele werkmán in de Staatskommissie benoemd was; bewees, dat de lonen zeer onvoldoende waren; vroeg de invoering van de 8-urendag, die in de Engelse marinewerkplaatsen reeds in 1894 is ingevoerd en tekende verzet aan tegen de wijze, waarop men de arbeiders met het horloge in de hand voortjakkert.

Verder wenste hij vervoer naar en van het werk; bepalingen voor ziekte en verlof; weduwen- en wezenpensioen; afschaffing van boeten en andere zware straffen, die welig bloeien onder de militaire tucht, waarbij de rechtstoestand geheel ongeregeld is. Dan verzette hij zich krachtig tegen het aannemen van jongens, die later zonder meer op straat gezet worden, zonder een vak te hebben geleerd.

Er is een nieuwe loonregeling ingevoerd, waardoor zeer velen achteruit gegaan zijn! En nog steeds wordt door het duivelstoelersstelsel bedreigd met verlaging der tarieven.

De ministers waren zeer weinig toeschietelik, doch door de instelling der Staatskommissie bleek het onmogelik, een goed slot te geven aan deze besprekingen. Dáárvoor bewees dus de spiksplinternieuwe kommissie van hoge omes al vast haar diensten!

* * *

XII. WATERSTAAT.

Het wetsontwerp „tot verzekering van de goede staat der voorname rivieren en stromen des Rijks” werd door Van Kol verdedigd; ten behoeve van het grote algemeen belang moeten de partikuliere belangen der aanzwellende eigenaren wijken. (12 Juni).

* * *

Bij de begroting vroeg Van Kol een algemeen plan voor de verbetering van de kanalen in Nederland. Ook wenst hij de aanleg van een zijtak van 't kanaal van Almelo—Nordhorn naar Enschede, Oldenzaal en Enschede. Hugenholtz vraagt verbetering van de Linde en subsidie voor 't waterschap Havelten. Helsdingen brengt de oeverafslag van 't kanaal van Harlingen naar Leeuwarden ter sprake. (16 December).

Ter Laan verdedigt de belangen van de lagere beambten bij de wegen en kanalen. (17 Dec.)

Schaper komt op voor de haven te Deltzijl en dringt aan op de bespoediging der kanalisatie van Westerwolde (18 Dec.)

* * *

XIII. SPOORWEGEN.

Op 1 April kwam weer eens de oude geschiedenis van het Rijnspoorwegpersoneel in de Kamer. Ter Laan kwam op voor de belangen van de 193 man, die er nu nog zijn, welke sedert 1890 steeds in hun belangen benadeeld zijn.

Op dezelfde dag behandelde Helsdingen de arbeidsvoorwaarden aan de „Ned. Tramwegmaatschappij”, d. z. de Friese tramlijnen, naar aanleiding van het voorstel tot aanleg der Drents-Friese lijnen. Hij droug aan op beter bezoldiging en bevordering, beter pensioen en een scheidsgerecht.

Hugenholtz besprak de aanleg der nieuwe lijnen. Hij noemde het verzet van Besuijen in de Staten van Friesland tegen een gift van f325.000 aan de Nederl. Tramwegmaatschappij volkomen gerechtvaardigd: daar betrof het de oude maatschappij, met haar slecht financieel beheer. Hier echter geldt het een nieuw net, dat er anders niet komen zal en dat voor de betrokken streek onontbeerlijk is.

Het ontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen op 2 April. — De beslissing was moeilijk geweest voor de fraksie, omdat door de Regering de nieuwe lijnen waren vastgekoppeld aan de oude Maatschappij, die onverdiend en van de provincie en van het Rijk krachtig geldelijk werd gesteund. Daar er evenwel ook niet de minste kans was op Staatsexploitatie van de nieuwe Drents-Friese lijnen, besloot de Kamerklub ten slotte, haar stem aan het voorstel te geven, daar zij het niet op haar verantwoording nemen kon, dat een ganse, arme streek nog langer van moderne verkeersmiddelen verstoken bleef.

* *

De belangrijkste zaken, die in de loop van het jaar aan de orde kwamen, werden niet door de Regering, doch van uit de Kamer op de agenda gebracht. Daaronder behoorde de werkloosheid en ook de motie-Bos tot

Staats-exploitatie van Spoorwegen.

Deze werd krachtig door Schaper verdedigd. (21 Mei). Hij toonde aan, dat bij de spoorwegovereenkomsten steeds de kapitalistische ondernemingen bevoordeeld worden op kosten der gemeenschap. De Staat heeft niet eens macht genoeg, om te zorgen voor een behoorlijke behandeling van 't personeel en voor een goed geregelde dienst. En de particuliere maatschappijen houden niet alleen haar eigen volk onder de duim, doch kiezen zelfs bij stakingen partij voor de werkgevers, zoals spreker met een kras voorbeeld van de S. S. aantoonde.

Het in ons land gevolgde stelsel van twee grote maatschappijen betekent bovendien krachtverspilling en geldvermorsing.

Vervolgens ontzenuwde Schaper de bezwaren der tegenstanders. De bureaucratie is bij de spoorwegen erger dan bij de Posterijen. Natuurlijk zal de staatsexploitatie alleen goed gaan, als er een behoorlijke zelfstandigheid gewaarborgd is, maar die is aan de Posterijen ook.

In 't buitenland gaat het met staatsexploitatie beter dan hier er zonder; in andere landen minstens even goed. Met de staatsexploitatie heeft men tevens de gelegenheid, achterlijke streken tot ontwikkeling te brengen.

Ten slotte herinnert spreker aan de staking van 1903. Toen heeft men het personeel rechteloos gemaakt; men heeft het de nadelen opgedrongen van het ambtenaarschap. Nu is de tweede helft aan de orde: onder deze omstandigheden behoren de spoormannen ook de voordelen van de staats-

ambtenaren te genieten. Nog altijd is de regeling van de dienst- en rusttijden onbevredigend; de Regering staat machteloos tegenover de directeur-generaal, om de salarissen te verbeteren. Laat men zich toch niet voorstellen, dat een tweede staking onmogelijk is!

Tot de staatsexploitatie moet het toch komen; die is niet tegen te houden. En het is in het algemeen belang, dat het er zo spoedig mogelijk toe komt.

In zijn repliek op 26 Mei toonde Schaper tegenover verschillende sprekers opnieuw aan, met welk een minachting er ook sedert 1903 is omgesprongen met de rechten van het personeel. Hij wees er op, dat ook in 't buitenland staking van 't personeel aan een staatspoorweg nog nooit is voorgekomen. In 't bijzonder richtte spreker zich tegen de heer Lohman, die tegenover het spoorwegpersoneel woordbreuk gepleegd heeft.

Bij de mededeling van de heer Treub, dat de „Nieuwe Courant” vier jaar lang f7000 zou ontvangen van de „Vereniging van Werkgevers”, voegde de spreker de zijne, dat hetzelfde kapitalistenblad eveneens sommen ontving van Indise suikerfabrikanten. Dit blad nu is een der grootste voorstanders van particuliere exploitatie en verwijt aan ons, dat wij de klassenstrijd voeren!

Tegenover minister Bevers, die beweerd had, dat de toestand van 't personeel „nu behoorlijk in orde was”, bewees Schaper met de stukken het tegendeel.

De motie-Bos werd verworpen met 46—39 stemmen, omdat 15 liberalen tegenstemden. Vóórstemden 6 katolieken. Wellicht was dit aantal groter geweest, indien niet de heer Nolens zijn voorstel had ingediend, om de hele zaak nog eens door een Staatskommissie te doen onderzoeken. Dit voorstel werd nu met 72—13 stemmen aangenomen.

* *

De spoorwegen maakten opnieuw een belangrijk onderdeel van het debat uit bij de begroting. Het eerst sprak Schaper tegen de wijze, waarop de voorzitter van de nieuwe Staatskommissie, de oud-minister De Marez Oyens, de werkzaamheden dier commissie heeft geopend.

Naar aanleiding van de nieuw in te voeren tarieven bepleit spr. het behoud der vakantiekaarten en bij afschaffing der retours goedkopere enkele reizen.

Troelstra behandelde daarop de belangen van het spoorwegpersoneel. Die van het tramwegpersoneel liet hij terzijde, omdat daarnaar een enquête ingesteld wordt.

gevraagd is, of de betere regeling van dienst- en rusttijden enz. niet zulk een zware last betekent, dat de maatschappijen die niet dragen kunnen. Spr. komt met nadruk tegen alle twijfel hieromtrent op. Kan dat niet worden betaald, dan is naasting de uitweg. In 1903 is een goede regeling beloofd; daarmee uit. De minister echter meent, dat met het K. B. van 1905 de zaak in orde is. De heer Talma echter noemde dat K. B., vergeleken bij 1899, een stap achteruit!

Spreker gaat nu de gevallen na, waarin het K. B. van 1905 minder is dan dat van 1899. En daarbij komen dan nog de „onthefingen”, die 't personeel zich wel moet laten welgevallen. De perken van de dienstdag zijn veel en veel te veel uitgezet; op menige post is ook geen tijd genoeg, om zijn middagmaal te gebruiken.

Wat de rechtstoestand betreft, er is groter ouzekerheid van bevordering en groter willekeur. En het blijkt, dat de groepsvertegenwoordiging de

vakvereniging niet vervangen kan. De houding vooral der H. S. M. tegenover de vakvereniging blijft echter onverantwoordelijk; zij heeft niets geleerd en alles vergeten. Zij zendt de brieven ongeopend terug; men volgt een taktiek, nog botter dan die, welke leidde tot de staking van 1903; het is de taak van de minister, om voor een beter verhouding te zorgen, in 't belang van 't gehele land!

Bij repliek moest spreker konstateren, dat de minister, de heer Bevers, veel beter de belangen der direksies, dan zijn plichten jegens het personeel beseft. Zelfs over de niet-beantwoording van de brief der Ned. Vereniging gleed hij heen; hij nam het kleinst mogelijke standpunt in. Hij schijnt te denken, dat hij zijn tijd nog wel uitzit. Na hem kon de zondvloed komen!

* * *

Verder vroeg Schaper beter aansluiting van de treinen in 't Noorden; een schooltrein op de lijn Groningen-Delfzijl-Rodeschool, en een halte te Glanerbrug. Met de heer Schokking wilde hij wel beperking van de Zondagsdienst, doch alleen van die treinen, waar zeer weinig publiek meegaat, zoodat het verkeer niet belemmerd wordt.

Ter Laan hield nog eens een pleitrede voor de stoomtram Groningen-Slochteren-Appingedam en behandelde verder verbeteringen op verschillende plaatsen in Groningen en te 's-Gravenhage.

* * *

XIV. POSTERLIJEN.

Bij de voorgestelde verbeteringen in de Postwet (gedeeltelijk nog voorstellen van ons medelid Tak), kwam Helsdingen er voor op, dat losse Zondagsbladen, zoals de „Notenkraker”, kunnen worden verzonden als bijvoegsel van de krant.

* * *

Bij de begroting (21 Des.) was Helsdingen opnieuw de woordvoerder der fraksie. Hij beoogt, dat aan de directeur-generaal een grote mate van zelfstandigheid toekomt, maar dat de minister verantwoordelijk blijft voor de zorg voor de ambtenaren. En dan ontbreekt er veel aan het beleid.

De kommiezen zijn altijd bevoordeeld tegenover de klerken; 't gevolg is een zeer slechte verstandhouding tussen deze ambtenaren. Een reorganisatie van de dienst zal de positie der klerken moeten verbeteren, zo ook die der assistenten, die eveneens bij 't administratief personeel horen. Verder die van 't bestellend personeel, met afschaffing van 't foonstelsel en vergoeding voor schoeisel. Dan die der postkondukteurs en der bureelambtenaren, der instrumentmakers en hulplegrafisten.

* * *

XV. LANDBOUW, NIJVERHEID & HANDEL.

De Kamergroep stemde tegen het voorstel van de Regering, om 4 ton uit de Nederlandse en nog 2 uit de Indise schatkist beschikbaar te stellen voor de Brusselse Wereldtentoonstelling als subsidie voor Nederlandse ondernemers. Het ontwerp werd verworpen met 44—28 stemmen op 13 Oktober. Maar bij de Indise begroting kwam men er van Kerkelijke zijde op terug; alleen zou het nu „maar” 2 ton zijn voor Nederland en 1¼ voor Indië. Schaper verzette zich ertegen, maar zijn amendement werd verworpen met 42—24 stemmen. (13 Nov.) Dit betrof de post voor Indië; de eigenlike stemming over 't voorstel had plaats bij de begroting van Landbouw waar de heer Talma nu zijn verminderde

bijdrage verdedigde, ofschoon het eerst had geheten, dat er van de 4 ton geen sent af kon. Van Kol betwijfelde het nut der tentoonstelling voor Nederland en voor Indië mag zeker geen f 125000 op deze wijze besteed worden. De post werd aangenomen met 59—18 stemmen; o. a. waren nu alle A. R. vóór de Brusselse kermis bekeerd.

* * *

De wet op de uitvoerkeuring van vlees werd in beginsel door Ter Laan verdedigd, die er echter op aandrong, de nieuwe maatregelen zo in te voeren, dat ook de kleinere export-slagerijen er aan kunnen voldoen. Hugenholtz drong op Rijkshulp aan voor gemeenten, die een eigen slachthuis wensden te bouwen.

* * *

Bij de begroting (18 Dec.) wees Helsdingen op de benoeming van Mr. van Emden, gepensioneerd ambtenaar uit Suriname, tot waarnemend Raad-Adviseur bij de afdeling „Arbeidersverzekering”. Deze heer blijft „waarnemend”, omdat hij anders een groot deel van zijn goed pensioen moet laten vallen. Van Kol vroeg welk belang de inboorlingen van Suriname hadden bij de tegenwoordige werkzaamheden van de heer Van Emden. Deze begrotingspost wordt echter aangenomen met 62—4 stemmen, die der s. d.

Helsdingen dringt op spoed aan met de werkzaamheden der Jachtwetkommissie en op ruimer verlenen van vergunningen, om schadelijk gedierte (konijnen) te schieten.

* * *

Bij de post subsidie aan de Boerenleenbanken stemt de fraksie tegen, behalve Van Kol. (22 Dec.)

Hugenholtz bepleit verbeteringen in de veearts-nijkundige dienst; Ter Laan komt er tegen op, dat de Heidemaatschappij mensen in dienst neemt, die voor hun kinderen gebruik moeten maken van de zes weken landbouwverlof.

Schaper vraagt een enquête aan naar de toestand der zeevissers en naar die der zalmvissers; de minister doet een toezegging. (22 Des.)

* * *

ARBEID.

Schaper zal nu niet diep ingaan op de zaak der arbeidersbescherming, daar de nieuwe directeur-generaal pas is opgetreden. Spreker verwacht, dat de K. B. omtrent de veiligheid zullen herzien worden; dringt aan op voorbehoedende maatregelen tegen tuberculose op blekerijen en wasserijen, op spoed met de afschaffing van bakkersnachtarbeid, opdat altans deze zaak in orde is vóór Juni 1909.

De commissie van rapporteurs had een amendement voorgesteld, om de Regeringsvoorstellen tot reorganisatie der Arbeidsinspeksie uit te stellen. Schaper had ook wel bezwaren, maar tegen dit uitstel kwam hij krachtig op; men moet toch weten, of men de zaak wil of niet en uitstel is hier niet te verdedigen. Het werd echter aangenomen met 32—23 stemmen.

Helsdingen geeft een kijkje op het steenhouderswerk aan... de koninklijke stallen op Het Loo, waar de arbeidsduur te lang, het loon (in stukwerk) te laag en de veiligheidsmaatregelen onvoldoende waren. (22 Des.)

* * *

ARBEIDERSPENSIOEN.

Schaper wijst met groot genoegen op de kentering in de meningen over het Staatspensioen. Deze

bleek uit de redevoering van de heer Goeman Borgesius bij de Algemene Beschouwingen en bij menig ander. Maar er moet veel meer gebeuren. De heer Treub b.v. heeft een stelsel ontworpen, waarbij al degenen uitgesloten worden, die ouder zijn dan 45 jaar!

Spreeker vraagt aan de minister, of deze zorgen wil, dat de ouden nog enige rustige jaren krijgen. Hij schijnt nog vast te houden aan de ouderdomsverzekering, om de zelfwerkzaamheid te prikkelen. Dat is een heel mooi woord, maar de ziekte- en werklozenverzekering zijn prikkels genoeg. Spr. verwijst tegenover die verzekering naar het Deense en Engelse stelsel, dat pensioen geeft zonder dat het armenzorg is.

Het is onmogelijk, dat de arbeider zijn leven lang een premie betaalt; men hoeft maar aan werkloosheid en ziekte, aan de losse arbeiders te denken. En het geld komt er wel, even goed als in Denemarken, Nieuw-Zeeland en Engeland. Onze Staatsinkomsten zijn in 14 jaar tijd met 50 miljoen gestegen; men had het al lang kunnen hebben!

Daar komt nog iets bij. Als het allemaal met verzekering moet, dan kan het nog wel 15 of 20 jaar duren!

Wij staan nu op een tweesprong. Het volk voelt zich aangetrokken tot het Staatspensioen, de minister kan zich nu nog bedenken. Spreker doet een beroep op Patrimonium en de R. K. Volksbond.

Laat men toch niet vervallen in de fout, om van het ouderdomspensioen een onderdeel te maken van de invaliditeitsverzekering! De invaliditeit houdt verband met het bedrijf, maar op 60-jarige leeftijd moet iedere arbeider pensioen krijgen. Daarom hebben wij de verzekering steeds afgekeurd, die van Lely zo goed als die van Kuyper en van Veegens.

De heren Borgesius en Drucker hebben nu verzekerd, dat zij geen bepaalde voorkeur hebben voor een stelsel; welnu, dat hebben de arbeiders wel! Als de liberalen en de v.d. werkelijk wat willen, dan moeten zij ten spoedigste hun program veranderen: de partijen moeten kleur bekennen.

* * *

De heer Treub had beweerd, dat een rede over arbeiderspensioen alleen propagandistische waarde had.

Schaper antwoordde, dat het juist nu de tijd was om nog invloed uit te oefenen; als er eenmaal weer een ontwerp voor ons ligt, is het te laat! Elf jaar zijn er op die manier al weg, wij zijn weer net zover als in 1897. Dat is onverantwoordelijk spelen met de grootste volksbelangen.

* * *

XVI. DE 10-URENDAG.

Bij het begin van het werkjaar deed Schaper een poging, om de door de fraksie ingediende motie over de 10-urendag nog voor Pasen in behandeling te brengen. Maar de nieuwe minister van Arbeid moest tijd hebben om zich degelijk voor te bereiden.

Opnieuw deed Schaper het voorstel tot behandeling op 10 April, maar opnieuw werd de zaak uitgesteld. Nogmaals kwam hij op deze dringende kwestie terug op 16 Juni, de verwachting uitsprekende, dat de 10-uren-motie altans vóór de begroting, in het najaar, zou behandeld worden. — En op 25 September werd het nog eens beproefd.

Op 1 Oktober werd de motie werkelijk op de lijst van werkzaamheden geplaatst, achteraan, na de Brusselse Tentoonstelling en de kollektienwet b.v. en ook na de interpellatie over de werkloosheid,

die om haar dringenden aard voor moest gaan.

Van de behandeling in 't najaar 1908 kwam niet meer, maar er was verkregen, dat door de Arbeidsinspectie een onderzoek werd ingesteld naar de mogelijkheid en wenselijkheid van de 10-urendag, en de zekerheid, dat de motie in 't begin van 1909 door de Kamer in behandeling zou genomen worden.

* * *

XVII. MIJNBOW.

Reeds in Maart diende Van Kol, na overleg met de Kamerklub, zijn voorstel in, waarbij bepaald wordt, dat iedere konsessie tot ontginning van mijnen de goedkeuring nodig heeft van de Staten-Generaal, zodat het niet langer alleen van de minister afhangen zal, wie over de ontzaglijke rijkdommen van de ondergrond beschikt. Tot heden beschikt de Kroon, d. i. in werkelijkheid de minister van Landbouw, Handel en Nijverheid over de uitgifte van konsessies en minister Veegens wilde daar ook gebruik van maken.

De Kamerfraksie heeft zich steeds voor Staatsontginning verklaard, doch éér de Kamer daartoe besluit, kon het wel eens te laat wazen, n.l. wanneer alle delfstoffen door de Regering waren weggeschonken aan partikuliere ondernemingen.

Vandaar het voorstel tot medezeggenschap van de Staten-Generaal over de meer dan 2000 miljoen ton steenkool in Zuid-Limburg.

Spoedig na het Voorloopig Verslag verscheen de Memorie van Antwoord van Van Kol. Zijn voorstel luidde nu:

„Concessies tot ontginning van mijnen worden door ons niet verleend dan na goedkeuring door de Staten-Generaal.” Het kwam op 17 November in openbare behandeling, werd bestreden door de heren Jansen van Maastricht en Van Citters, die de minister geheel vrij wilden laten, en door Schaper verdedigd. Verschillende andere leden: Ruys de Beerenbronck, Lely, Nolens, Van Doorn waren meer of minder warm vóór het ontwerp gestemd, doch kwamen nu met bezwaren, waaromtrent Van Kol mocht opmerken, dat ze niet waren genoemd in het Voorloopig Verslag. Tegenover die bezwaren zette hij duidelijk zijn stelsel uiteen: De Kamer beoordeelt iedere concessie-aanvraag als een kontrakt, dat zij verwerpen, maar niet wijzigen kan. Zulke kontrakten worden aan de Staten-Generaal veel meer aangeboden, en hier, waar levensbelangen van industrie, schatkist en volk op het spel staan, zou men alles overlaten aan één man?

Dat wilde de heer Lohman ook niet; toch verklaarde hij zich tegen het voorstel-Van Kol, terwijl minister Talma zich niet uitliet. Op het einde van het debat werden nadere wijzigingen in overweging gegeven en ingrijpende amendementen voorgesteld door de heeren Nolens, Roodhuijzen, Ruijs en Van Nispen van Rheden. Op deze wijze liep het ontwerp, dat wellicht op zich zelf een meerderheid in de Kamer zou vinden, gevaar en verenigde zich ook de S. D. fraksie met het voorstel-Lohman, om het nogmaals, nu met de amendementen, in de afdelingen der Kamer te overwegen.

* * *

Op 22 December was de begroting aan de orde. Van Kol achtte het noodzakelijk arbeiders als controleurs aan te stellen voor de naleving van het mijnreglement. Hij klaagt er over, dat overtreding van dit reglement toch al zo licht gestraft wordt.

Tegen de heer Bolsius verdedigt hij de Rijksopsporingsdienst naar delfstoffen.

* * *

XVIII. DE VISSERIJWET

was het ontwerp, dat dit jaar de Kamer het langst heeft bezig gehouden. Een van de belangrijke punten daaruit was het verbod van de moordende kuilnetten in de Zuiderzee, voorgesteld door Hugenholtz en de heer Duymaer van Twist. Hugenholtz toonde aan, dat door de armzalige economische omstandigheden en de konkurrentie hoe langer hoe meer vissers gedwongen worden, met de kuil te vissen. Maar 6000 van de 7000 zien het verkeerde er van in en vragen het verbod, opdat niet langer de gehele Zuiderzee wordt uitgemoord. Doch minister Talma wou het verbod niet aan en behalve de heer Van Twist stemde niemand van de burgerlijke partijen vóór het amendement, dat maar 3 stemmen behaalde: het was op 1 Mei.

Ook het voorstel-Reyne, om na 2 jaar overgangstijd de wonderkuil te verbieden, verkreeg maar 9 stemmen.

Het eigenaardige van de Visserijwet is, dat zij zelf weinig regelt, doch een grote macht geeft aan de minister, die de wet heeft uit te voeren. Tegen deze te grote bevoegdheid trad Hugenholtz vruchteloos op. (5 Mei).

Een tweede zaak van belang bij deze wet lag in de regeling van de zoetwatervisserij. Hier trad Schaper op, die gaarne de visvangst als bedrijf steunen wilde en mee wilde werken aan de door de wet bedoelde visserijcoöperatie, met het water als gemeenschappelijk bezit. Maar krachtig kwam hij er tevens voor op, dat rekening zou gehouden worden met de volkszedes, terwijl hij een aantal plagerige voorstellen der Regeering bestreed.

Spreker stelde voor, de hengelakte weer af te schaffen en de eis te doen vervallen, dat de hengel steeds in de hand gehouden worden moet. Hij had bij deze gelegenheid af te rekenen met de vrije liberaal Tydeman, die een voorstander bleek van ongekende Staatsdwang op dit gebied. Spreker moest hem herinneren, dat deze afgevaardigde steeds verbazend tegen dezelfde Staatsdwang is, als deze ingeroepen wordt tegen het ongebreideld kapitalisme. Op 7 Mei werd zijn amendement aangenomen met 38 — 28 stemmen.

Schaper zette daarop zijn pleidooi voort, om nu ook het Rijkswater voor de hengelaars open te stellen, doch dit voorstel werd met 48 — 11 stemmen verworpen. (8 Mei). De minister trok evenwel de bepaling in, dat de hengel steeds in de hand gehouden worden moet.

Vruchteloos beproefde Hugenholtz nog het stellen van een maat voor haring in de wet op te nemen. Meer sukses had Schaper, die er met de heer Regout tegen opkwam, dat vissen zonder vergunning in andermans water gerekend worden zal als misdrijf, althans als het met één hengel gebeurt; de nieuwe wet is heel wat strenger tegen de stropers geworden, maar dit is ten minste niet meer dan een overtreding. (13 Mei).

* * *

Later in 't jaar, in November, kwam Hugenholtz nogmaals op tegen de nestvisserij met de moordkuil, naar aanleiding van het feit, dat een koöperatieve eendenfokkerij te Ilp eigen vaartuigen zou gaan uitrusten om „nest" te vangen voor eendenvoer.

* * *

XIX. DE ONGEVALLENWET.

De verhoging der ongevallenpremie voor het havenbedrijf gaf de heer Plate van Rotterdam aanleiding tot een interpellatie. (25 September.)

Bij deze gelegenheid toonde Schaper aan, dat de verhoging lang genoeg van te voren bekend was. Maar ook, dat de Rijksverzekeringsbank maar al te vaak schandelijk wordt bedrogen. Hij dringt op scherper controle aan en is overtuigd, dat de premie zeer goed door het bedrijf te dragen; is het tekort komt niet van de aggraviatie en simulatie van de zijde der werklieden. En het grote aantal ongelukken te Rotterdam ligt én aan het onge-schoolde werkvolk, dat men als onderkruipers binnenhaalt, én aan de onmenselijk lange werkdag. Ook dat ligt dus niet aan de ongevallenwet, noch aan de Rijkswet, die zo langzamerhand van alles de schuld krijgen.

Krachtig komt spreker op tegen het stelsel van het dragen van eigen risico, waarvan al het nadeel is aan de zijde der Bank en... der arbeiders.

* * *

Opnieuw kwam de Rijksverzekeringsbank aan de orde bij de begroting, op 23 Desember. Schaper wees er op, dat de minister decentralisatie, vereenvoudiging en bezuiniging wil, terwijl de ongevallenwet nu bij gedeelten herzien worden zal. Dat bewijst wel, hoe overdreven de campagne tegen de ongevallenwet was, die van de zijde der werkgevers uitging.

Wat de overweging het meest waard is, dat is de vraag, of de partikuliere risico niet uit de wet verdwijnen moet. Dat is de oorzaak van veel ellende en ook van het tekort, zoals in 't boek van Duits onweerlegbaar bewezen is.

Spreker dringt verder aan op voortgang met de landbouwverzekering en op een goede regeling bij de ziekteverzekering, die de eerste weken van de ongevallen dan zou kunnen overnemen.

* * *

Hugenholtz wilde het eksamen voor adjunkt-kommissies laten vervallen of aan ieder de gelegenheid geven, er aan deel te nemen. Holsdingen kwam op tegen het verbod aan alle agenten der Bank, om lid te worden van een Gemeenteraad. (23 Desember.)

* * *

Op Schapers aandrang kwam op 24 Des. nog aan de orde het wetsontwerp, waarbij voor de premie-aanslag splitsing van een onderneming mogelijk wordt, een middel, waardoor onduiking der loonsopgaven en te lage premiebetaling onmogelijk wordt. Spr. kreeg daarbij de verzekering, dat de uitkering der arbeiders gewaarborgd blijft.

* * *

XX. KOLONIËN.

Van Kol kwam in een vijftal „vragen" op tegen de onwaardige behandeling van de overwonnen en verbannen sultan van Atjeh, die niet eens in kennis was gesteld met de namen van zijn beschuldigers, aan wie geen verdediger werd toegevoegd, en die men als 3e klasse passagier reizen liet. (10 April.)

Op dezelfde wijze drong hij aan op bestrijding van de smokkelhandel in opium op Java en op stelselmatige beperking van het opiumverbruik. (12 Juni.)

Bij het voorstel tot naturalisatie van twee Chineezers kwam Van Kol daartegen op, omdat in China afstand van nationaliteit niet erkend wordt, zoodat bij koeliewerving, deelneming aan geheime genootschappen enz. licht internationale botsingen kunnen ontstaan. (17 Juni.)

Naar aanleiding van de zeeramp, waardoor

bij Tandjong Priok honderden menschenlevens verloren gingen, drong Van Kol aan op betere verzorgingsmaatregelen en reddingsmiddelen. Tevens kwam hij op tegen de behandeling, berriberlijders aangedaan, die uit de tinmijnen van Banka waren teruggezonden. (18 Juni.)

Op 24 Juni vroeg Van Kol een interpellatie aan over het beleid in Atjeh en over de oproerige beweging op Sumatra's Westkust.

* * *

Bij de begroting toonde Van Kol voor de zooveelste maal met nieuwe feiten aan, dat het geld der Javanen weggegooid wordt aan militaire doeleinden, terwijl zelfs aan de Volksvertegenwoordiging de nodige inlichtingen onthouden worden. Nu er te Deli eindelijk een arbeidsinspeksie is, wordt daarvan zelfs geen verslag gegeven! En als men uit nood komt met krantenberichten, dan protesteert de regeering, ook al blijkt herhaaldelijk, dat zij juist waren. (5 November.)

Daarna kwam spreker op tegen de onkristelijke denkbeelden, door de heer De Savornin Lohman ontwikkeld ter zake van het Atjeh-beleid, die aldus het moorden aldaar trachtte te vergoelijken.

De grote zaken in het debat van dit jaar waren: I. De opstand op Sumatra's Westkust en II. Het Atjeh-bewind onder gouverneur Van Daalen, beide gevolgen van het militaire stelsel van de Gouverneur-Generaal Van Heutsz. (6 Nov.)

Spreker toonde van de opstand aan, dat hij het gevolg was van onverstandige maatregelen tot doordrijving van een gehate en onrechtvaardige belasting, waarbij met vreselijke gestrengheid ook tegen een weerloze bevolking is opgetreden.

Met grote aandrang kwam Van Kol op voor een verzoenende politiek, om de geslagen wonden zo veel en zo spoedig mogelijk te helen. Hij wil wijziging der belastingordonnantie in de geest van de adat; geleidelijke toekenning van politieke rechten en eigen financieel beheer met de besteding der belastingen voor eigen behoeften. Daartoe wenste hij overleg met de hoofden der bevolking en onmiddellike afkondiging van amnestie voor de honderden die nog in de kerker zuchten.

De minister deed bevredigende beloften in dien geest.

Het debat over Atjeh bewoog zich voor een groot gedeelte om de onthulling van verschrikkelijke gruwelen door „Wekker”. Van Kol wijst er op, dat in het rapport van de legerkommandant maar zeer weinig van de door Wekker genoemde feiten worden tegengesproken. De door Van Daalen gevolgde politiek verschilt niet van die onder Van Heutsz, en de imperialistische Atjeh-oorlog wordt nog even wreed en onrechtvaardig gevoerd als altijd. De 20000 offers, alleen onder Van Heutsz gevallen, zijn daarvan het droevig bewijs. Het beleid van deze gouverneur-generaal verdient allermintst vertrouwen; de verkeerdheden op Atjeh zijn de uitvloeisels van zijn stelsel, waarbij hoge boeten en allerlei grievende bepalingen middelen zijn, om de bevolking klein te houden. 't Gevolg is een allergruwelikste guerilla, waarvan het einde niet is te zien.

Als de 400 of 500 miljoen gulden, die de Atjeh-oorlog nu reeds heeft verslonden, in 't belang der Javaanse bevolking besteed waren, dan zou het nu zo arme Java een zeer welarend land zijn!

Weer komt spreker op het onrecht, dat al deze gruwelen bedreven worden op kosten van de Javanen. Zodra Nederland zelf drie miljoen gulden per jaar moest betalen voor de Atjeh-oorlog, zou

al het geroep, om aan de Atjehers „beschaving” te brengen, oogenblikkelijk verstommen!

En wat Java zelf betreft, de inzinking duurt voort, ondanks de beweringen van het tegendeel. Daar zijn reeds streken, waar de bevolking geen grond meer bezit; op andere plaatsen heeft de grote suikernijverheid een Inlands proletariaat geschapen; arbeid van vrouwen en kinderen, die hoge uitzondering was, neemt toe en de reeds zo schandelijk lage daglonen dalen nog voortdurend. En toen heeft men bij de herziening van het belastingstelsel de zaak zo gedraaid, dat de Europeanen nu een miljoen minder betalen! Ondanks de tegenstand van klerikaal en van liberaal in deze Kamer houdt spreker vast aan de idealen, door hem steeds met overtuiging verkondigd, maar die niet zullen worden verwezenlijkt, zolang Nederland en Nederlanders voortgaan met hun uitbuiting. (10 Nov.)

Op de griffie lagen een groot aantal gegevens over het beleid van de regering in Atjeh, en mede daarop steunde het zo ongunstig oordeel van Van Kol. Het zou noodig zijn geweest, naar aanleiding van die rapporten de Kamer een uitspraak te laten doen over het regeringsbeleid; doch daar geen officieel onderzoek van die stukken voorafgegaan was, bleek dit onmogelijk en liep de zaak zonder stemming af.

Bij de behandeling der onderafdelingen drong Van Kol aan op afschaffing der knevelarijen op de partikuliere landerijen op Java; op het tot stand brengen van grote nijverheidsondernemingen voor, later door inlanders, dan wel van gouvernementswege, zooals geschied is in Japan en elders. Van Kol kwam verder op voor verbetering der Indise rechtspraak. Ten slotte klaagde hij de grote suikerfabrikanten aan, die miljoenen en miljoenen verdiend hebben, maar die de lonen hebben verlaagd, zodat ze nu f 0.25 voor een man, f 0.15 voor een vrouw en f 0.10 per dag voor een kind betalen en de bevolking — ook door misbruiken bij den huur hunner gronden, enz. — zodanig verbitteren, dat veelvuldige rietbranden het antwoord zijn. (11 Nov.)

Ter Laan kwam op voor de verbetering van het Middelbaar en het Lager Europees onderwijs en eiste, nu de subsidie voor 't bijzonder onderwijs van f 80.000 gebracht wordt op f 280.000, ook de nodige waarborgen. (11 Nov.) Van Kol kritiseert de achterstand op het gebied van het Inlands onderwijs en vraagt veel meer zeer eenvoudige dessa-scholen, alsmede onderwijs voor meisjes. (12 Nov.)

Een ander belangrijk onderwerp, waarop Van Kol kritiek oefende, is de Armenozorg, waaraan nog altijd zo goed als niets wordt gedaan. Weinig beter is het met de geneeskundige dienst, die niet verbeteren zal, eer hij uit de inlandse maatschappij zelf onder Europese leiding wordt georganiseerd.

Verder hield Van Kol een krachtig pleidooi, om eindelijk eens wat voortgang te maken met bevoelingswerken; klaagde hij over het slechte beheer der spoorwegen, en protesteerde hij tegen het te dure zout voor de Inlanders, die 15 maal de prijs moeten betalen. (13 Nov.)

Bij de afdeling Oorlog kwam Ter Laan op voor een beter behandeling der militairen beneden de rang van officier en tegen het half miljoen voor snelvuurgeschut als eerste post van in 't geheel f 2.000.000 (13 Nov.). Deze uitgave wordt aangenomen met 47—15 stemmen. (16 Nov.)

Hugenholtz is aan 't woord bij het hoofdstuk Marine voor verschillende belangen van het mindere personeel. (16 Nov.)

Van Kol protesteert er tegen, dat door het censuskiesrecht de Indo's uitgesloten zijn van het kiesrecht voor de gemeenteraden, terwijl hij verschillende maatregelen aanwijst, waardoor het plaatselijk zelfbestuur beter tot zijn recht zou komen en aan ernstige misstanden een einde zou worden gemaakt.

Bij de uitgave in Nederland dringt Ter Laan aan op groter bezuinigheid bij de koloniale reserve, voor welke een nieuwe kazerne van f600.000 is voorgesteld. Met de socialisten stemt echter alleen de heer Van Deventer tegen de post. Ter Laan komt verder op tegen de werving op jeugdige leeftijd en tegen zware en onbillike straffen.

Van Kol komt er tegen op, dat bij een plotseling voorstel der Regering, zelf zonder afdelingsonderzoek, een nieuwe belasting ingevoerd wordt op Ceram, Boeroe en verschillende kleine eilanden. Het wetsontwerpje wordt teruggenomen.

De gehele Indise begroting wordt aangenomen met 57—5 stemmen, die der socialistten alleen.

* * *

Bij de begroting van het Departement van Koloniën drong Van Kol aan op openbare aanbestedingen en op 't maken van zoveel mogelijk artikelen in Indië zelf, terwijl Ter Laan opkwam voor bepalingen omtrent loon en arbeidsduur in de bestekken en voor aanstelling van vast personeel aan 't Koloniaal Etablissement. (30 Nov.)

Op 11 Desember vestigde Van Kol de aandacht op de achterstand in strafzaken op Sumatra's Oostkust, waar sommige beklaagden meer dan 2 jaar in voorlopige hechtenis zitten en velen stierven in de kerker; daarin is nu verbetering gekomen.

En ten slotte (23 Desember) kwam hij op tegen een belangrijke af- en overschrijving op de Indise begroting. Geld, toegestaan voor inlandse onderwijs en bevoelingswerken, was ongebruikt gelaten, doch besteed voor personeel ter sekretarie en bij de spoorwegen, door de gouverneur eigenmachtig aangesteld. Het wetsontwerp werd aangenomen met 52—6 stemmen.

* * *

XXI. VERSCHILLENDE ONDERWERPEN

kwamen bovendien nog aan de orde. Zo bepleitte Ter Laan (8 April) de wederindiening van de voorstellen tot salarisregeling van de lagere ambtenaren aan de Departementen van Algemeen Bestuur. Ook behandelde hij verschillende pensioenkwesties, waarbij zich steeds de moeilijkheid voordoet, dat op de militairen en ambtenaren de last rust om te bewijzen, dat zij in en door de dienst hun ongeluk hebben gekregen.

Voorts de zaak-Alberts, een vrijwilliger uit Utrecht, die tweemaal werd gestraft voor hetzelfde feit en met wiens „strafreden” was geknoeid. Ter Laan kwam op voor betere behandeling der mindere militairen en tegen de kinderverwring. (9 April). Ten slotte enkele gevallen van te karige vergoeding bij opkomst als [militairen] voor eerste of voor herhalingsoefening.

Helsdingen verdedigde de belangen van de rijks-werkman Rotteveel, die met een te laag pensioen onrechtvaardig was afgescheept.

Schaper vroeg aan minister Heemskerk, waarom deze de Zaandamse belastingverordening vernietigd had, waarin nu eens een billike en rechtvaardige aftrek voorkwam voor 't noodzakelijk levensonderhoud en voor de kinderen. 't Bleek, dat de verordening juist om „te grote” aftrek vernietigd was! (1 Mei).

Naar aanleiding van de verhoogde subsidie aan de Stoomvaartmaatschappijen voor het vervoer der post tussen Nederland en Indië, bestreed Van Kol de bevoordeling van enkele bepaalde grote ondernemers met Staatsgeld. (19 Mei).

Toen de beslissing over de verkiezing van Dr. v. d. Brink als raadslid van Breda wat al te lang uitbleef, drong Van Kol op spoed aan. (22 Mei).

Ter Laan sprak, bij de behandeling der Motorwet, vóór een maksimum-snelheid ook buiten de bebouwde kommen der gemeenten (23 Juni). Te vergeefs gaf hij in overweging, om bij ongelukken niet alleen de chauffeur, maar ook de inzittende lastgever strafbaar te stellen. (18 Juni).

Op dezelfde dag drong Hugenholtz aan op een betere regeling der militaire pensioenen voor degenen die later weer een Rijksbetrekking krijgen en kwam hij er krachtig tegen op, dat hoge officieren een te groot pensioen krijgen, door hen eerst nog 2 jaar lang non-aktief te laten „dienen”. Op die wijze worden pensioenen behaald van over de f4000. Bij de landmacht wees Ter Laan op hetzelfde misbruik, waardoor officieren f600 pensioen meer verkrijgen dan waarop zij recht hebben volgens de bepalingen. Het herhaalde protest heeft, voorloopig althans, geholpen.

Vruchtdragend was ook de poging van Helsdingen, om de aandacht der Regering te vestigen op het uitstel van levering, door de direktie der Staatsmijnen toegestaan aan de metaalfabrikant Hovers te Tilburg, bij wie een algemene werkstaking uitgebroken was. Minister Talma erkende, dat „het verlenen van uitstel beter achterwege ware gebleven”.

Ter Laan kwam er tegen op, dat altijd door nog de gemeenten Hellevoetsluis, Den Helder, Vlieland en Vlissingen een hoge plaatselijke belasting mogen heffen op het gedistilleerd. (21 Des.)

Op 22 Des. betoogt hij, dat ten aanzien der woninghuur de reserve-onderofficieren dezelfde aanspraken hebben als de overige.

* * *

XXII. DE KLUB.

De leden der Kamerfraksie namen het gehele jaar door deel aan de openbare en de afdelingsvergaderingen. Alleen Troelstra was in het begin van het jaar weken lang wegens slechte gezondheids-toestand afwezig.

In het jaar 1908 werden 50 klubvergaderingen gehouden, die zich zoo als altijd onderscheidden door een krachtig streven naar samenwerking, die ook dit jaar zonder moeite werd bereikt. Op ondergeschikte punten liepen de meeningen nu en dan uiteen; over de hoofdzaken bleek geen verschil van beginsel te bestaan.

Meermalen werd de voorlichting uit de partij of vakverenigingen gezocht of aanvaard.

K. TER LAAN.

INTERNATIONAAL SOCIALISTISCH BUREAU (B. I. S.)

Ofschoon weinig daarvan naar buiten ver-
luidde, had het Uitvoerend Comité van dit Bu-
reau en vooral zijn Secretaris, partijgenoot Ca-
mille Huysmans, ook in het afgelopen jaar
veel en nuttig werk te verrichten. Met een
korte opsomming dient te worden volstaan.

1. Verstrekken van inlichtingen.
Uit Amerika kwam het verzoek om volledige
gegevens over de werkzaamheden van enkele
Gemeente-Raden in Frankrijk en Finland, die
aan scherpe aanvallen hadden blootgestaan in
de vijandelijke pers. Meerdere arbeiders-orga-
nisatiën vroegen inlichtingen over de loonen
in landen waarheen velen wilden emigreeren
om werk te zoeken; daardoor werd onder an-
dere een uittocht van Belgische en Fransche
mijnwerkers naar Canada voorkomen, waar zij
in ellendige toestanden zouden zijn vervallen.

2. Verzoeken opname Int. Bureau.
De soc. dem. partij in Kroatië-Slavonië,
een tamelijk onafhankelijk koninkrijk der Oos-
tenrijksch-Hongaarsche monarchie, had ver-
zocht als eene afzonderlijke sectie der Inter-
nationale te mogen optreden; na een bespre-
king ter plaatse stelde Huysmans voor eene
sectie Hongarije-Kroatië te vormen met twee
onderafdeelingen, beschikkende over respect.
9 en 3 stemmen.

De Armenische partij, die te Stuttgart
als onderdeel der Turksche was opgenomen,
drong nogmaals op splitsing aan, wat door het
Bureau gewéijgerd werd.

Meer moeilijkheden gaven de Zionisten.
In dezen wereldbond, die streeft naar de natio-
nale wedergeboorte der Joden door de stich-
ting van een eigen Staat, zijn ook, tegenover
een groote meerderheid van kapitalisten en
anti-socialisten, vele sociaal-democraten, voor-
al in Rusland. Te Stuttgart had men hun een
adviseerende stem gegeven in een der Russi-
sche onder-afdeelingen, doch geen van deze
(noch de revolut. social., noch de soc.-demoer.)
waren geneigd hen op te nemen. Na bespre-
king besliste het Bureau (10 October 1908)
hen wel persoonlijk als leden, doch niet als
organisatie in haar geheel bij Rusland of el-
ders te doen opnemen.

De al of niet toelating van de Engelsche
„Labour Party” en de bij haar aangesloten
„Trades-Unions” gaf dienzelfden dag aan-
leiding tot uitvoerige discussiën; deze kwestie
was door het Internationaal Congres van
Stuttgart naar de beslissing van het Bureau
verwezen. Deze federatie, thans ruim 1,5 mil-
lioën georganiseerde arbeiders tellende, er-
kent niet met zooveel woorden den „klassen-
strijd”, noch de „socialistische wijsbegeerte”.
Zij verwierp tot op heden elk socialistisch pro-
gram, alleen voert zij in de praktijk, door

haar economische en politieke organisatie der
arbeidende klasse, onafhankelijk van alle bur-
gerlijke partijen, den klassenstrijd met steeds
toenemende energie. Na verdediging van hare
opneming o.a. door Kautsky, werd door het
Bureau met overgrootte meerderheid gunstig
beslist, en is de „Labour Party” opgenomen
in den boezem der Internationale Sociaal-de-
mocratie.

3. Aantal stemmen Intern. Con-
gres. Door den secretaris van het B. S. I.
is eenige verandering voorgesteld in de stem-
men-verdeeling tusschen de verschillende lan-
den. Door het bijwonen van het Skandinavisch
congres, waar niet minder dan 500.000 geor-
ganiseerde arbeiders vertegenwoordigd waren
uit Denemarken, Finland, Noorwegen en Zwe-
den, kreeg hij de overtuiging, dat Zweden met
225.000 arbeiders recht heeft op evenveel stem-
men als België, dat is 12, en Noorwegen op
evenveel stemmen als Nederland, dus op 8.
Hongarije, dat reeds 130.000 arbeiders ver-
eenigde, zou van 6 op 9 stemmen worden
verhoogd, behalve de 3 voor Kroatië als boven
vermeld.

4. Herstel van de soc.-dem. een-
heid in verschillende landen. Op
dit terrein heeft het Intern. Bureau reeds veel
nut gesticht, en dit alleen ware reeds vol-
doende om zijn recht van bestaan te doen
beseffen. Menig resultaat dat reeds in vorige
jaren en ook nu weer werd verkregen, is voor
een groot deel te danken aan het talent-
en tactvolle optreden van zijn secretaris. De
toenadering tusschen verscheidende fractiën der
soc.-dem. partijen in Frankrijk en Rusland is
reeds in vorige verslagen vermeld; dit jaar
stonden op de lijst van werkzaamheden Noord-
Amerika, Engeland en (helaas!).... ook Neder-
land.

Ernstige pogingen zijn in Noord-Ame-
rika in het werk gesteld om de, wat macht
en invloed betreft, onbeduidende „Socialist
Labor Party” (onder De Leon) te doen samen-
werken met de goed georganiseerde „Socialist
Party”; van beide kanten werden commissies
benoemd om de middelen te beramen, die tot
herstel der eenheid konden voeren, doch tot
heden bleven alle pogingen nog vruchteloos.

In Engeland hoopt Huysmans er in te
slagen aan de jarenlange tweespalt tusschen
de „Independent Labor Party” en de „Soc.-
Dem. Party” (voorheen de Soc.-Dem. Federa-
tion) een einde te maken. De ver-
geefsche pogingen in Nederland om de
breuk tusschen de S. D. A. P. en de S. D. P.
te dichten, zijn den lezers van dit verslag
meer dan voldoende bekend; het Bureau deed
een bemiddelings-voorstel, dat van de zijde der

eerste kans had te worden aangenomen, doch door de S. D. P. werd afgewezen, dus de hand der verzoening geweigerd.

Steeds stond dus het Intern. Bureau gereed om zijn „bons offices” (goede diensten) aan te bieden om de zoo noodzakelijke eenheid onder het strijdende proletariaat te versterken; een dienst waarvoor dit laatste het zijn tol van dankbaarheid niet mag onthouden.

5. Diversen. Door een circulaire werden plannen beraamd om de organisatie van immigranten in den vreemde te bevorderen, waarbij het verschil van taal, van ras en karakter, benevens de onvastheid van woonplaats (o.a. in Zuid-Afrika) veel bezwaren opleverden.

De „Socialist Party” van Noord-Amerika verklaarde niet in staat te zijn gevolg te geven aan de resolutie over de emigratie, in Stuttgart aangenomen; trouwens door een meerderheid van landen, die op dit gebied alle ervaring misten. Het gevaar van verzwakking in den klassenstrijd door toelating van achterlijke elementen, waarop in de Hollandsche resolutie te Stuttgart werd gezinspeeld, deed de Amerikaansche partijgenooten besluiten een commissie te benoemen tot nader onderzoek en zorgvuldige studie dezer kwestie. Dit moei-

lijk vraagstuk zal dus te Kopenhagen (in 1910) nader moeten besproken worden en met meer zorg voorbereid dan in 1907 geschiedde.

Herhaaldelijk werden protesten geuit, namens het B. S. I. wegens de uitlevering van politieke misdadigers aan Rusland; vooral het geval-Vassiliev in Zwitserland was een brutale inbreuk op het internationale volkenrecht; ook volgens het oordeel van deskundigen op dat gebied als de liberale prof. Nys te Brussel. De ondersteuning van Russische vluchtelingen, die vaak in Denemarken aanlanden, werd na onderling overleg doeltreffender geregeld.

Het derde deel der Rapporten van het 27-tal nationaliteiten bij het Internationaal Bureau aangesloten, zal geleidelijk verschijnen, terwijl documenten worden verzameld om de oorspronkelijke stukken der Oude Internationale (Le livre rouge de l'Internationale) te kunnen uitgeven. De invloed der nieuwe Internationale is, blijkens vorenstaand beknopt verslag, dus steeds wassende; haar werkkring breidt zich dagelijks uit tot heil der internationale sociaal-democratie.

H. VAN KOL.
P. J. TROELSTRA.

INTERPARLEMENTAIRE COMMISSIE (C. I.)

Dit lichaam is nog geenszins datgene wat het eenmaal worden kan en worden moet; de medewerking in de verschillende landen laat nog veel te wenschen over en dient door betere leiding te worden verbeterd. Gedurende dit Verslagjaar kwam het éénmaal, 11 October j.l., te Brussel bijeen, doch liet het bezoek veel te wenschen over.

Deze samenkomst was een gevolg der beslissingen te Stuttgart genomen op eene vergadering van de Secretarissen der parlementaire groepen, waar tevens het Bestuur, bestaande uit één Voorzitter (Furnémont) en een Secretaris (Camille Huysmans), werd gekozen. Op de agenda te Brussel stond het nemen van voorbereidende maatregelen om een strijdprogramma in zake koloniale politiek in studie te nemen. Nederland wees op de talrijke kwestien, die zich dagelijks daarbij voordoen en waartegenover door de internationale sociaal-democratie nog geen positie is genomen in haar strijd tegen de heerschappij van het kapitaal en in het belang der miljoenen inboorlingen, wier lot de Europ. parlementen in handen hebben. Zoowel het Intern. Congres te Stuttgart als te Amsterdam legt den soc.-dem. Parlementsleden immers den plicht op door hervormingen het lot der inboorlingen te verbeteren, hun rechten te beschermen, hen op te leiden tot zelfbestuur, doch welke hervormingen daarvoor noodig zijn, bleef tot heden in de meeste landen nog onbeslist.

Duitschland opperde bezwaren tegen dit in

studie nemen der koloniale kwestie en wilde liever in de pers een discussie daarover uitlokken, in plaats van door onderling overleg van bevoegde personen tot betere overeenstemming te komen. Behalve door een enkelen Belg, werd aan deze discussie, schaars bezocht, door niemand deel genomen, en verliepen zij vrijwel in het zand. Toch is dit vraagstuk daardoor niet van de baan en zal de loop der gebeurtenissen de Intern. Soc.-dem. wel dwingen hare houding op vaster grondslagen te vestigen dan tot heden nog het geval is.

De verzameling van Wetsvoorstellen door soc.-dem. ingediend, werd slechts uitgebreid met die uit Noorwegen, het Mijnewet-ontwerp in Nederland en het ontwapeningsvoorstel van Denemarken. Naar een bijeenbrengen van alle wetten en voorstellen over het arbeiderspensioen wordt gestreefd.

De al of niet deelname van social. afgevaardigden aan de Interparlementaire Vredesconferentie der burgerpartijen werd van de agenda afgevoerd, nadat Duitschland en Oostenrijk zich daartegen, België en Zweden er vóór hadden verklaard. Voor de handhaving van den vrede waren onze partijgenooten trouwens, zoowel in Frankrijk (Marokko), als in Engeland (ophitsingen tegen Duitschland) en in Oostenrijk (Servië) steeds met alle kracht ijverig werkzaam.

Den Haag, 21 Maart 1909.

H. VAN KOL.
P. J. TROELSTRA.

ZEVENDE VERSLAG VAN DE SOC.-DEM. STUDIECLUB.

Dit verslag betreffende de werkzaamheden en den toestand der Soc.-Dem. Studieclub wordt uitgebracht aan het P.B. der S. D. A. P., ingevolge art. 56 van het Huish. Regl. der partij.

In Maart 1908 betrok de Studie-club haar nieuw domicilie, Keizersgracht 378, het aan partijgenooten welbekende adres. Dagelijks was daar de secretaresse, M. Mensing, werkzaam tot aan het referendum over de Deventer congresbesluiten en daarna haar opvolgster H. Ankersmit. Het bureau is nu iederen werkdag geopend van 10—12½.

Het catalogiseeren der bibliotheek, die wederom met eenige belangrijke werken werd vermeerderd, ondervond door allerlei omstandigheden vertraging, doch zal nu binnenkort tot stand komen.

Er werden 9 bestuursvergaderingen, talrijke vergaderingen van het dagel. bestuur en 2 ledenvergaderingen gehouden, de laatste dezer twee ter voorziening in drie bestuursvacatures, ontstaan door het bedanken voor het partijlidmaatschap van 3 leden van ons bestuur, dat thans gevormd wordt door: Th. v. d. Waerden, H. Ankersmit, H. J. Wegerif, dag. best.; S. D. Mannoury, penningmeesteresse, A. Keppler, bibliothecaris; W. A. Bongers, W. J. Wegerif—Wegerif, B. A. Eldering en H. K. Visscher, leden.

Het aantal leden bedraagt 97.

Sedert ons vorig verslag is gewerkt aan:

3 onderwerpen, betreffende partijpers en propaganda, 6 betreffende litteratuur-aanvraag, 6 betreffende informatie bij gemeentebesturen en instellingen, 4 betreffende klasse-justitie en klasse-eischen,

4 betreffende soc.-dem. ontwikkeling, 6 betreffende diverse inlichtingen, 1 betreffende onderzoek, ten behoeve van vakverenigingen, 2 betreffende koloniale onderwerpen, 2 betreffende arbeidsvoorwaarden voor arbeidersgroepen. 2 aanvragen kwamen van het partijbestuur, 2 van de soc.-dem. Kamerfractie, 7 van soc.-dem. Kamerleden, 3 van soc.-dem. Gemeenteraadsleden, 2 van vakverenigingen, 2 van afdelingen der S. D. A. P., 3 van de Vereniging v. Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden, 1 van een Bestuurdersbond, 8 van diverse partijgenooten en 4 van eigen initiatief.

Onder den titel: „Landarbeiders, hun arbeidsduur en arbeidsverhoudingen”, verschijnt dezer dagen het verslag der indertijd gehouden enquête, bevattende pl. m. 125 pag. druks in kwarto formaat.

Wij bevelen het partijgenooten en belangstellenden ter lezing aan.

Financiën:

Kassaldo vorig verslag	f 84.11
Ontvangen	„ 437.78½
Totaal	f 521.89½
Uitgegeven	f 379.55½
Fonds biblioth., inrichting en vertimmering „ 100.--	„ 479.55½
Saldo in kas op 21 Maart	f 42.34

Voor het bestuur,

TH. V. D. WAERDEN, voorz.
H. ANKERSMIT, secr.